

www.humak.fi

Opinnäytetyö

Yrittäjyyden kasvu haastaa yrittäjäkoulutuksen

Charlotta Sandberg

Yhteisöpedagogi, Työyhteisön kehittäjän koulutus
(210 op)

04/2019

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Yhteisöpedagogi, Työyhteisön kehittäjän koulutus

Tekijät: Charlotta Sandberg
Opinnäytetyön nimi: Yrittäjyyden kasvu haastaa yrittäjäkoulutuksen
Sivumäärä: 63 ja 7 liitesivua
Työn ohjaaja(t): Reijo Viitanen
Työn tilaaja(t): Creador Oy

Opinnäytetyö on yrittäjäkoulutuksen ja sen kehittämistarpeiden arviointi, jossa ammatillisena työvoimakoulutuksena tuotettavien yrittäjäkoulutusten sisältöjen sekä yrittäjyyden, erityisesti yksinyrittäjyyden haasteiden pohjalta arvioitiin, miten koulutukset palvelevat yrittäjäksi aikovia. Yrittäjyyden ja yrittäjämäisen työn ennustetaan lisääntyvän merkittävästi. Työn tarkoitus oli selvittää räätälöityjä koulutus- ja valmennuspalveluiluita toteuttavalle tilaajayritykselle, millaisia kehitystarpeita yrittäjäkoulutuksissa on ja tulisiko niitä kehittää yksilöllisempään suuntaan.

Arvioinnin tieteellisen perustan yrittäjyydestä ja yrittäjäkoulutuksesta muodostivat kirjallinen lähdemateriaali, tietoperustan pohjalta tehty havainnointi ja koulutussisältöjen vertailu, jota sekä teemahaastattelut että tekijän oma tausta liike-elämässä ja yrittäjänä tukivat. Työn tavoitteet huomioiden, arvioinnissa oli myös ongelmaratkaisukeskeinen näkökulma. Opinnäytetyön tutkimuksellinen lähestymistapa oli rajattu koskemaan ammatillisena työvoimakoulutuksena järjestettäviä yrittäjäkoulutuksia, joita toteutetaan useiden eri tahojen (mm. yksityiset palveluntuottajat, oppilaitokset) toimesta.

Opinnäytetyön tuloksista ilmeni, että koulutusten kesto, laajuus ja koulutussisällöt vaihtelivat merkittävästi. Koulutuksen laatua ei kaikkien koulutusten osalta valvottu, eikä laatuun vaikuttavia tekijöitä (mm. kohderyhmän huomioiminen, kouluttajan osaaminen) esiintuotu sisältökuvauksissa riittävästi. Yrittäjäkoulutuksissa talouteen, myyntiin ja markkinointiin sekä yritystoimintaan liittyvät lainsäädännölliset aihe-alueet oli tutkittavana olleessa aineistossa huomioitu kattavasti. Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot sekä viestintä ja verkostoituminen oli huomioitu vain keskimäärin joka kolmannessa koulutussisällössä. Jaksamiseen ja työhyvinvointiin liittyvät asiat jäivät huomattavan vähälle, kuten myös riskienhallinta. Arvioitaessa tarpeita yrittäjyyden näkökulmasta esille nousivat voimakkaimmin ajanhallinta ja oma jaksaminen, perheen ja työn yhteensovittaminen, yksinäisyys ja verkostoitumisen merkitys, pelko epäonnistumisesta sekä yrittäjien yhteiskunnallinen asema. Myös markkinointiin ja myyntiin, erityisesti hinnoitteluun kaivattiin lisää tukea.

Johtopäätöksinä todettiin yrittäjien aiempaa laajemman ikähaitarin, kokemus- ja osaamistautan sekä monikulttuurisuuden edellyttävän kohderyhmien tarkempaa huomioimista. Koulutuksia tulisi myös kohdentaa paitsi enemmän yrittäjien tarpeita vastaaviksi, myös yrittäjäuran eri vaiheisiin. Aiempaa laajemmat markkinat ja tuotteiden lyhentynyt elinkaari edellyttävät luovuutta, jota yrittäjäkoulutuksissakin tulisi pyrkiä kehittämään. Laadunvalvontaan olisi syytä luoda yhtenäiset mittarit esim. hakumenettelyn, koulutussisällön ja kouluttajatahon laatusertifioinnilla.

Opinnäytetyössä keskeiset kehityskohteet nousivat tilaajaorganisaation näkökulmasta hyvin esiin. Arvioinnin pohjalta työn tilaaja pystyy hyödyntämään yrittäjälähtöisiä kehitystarpeita oman palvelukonseptinsa laajentamisessa sekä arvioimaan niihin tarvittavia resursseja. Arvioinnin tuloksien voidaan myös laajemmin katsoa palvelevan sekä yrittäjyyttä suunnittelevia että muita yrittäjäkoulutuksia kehittäviä, tilaavia ja tuottavia tahoja. Koulutuksen jatkuvaa kehittämistyötä ajatellen olisi kuitenkin tarpeen saada laajempaa tietoa yrittäjäkoulutukseen osallistuneista, jonka pohjalta voitaisiin tehdä kausaalitutkimusta nimenomaan yrittäjäkoulutuksen ja yrittäjyyden välillä.

Asiasanat: yrittäjyys, yrittäjäkoulutus, koulutuspalvelut, koulutussuunnittelu, yrityksen perustaminen

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Bachelor of Humanities, Community Educator, Workplace Community Developer

Author: Charlotta Sandberg
Title: An increase in the entrepreneurship challenges the entrepreneur training
Number of Pages: 63 and 7 attachment pages
Supervisor(s): Reijo Viitanen
Subscriber(s): Creador Oy

The thesis is an assessment of the entrepreneur training and its development requirements. On the grounds of the challenges of entrepreneurship, especially the private entrepreneurship, was assessed how the content of the entrepreneur training, produced as vocational labour market training meets entrepreneurs' requirements. Entrepreneurship and entrepreneurial work are predicted to increase significantly. The subscriber of this thesis organizes tailor-made training and the purpose of the thesis was to find out what kind of development requirements there are in the entrepreneurial training and should it be more individual.

The scientific basis for the assessment of entrepreneurship and entrepreneur training was written source material, observation and comparison of training contents which supported by thematic interviews and authors' background in business life and as an entrepreneur. Considering the objectives of the thesis, the assessment also had a problem-solving perspective. The research approach was limited to the entrepreneur training organized as vocational labour market training which are implemented by various quarters (eg private service producers, academies).

Thesis results were indicated that in addition to varying training content, the duration and extent of training varied significantly. The quality of all trainings was not superintended and the quality factors (the observation of target group, educator skills) were not brought out sufficiently in the contents. In the entrepreneur training the economics, sales and marketing, as well as legislation was comprehensively noticed in the contents. Co-operative skills, people skills, communication and networking were taken into account only on average in every third training content. Well-being at work was concerned briefly, as did the risk management. While assessing the requirements from an entrepreneurial perspective emerged most strongly the time management and well-being, reconciling family and work, loneliness and the importance of networking, the fear of failure and the social standing of entrepreneurs. As well in the marketing and sales, specially for pricing, was required more support.

As a conclusion, entrepreneurs' wider age range, various knowledge and know-how and multiculturalism require more attention to be paid to the target groups. In trainings should also have focused more on the entrepreneurs' requirements at various steps of the entrepreneurship and invest in the development of creativity that the broader market and shorter life cycle of products demands. The quality should have been equally measurable for example by the certification of content, educator and method of application.

From the vantage point of the subscriber organization, the essential targets for development emerged well. Based on the assessment the subscriber was able to tap the entrepreneur-based approach to develop their concept and evaluate the resources required. The results of the assessment can also serve both new entrepreneurs and other training organisations. For the continuous development of the education it would be necessary to have more extensive information on those involved in entrepreneur training, which could be used as a basis for causal research between entrepreneur training and entrepreneurship.

Keywords: entrepreneurship, entrepreneur training, education services, education planning, starting a business

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	5
1.1 Työn tarkoitus ja käytetyt menetelmät	6
2 MONIMUOTOINEN YRITTÄJÄKOULUTUS	12
2.1 Yrittäjiä tukevat muut palvelut ja verkostot	16
2.2 Yrittäjäkoulutus ammatillisena työvoimakoulutuksena.....	19
2.3 Koulutussisältöjen vertailu ja arviointi	23
3 MITÄ YRITTÄJYYS ON?.....	30
3.1 Yrittäjyyteen on monta tietä	32
4 YKSINYRITTÄJYYDEN HAASTEET JA HENKIREIÄT	36
4.1 Yksinyrittäjä – vapaa ja yksin?	36
4.2 Yksinyrittäjyys on riskibisnes?	40
4.3 Yksinyrittäjän jaksaminen.....	46
5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	52
5.1 Ovatko tulevaisuuden yrittäjät terästä?.....	55
5.2 Loppusanat	58
LÄHTEET	59
LIITTEET	64

1 JOHDANTO

Ryhdyin yrittäjäksi viisi vuotta sitten. Se oli hyvä päätös. Jos olisin silloin tiennyt sen mitä nyt, olisin todennäköisesti vuodattanut vähemmän hikeä ja kyyneleitä, mutta jäänyt myös paljosta opista paitsi. Olisin varmasti ryhtynyt yrittäjäksi jo aiemmin, mutta suomenkielinen termi *yrittäminen* huokui jo itsessään niin epätoivoiselta. Ei ihme, että moneen muuhun kieleen onkin lainattu ranskasta *entrepreneur* (mm. norja: *entreprenør*, espanja: *emprededor*) ja luotu hankalasti lausuttava sana, joka ei vivahda pelkältä tekemisen yrittämiseksi jäämiseltä. Tähän termistöön jäin itsekin junnaamaan. Pohtimaan, olenko valmis siihen, että säännöllisen palkkatulon sijaan yritän saada palkkaa. Siihen, että yli parikymmenvuotisen hyvän esimiesuran jälkeen johdan vain itseäni, tietäen, etten varmasti olisi se helpoin johdettava. Kun päätös oli lopulta tehty, käynnistyi yrittäjätaipaleeni eväinään vähäiset tiedot ja valtava into. Näin jälkikäteen voin tunnustaa, että melko vaarallinen yhdistelmä.

Yrittäjäyys on ennen kaikkea elämäntapa. Siitä, voiko tätä elämäntapaa oppia tai opiskella on useita näkemyksiä, mutta eikö koulutuksen yksi tarkoitus ole auttaa ymmärtämään, ettei kaikkea vielä ymmärrä? Juuri ennen yritystoimintani käynnistämistä suoritin yrittäjän ammattitutkinnon. Tutkintoon valmentavan koulutuksen aikana hämmennys, innostus ja epätoivo vaihteli. Moni tärkeä asia pakeni päästä yhtä nopeasti kuin oli sinne tullutkin. Keskityin liiaksi epäolennaisiin, yritin kiivetä ns. ”takapuoli edellä puuhun” ja olin kuuro-sokea lähes kaikille muille ideoille, paitsi omilleni. Valmistuessani sain tutkintotodistuksen liitteineen, jotka pursuivat huippuarvosanoja ja loistavia arvosteluja kyvyistäni toimia yrittäjänä. Sokeuduin entisestään.

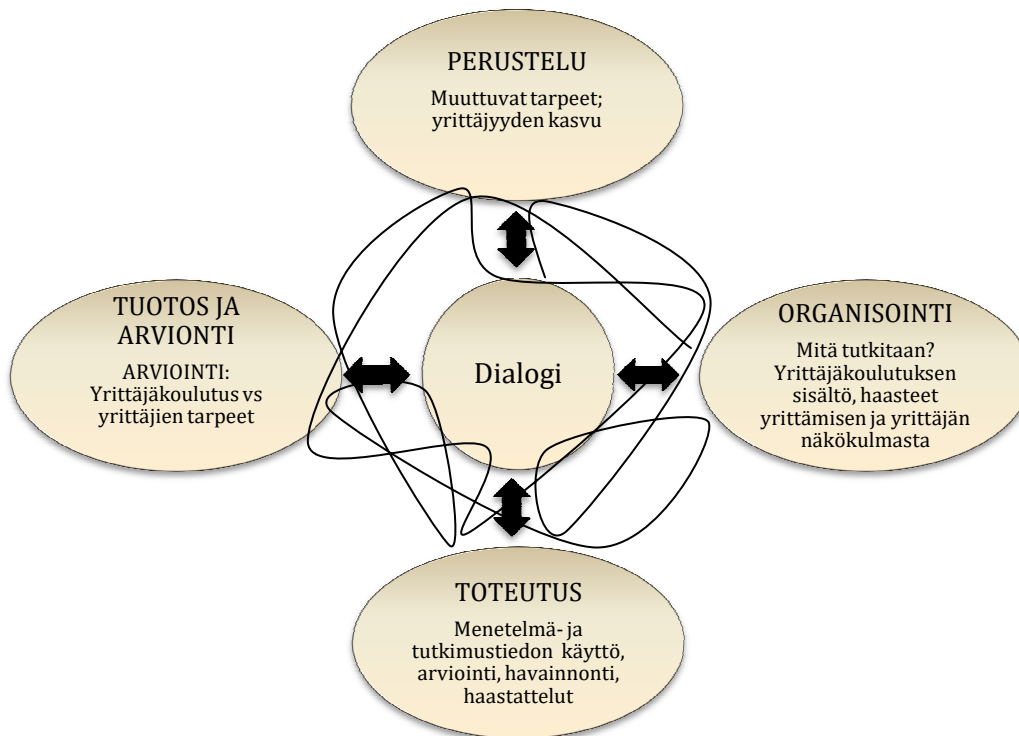
Puskiessani silmälappujen ja korvatulppien kanssa eteenpäin, opetin jälkikasvuani ettei raha kasva puissa, eikä sitä sada taivaasta. En raaskinut sanoa, ettei sitä tunnu löytyvän mistään. Ensimmäisten tilausten ja toimeksiantojen aikaansaama huuma katosi nopeasti verottajan pitäessä huoli omistaan. Vaikka koko työurani olin ollut liike-elämän koulittavana, kuvittelin silti jokaisen vastaantulevan kilpailijan olevan potentiaalinen yhteistyökumppani. Heidän tapansa hyödyntää kertomani ideat ilman, että minäkin olisin ollut jakamassa pottia, osoitti kuvitelmani vääriksi. Kun ”Plan B” oli useampaan kertaan kokeiltu, kaivoin yrittäjäkoulutukseni aikaiset mapit esiin. Nyt kun korvani eivät enää olleet niin märät, osasin jo lukea tuolloin tekemiäni

muistiinpanoja. Ymmärsin, että koulutukseni tarkoitus ei ollut tehdä minusta valmis- ta yrittäjää, vaan auttaa ennakoimaan eteen tulevia tilanteita ja opettaa mitä kaikkea pitäisi oppia. Tämä oivallus palautti näkökykyni.

1.1 Työn tarkoitus ja käytetyt menetelmät

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on ammatillisena työvoimakoulutuksena tuotet- tavien yrittäjäkoulutusten sisältöjen arviointi yksinyrittäjyyden käytännön kokemuk- siin ja haasteisiin peilaten, sekä tietoperustan rakentaminen yrittäjäkoulutuksen ke- hittämiselle. Työn konkreettinen tavoite oli selvittää kohderyhmäkohtaisesti räätälöi- tyjä yksilö- ja ryhmävalmennuksia sekä koulutuskokonaisuuksia tuottavalle tilaa- jayritykselle, Creador Oy:lle onko yrittäjäkoulutuksessa tarvetta tämänkaltaisen toi- minnan kehittämiseksi ja mihin asioihin yksinyrittäjyyden haasteet huomioiden tulisi yrittäjäkoulutuksissa ja niiden sisällöissä kiinnittää huomiota.

Kehittämistyö on sekä tutkimuslähtöistä että toiminnallista. Tutkimuslähtöisen työn tavoitteena oli arvioida koulusta ja koulutustarpeita yrittäjänäkökulmasta, mahdolli- simman käytännönläheisesti ja konkreettisesti. Opinnäytetyön tuotoksena syntyvää arviointia ja aineistoa hyödynnetään tilaajan palvelu- ja tuotekehitystyössä. Kehit- tämistoiminnan ennakoitiin ja myös haluttiin olevan jatkuvaa dialogia ja reflektiota. Aineiston arviointia tehtiin koko prosessin ajan ja eri näkökulmien tullessa eri vai- heissa esiin, olisi organisoinnin ja toteutuksen osalta ajoituksen ja järjestyksen mää- rittely ollut käytännössä mahdotonta. Laaja-alainen aineisto tuki työn taustalla tehtyä vaikutusarviointia, jonka myötä yrittäjyydessä esiin nousseita haasteita voitiin tar- kastella niiden vaikutusten kautta. Tällä arvioinnilla paitsi ohjattiin prosessia, myös muutettiin arviointiasetelmaa syventämällä tärkeiksi koettujen osa-alueitten käsitte- lyä. Parhaiten tätä kehittämisprosessia voi kuvata alla olevana spagettimaisena pro- sessina (Kuva 1), jossa voitiin avoimesti reagoida eteen tuleviin tilanteisiin ja pohtia miten olennaista eri tekijöiden huomioiminen tilaajan kannalta tässä yhteydessä ja sillä hetkellä oli.

Kuva 1: Opinnäytetyön prosessikuvaus

Opinnäytetyöni on arviointi, jossa käytetään ensisijaisesti laadullista aineistoa. Tieteellisen perustan yrittäjyydestä ja yrittäjäkoulutuksesta muodostavat kirjallinen materiaali, tieto- ja kokemuserustan pohjalta tehty havainnointi sekä temahaastattelut. Opinnäytetyössä nousee esiin vahvasti myös ongelmaratkaisukeskeinen lähestymistapa, joka rakentuu teemaan liittyvän aineiston sekä oman kokemuseräisen tiedon ja työelämäkokemuksen perustalle. Työelämäkokemuksellani onkin opinnäytetyössäni merkittävä perusta, sillä ennen yrittäjyyttä olen toiminut 25 vuotta hyvin yrittäjämäisissä työyhteisöissä, joissa vastuuni sekä toiminnan suunnittelusta, kehittämisestä, budjetoinnista ja johtamisesta olivat hyvin samankaltaisia kuin mitä varsinainen yrittäjyys vaatii. Yrittäjyyteeni ja käsitykseeni yrittäjyydestä on myös vaikuttanut vahvasti lähipiirini, joka koostuu eri aloilla pitkän uran luoneista yrittäjistä.

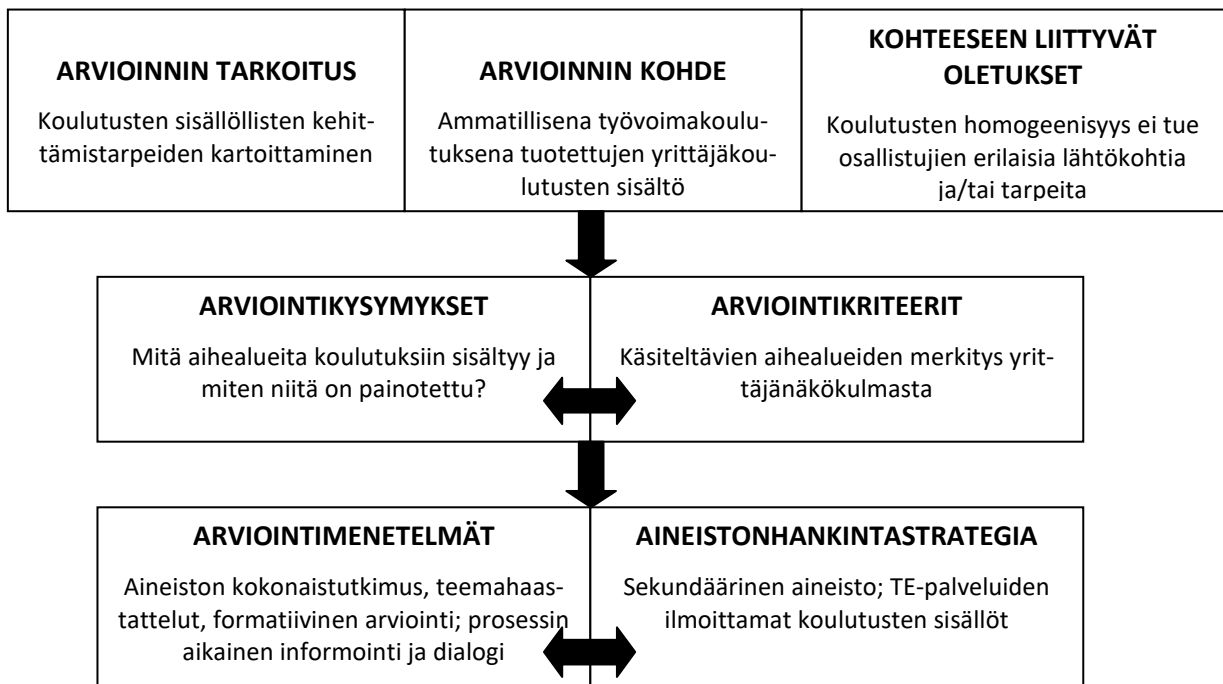
Koska vahvasta kokemuksellisuudesta voi olla sekä hyötyä että haittaa, olen pyrkinyt korostamaan opinnäytetyöni objektiivista näkökulmaa paitsi laajan lähdeaineiston myös temahaastattelujen kautta. Temahaastattelujen metodin voitaneen katsoa olevan lähellä hermeneuttista menetelmää, koska minulla oli ennalta yrittäjyydestä sekä ymmärrys että ennakkokäsityksiä, joita näiden haastatteluiden myötä pyrin myös kyseenalaistamaan ja korjaamaan. Tarkoituksena haastatteluissa ei kuitenkaan

ollut metodisia sääntöjä noudattaen tuottaa tieteellistä tietoa, vaan kerätä aitoja kokemuksia ja ajatuksia siitä, mitä yrittäminen parhaimmillaan tai pahimmillaan on, millaisia haasteita haastateltavat ovat kohdanneet ja miten he näkevät mahdollisesti hankitun yrittäjäkoulutuksen merkityksen omalla kohdallaan. Pidättäytymällä määrämuotoisesta kysymysten asettelusta, annettiin vastaajille tilaa tuoda esiin juuri niitä tekijöitä, jotka haastateltavat itse kokivat omalla kohdallaan yrittäjyydestä ja yrittäjäkoulutuksista (tai niihin rinnastettavista palveluista) esiintuotaviksi. Haastattelujen tarkoitus ei ollut tehdä vertailevaa tai määrällistä tutkimusta, vaan tuottaa arviointiin kokempohjaista näkökulmaa ja suoria lainauksia käyttämällä tuoda kulloinkin käsiteltävään aiheeseen autenttisuutta.

Teemahaastattelut on tehty 09-12/2018 ja haastateltavina oli yhdeksän henkilöä joista kaksi on pk-yrittäjiä, yksi mikroyrittäjä, kolme yksinyrittäjää, kaksi entistä yrittäjää (toinen mikroyrittäjä, toinen yksinyrittäjä) ja yksi yrittäjäksi aikova. Vastauksista ilmeni, ettei tässä yrityksen koolla, vastaajan iällä tai sukupuolella ollut oleellista merkitystä, joten näitä tekijöitä ei ole huomioitu. Haastattelut on tehty pääosin kahdenkeskisinä keskusteluina, kahdessa tapauksessa aineisto on saatu sähköpostilla. Aineisto on litteroitu omista muistiinpanoista ja haastateltavien kirjoittamasta tekstistä. Koska teemahaastattelut olivat hyvin avointa ja vapaata keskustelua, on kerätty aineisto laaja. Siksi aineistosta on valikoiden ja anonymiteetti säilyttäen poimittu tutkittavan aiheen kannalta keskeisimmät seikat. Jotta tutkittavien anonymiteettiä ei loukata, ei koko litteroitua aineistoa julkaista ja haastateltavien tunnistetiedot merkitty opinnäytetyössäni merkein H1-H9. Litteroitu aineisto on tyypitelty ja sitä on käytetty suorina lainauksina niissä kohdin opinnäytetyötä, joissa haastatteluaineisto tukee käsiteltävää aihetta.

Opinnäytetyön tarkoituksen ja tavoitteiden kannalta on oleellista taustoittaa työtäni tarkastelemalla tässä myös yrittäjyyden ja yrittäjyyskasvatuksen nykytilaa sekä hahmottaa tulevaisuuden näkymiä, mutta kehittämistyön tutkimuksellinen lähestymistapa on rajattu koskemaan ammatillisena työvoimakoulutuksena järjestettävän yrittäjäkoulutuksen sisältöä yrittäjyyden, erityisesti yksinyrittäjän näkökulmasta. Opinnäytetyössä yksinyrittävät maatalousyrittäjät on rajattu työn ulkopuolelle, koska alan taloudellinen riippuvuus on suuri ja alakohtaiset haasteet eroavat muuhun yrittäjyyteen nähden merkittävästi. Ammatillisena työvoimakoulutuksena järjestettävien yrittäjäkoulutusten koulutussisältöjen arvioimiseksi on valittu TE-toimiston tuottamasta

sekundäärisestä aineistosta edustava otos, josta tehdyn kokonaistutkimuksen perusteella voidaan myös tehdä päätelmiä vastaavien koulutusten sisällöllisestä tarjonnasta. Alla kuvattuna muotoilemani arviointiasetelma (Kuva 2), jossa olen käyttänyt pohjana kuvausta ”Arviointiasetelman rakentaminen” Kiijärvi-Pihkala Viitasen (2018) mukaan.

KUVA 2: Arviointiasetelma, mukailen Kiijärvi-Pihkala Viitasen 2018 mukaan

1.2 Yrittäjyys lisääntyy ja muuttaa muotoaan

Suomessa on noin 300 000 yrittäjää, joista yli puolet yrittää yksin. Yrityksistä alle 10 työntekijän mikroyrityksiä on noin 93,2 %, alle 50 työntekijän pienyrityksiä 5,6 %, 50–249 henkilön keskisuuria yrityksiä 1,0 % ja vähintään 250 henkilöä työllistäviä suuryrityksiä 0,2 %. Näiden yritysten liikevaihto on yhteensä noin 409 miljardia euroa, josta 59 % syntyy pk-yrityksissä (=alle 250 henkilön yritys). (Suomen Yrittäjät 2018a.) Yrittäjyyden työllistävää vaikutusta voi herkästi ajatella suuryritysten aikaansaamana, mutta käytännössä koko 2000-luvun ajan nimenomaan Pk-yritykset ovat olleet luomassa uusia työpaikkoja (Wilenius 2015, 134–135; Suomen Yrittäjät 2018a).

Tilastokeskuksen 25.10.2018 julkaiseman tilaston mukaan on vuoden 2108 ensimmäisen ja toisen neljänneksen aikana perustettu yhteensä 18 639 uutta yritystä. Määrä on ensimmäisellä vuosineljänneksellä 10,2 % ja toisella vuosineljänneksellä 13,8 %

suurempi kuin vuoden 2017 vastaavana aikana. Aloittavista yrityksistä valtaosa, 6885 yritystä on syntynyt Uudellamaalla vuoden 2018 kahden ensimmäisen vuosineljänneksen aikana. Vastaavasti lopettaneiden yritysten määrä oli 1,3 % koko yrityskannasta vuoden 2018 ensimmäiseltä neljännekseltä (toisen neljänneksen tilastoa ei vielä ollut julkistettu). (Suomen virallinen tilasto (SVT) 2018a). Vaikka yrityksiä syntyy enemmän, Tilastokeskuksen Työvoimatutkimuksen mukaan yrittäjien määrä väheni 2017 edellisvuodesta 4,8 %. Sekä Tilastokeskuksen tutkija Pertti Taskisen että Suomen Yrittäjien ekonomisti Petri Malisen mukaan syynä oli työmarkkinoiden piristyminen. Tällöin mm. freelancerit ja pienimuotoista yritystoimintaa harjoittavat yrittäjät siirtyivät tai palasivat palkkatöihin, mikä hyvin selittäisi sitä, että suurin osa tilastoista kadonneista yrittäjistä oli yksinyrittäjiä. (Talouselämä 2018.) Lokakuussa 2018 julkistetun tuoreimman Työvoimatutkimuksen mukaan muutos vuoden takaiseen näyttää taas yrittäjien määrän kasvua 6,3 prosentilla (SVT 2018b).

Asenteet yrittäjyyttä kohtaan ovat muuttuneet (Mynttinen 2018). Vaikka Suomessa yrittäjien keski-ikä on ollut palkansaajia korkeampi, tutkimusten mukaan niin kutsuttu Y-sukupolvi (1980-luvun alun ja 1990-luvun puolivälin välillä syntyneet) suhtautuu yrittäjyyteen aiempia sukupolvia myönteisemmin ja joka viides 18–24-vuotias suomalainen miettii yrittäjyyttä vaihtoehtona kolmen seuraavan vuoden kuluessa (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017; (Piha & Poussa 2012). Seuraavalle sukupolvelle yrittäjyys onkin jo luonnollinen valinta (Wilenius 2015, 145). Yrittäjyys nähdään myönteisenä, yhteisöllisyyttä ja innovaatioita korostavana valintana. Nuorten Yrittäjien verkostopäällikkö Aicha Manain mukaan yrittäjyys onkin nykyisin tapa toteuttaa itseään. (Mynttinen 2018.) Toisaalta tutkimukset myös osoittavat, että vaikka ilmapiiiri yrittäjyyttä kohtaan on aiempaa myönteisempää, on yrittäjyyden huono asenneilmapiiri edelleen esteenä monelle yrittäjyyttä suunnittelevalle (Nurmi 2014, 46). Myös Elinkeinoelämän keskusliiton vuonna 2017 tekemässä tutkimuksessa mukana olleet 700 työnantajayrittäjää näkivät yrittäjyyden ja omistamisen ilmapiiirissä kehennettävää ja yli puolet (55 %) oli sitä mieltä, ettei yrittäjyyttä pidetä arvostettuna uravaihtoehtona (EK 2017, 2).

Tilastokeskuksen mukaan nuorten, alle 35-vuotiaiden yrittäjien määrä on kasvanut 2000:lla vuodesta 2015. Tyypillinen yksiyrittäjä on ollut keski-ikäinen ja keskiasteen koulutuksen suorittanut (Ojala, Pyöriä, Ikonen & Koivunen 2017, 148.), mutta vuonna 2017 uusista yrityksistä jo 48 % oli alle 35-vuotiaiden perustamia. Lisäksi yrittäjät

ovat yhä enemmän korkeammin koulutettuja (Mynttinen 2018.), mikä selittynee maatalousyrittäjyyden vähenemisellä ja korkeakoulutuksen lisääntymisellä. Yrittäjäkasvatuksen lisääntyessä yrittäjiksi myös ryhdytään yhä nuorempina. Esimerkiksi nuorisotyötä edistävän 4H-liiton 13–28 -vuotiaita nuoria 4H-yrittäjiä oli vuoden 2018 kesäkuussa 1500, mikä oli 150 4H-yrittäjää enemmän kuin edellisenä vuonna. Yhtenä syynä kasvuun pidettiin sitä, että varsinkin syrjäseuduilla voi oma yritystoiminta olla ainut mahdollisuus kesätyöhön. (Kuivalahti 2018.)

Nuorten ohella eläkeikäisten yrittäjien määrä on kasvanut 2000-luvulla nykyisen lainsäädännön kannustaessa yrittäjyyteen ja yritystoiminnan jatkamiseen vanhuuseläkkeellä (Ojala ym. 2017, 147; Eläketurvakeskus 2018). Myös kehittyvä terveydenhuolto, monipuoliset työtehtävät ja uudet alati kasvavat mahdollisuudet ovat varmasti osaltaan vaikuttamassa siihen, että tulevaisuudessa yhä useampi eläkeläinen on tavalla tai toisella mukana työelämässä. Yrittäjyys on tyypillisesti pitkä työura, noin kolmannes yrittäjistä on 2017 tehdyn tutkimuksen aikana toiminut yrittäjänä jo yli 20 vuotta (Sutela & Pärnänen 2017, 29).

Etlan syyskuussa 2018 julkaiseman tutkimuksen mukaan vuosien 2006 ja 2014 välillä ulkomaalaistaustaisten yrittäjien määrä on noussut 92 prosenttia. Maahanmuuttajataustaiset yrittäjät ovat useimmiten yksinyrittäviä palvelualan yrittäjiä, joiden yritystoiminta on keskittynyt Uudellemaalle. Esimerkiksi 2017 Vantaalla 30 prosenttia uusista yrityksistä oli maahanmuuttajien perustamia. Etlan tutkimusten mukaan yhteys työllisyystilanteen ja yrittäjyyden kasvun välillä kertoo myös maahanmuuttajien pakkoyrittäjyydestä. (Etlä 2018; Kiviranta 2016; Peltonen & Pitkänen 2015, 14.) Huomioiden maahanmuuttajien ja maahanmuuttajataustaisten yritysten määrän kasvun, onkin yllättävää tarjolla olevan englanninkielisen yrittäjäkoulutuksen vähäinen määrä. Esimerkiksi lokakuussa 2018 TE-palveluiden sivuilla ammatillisena työvoimakoulutuksena järjestettävistä koulutuksista vain yksi oli englanninkielinen; ”Open Entrepreneurship Training” (TE-palvelut 2018b).

Sekä Etlan raportin, että työ- ja elinkeinoministeriön mukaan, maahanmuuttajien osaamista ja verkostoja tulisi hyödyntää kansainvälisillä markkinoilla. Työ- ja elinkeinoministeriö, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Suomen uusyrityskeskukset ja työ- ja elinkeinotoimistot järjestivät kesällä 2016 kesällä ”Maahanmuuttajasta yrittäjäksi” –kiertueen, jossa vastaanottokeskuksissa käytiin kertomassa maahanmuuttajille mi-

ten perustaa yritys Suomessa. (Kiviranta 2016; Etna 2018.) Sekä kantasuomalaisten yrittäjien että maahanmuuttajien työllistymisen kannalta yhteistyö ja osaamisen jakaminen erityisesti viennin mahdollistavalla alalla voisi olla molempien kannalta hedelmällistä. Toisaalta maahanmuuttokeskuksiin tulleilla turvapaikanhakijoilla ja maahanmuuttajilla tuskin on vielä riittäviä resursseja liiketoimintaan, päälimmäisessä ajatuksissa kuitenkin lienee kulttuuriin, kieleen ja perustoimentuloon liittyvät haasteet. Suomen Yrittäjät ovatkin Yksityisyrittäjien Säätiön rahoittamana, yhdessä Uusyrityskeskuksen kanssa käynnistäneet hankkeen, jonka tavoitteena on luoda maahanmuuttajataustaiset yrittäjät huomioivia palveluita ja tilaisuuksia. Suomen Yrittäjien mukaan erityisesti byrokratia, kieli ja verkostojen puute ovat haasteina maahanmuuttajataustaisille yrittäjille. (Keisala-Kaseja 2018.)

Yrittämisen ei tarvitse olla ikuista tai jatkuvaa, millaisiksi se herkästi aiemmin miellettiin. Yritystoiminta voi olla sivutoimista tai tilapäistä, jopa harrastus. Nykyistä kevytyrittäjyyttä tarjoavat osuuskunnat mahdollistavat yritystoiminnan kokeilun tai jatkuvan harjoittamisen myös ilman omaa yritystä. Perinteisen yrittäjyyden lisäksi yrittämiseen motivoiva oman ajan ja työn hallinta näkyy jo mm. etätyön jatkuvana lisääntymisenä ja yrittäjämäinen työskentely lisääntyy epätyypillisten työsuhteiden lisääntyessä: projektiluontoiset tehtävät, siirtyminen organisaatioista toiseen, vuokratyövoiman käyttö, työtehtävien ja/tai sen osien ostaminen alihankintana ja erilaiset yhteistyö- ja kumppaniverkostot lisääntyvät (Piha ym. 2012; Wilenius 2015, 171). Tämän kehityskaaren myötä voinee vetää johtopäätöksen, että termi epätyypillinen työkään ei käsitteenä vastaa kauaa sitä mitä nyt.

2 MONIMUOTOINEN YRITTÄJÄKOULUTUS

Yritystoimintaan liittyvän opetuksen yhteydessä puhutaan eri yhteyksissä vaihtelevasti yrittäjäkoulutuksesta, yrittäjyyskoulutuksesta ja yrittäjyyskasvatuksesta. Käsitteenä yrittäjyyskasvatus kattaa yrittäjyyden koko elinikäisen oppimisen eri muodoissaan aina varhaiskasvatuksesta lähtien sekä toisen asteen oppilaitoksissa, ammattikorkeakouluissa, yliopistoissa ja aikuiskoulutuslaitoksissa annettavan yrittäjyyskoulutuksen. Käytännössä rajanveto yrittäjyyskoulutuksen ja yrittäjäkoulutuksen välillä on työelämää ja koulutusta lähennettäessä tullut hankalaksi, mutta yrittäjäkoulutuk-

sella tarkoitetaan sitä koulutusta, joka tähtää yrityksen perustamiseen ja liiketoiminnan kehittämiseen.

Hallitusohjelmassa linjataan, että koulutusta uudistettaessa tulee ottaa huomioon työelämän osaamistarpeet ja koulutusta ja työelämää lähennetään toisiinsa. Opetus- ja kulttuuriministeriön 17.3.2017 julkaisemassa tiedotteessa todetaan:

”Tänään julkistetut opetus- ja kulttuuriministeriön Yrittäjyyslinjaukset syventävät vuonna 2009 valmistuneita Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivoja. Varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa sekä yleissivistävässä koulutuksessa korostetaan myönteisiä asenteita, yrittäjyyteen liittyviä perustietoja ja -taitoja sekä yrittäjämäistä toimintatapaa. Toisella asteella ja korkeasteella osaamista syvennetään ja mukaan tulevat myös yritystoimintaan liittyvät valmiudet.” (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017.)

Yrittäjyyden edistäminen koulukasvatuksessa on kuitenkin alkanut paljon aiemmin. Vuonna 1992 asetetun Yrittäjyysneuvottelukunnan tehtävä oli mm. saada yrittäjyys opetussuunnitelman perusteisiin ja jo vuodesta 1995 yrittäjyys olikin aihepiirinä peruskoulujen ja lukion opetussuunnitelmissa. Tätä seurasivat mm. erilaiset yrittäjyyskasvatusprojektit ja Yrittäjyysvuosikymmen 1995...2005-hanke. (Koiranen 1999, 62–63.) Yrittäjyyskasvatukselle ei ole ainoastaan kansallisella tasolla asettu kehittämistavoitteita, vaan Suomi on mukana myös kansainvälisessä Innovation Cluster for Entrepreneurship Education – tutkimushankkeessa, joka selvittää, miten voidaan toteuttaa Euroopan komission tavoite tarjota nuorelle käytännön yrittäjyyskasvatusta ennen peruskoulutuksen päättymistä (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017). Yrittäjyyskoulutus näkyy myös vahvasti korkeakoulu- ja yliopistotasolla. Vuodesta 2011 Aalto-yliopisto on tehnyt yhteistyötä Standfordin yliopiston kanssa yrittäjyyden edistämiseksi ja Aalto Start-Up Center -yrityshautomon kautta on syntynyt jo yli 3 000 työpaikkaa Start-Up Centeristä irtautuneissa yrityksissä. (Piha ym. 2012; Aalto-yliopisto 2017.)

”On eri asia tietää kun osata” eli matka yrittäjyyteen kulkee usein luontaisesti eri opintopolkujen ja työkokemuksen myötä, mikä tarkoittaa myös vuosissa laskettuna melko pitkää ajanjaksoa. Yrittäjäkoulutuksiin on myös tavallisesti hakeuduttu vasta yrityksen perustamisen tullessa ajankohtaiseksi, jolla on taattu mm. tuorein lainsäädännöllinen tieto ja mahdollistettu alkavan yrittäjän starttiraha. Edellä mainitsemieni hallituksen linjausten tarkoituksena on laaja-alaisesti ”suunnata, kehittää ja ohjata eri koulutusasteiden yrittäjyyden edistämisen ja yrittäjyyskasvatuksen toimenpitei-

tä”. Eri koulutusasteilla olevan opetuksen kehittämisestä opetus- ja kulttuuriministeri Sanni Grahn-Laasonen toteaa ”Luovuus, uteliaisuus, ongelmanratkaisutaidot, innovaatiokyky, riskienhallinta ja vastuullisuus ovat tärkeitä työelämän taitoja”. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017.) Näiden pohjalta on siis odotettavissa, että tulevaisuudessa myös nykyisen kaltaisissa, opintojen jälkeen tarjottavissa yrittäjäkoulutuksissa ja niiden sisällöissä tämä tullaan huomiomaan. Tässä työssäni tarkastelen nimenomaan yrittäjäkoulutusta, jota on tarjolla erillisenä valmentavana koulutuksena ennen yritystoiminnan aloittamista tai sen aikana. Nämä yrittäjäkoulutukset ovat tukemassa oman liikeyrityksen jalostamista liiketoimintasuunnitelmaksi ja/tai sitä kautta voi suorittaa yrittäjän ammattitutkinnon tai sen osia. Tälle koulutukselle tunnusomaista on myös koulutuksen myötä tuleva oikeus aloittavan yrityksen tukena (hakuhetkellä työttömälle) maksettavaan henkilökohtaiseen starttirahaan.

Yrittäjäkoulutusta tuotetaan julkisen ja yksityisen sektorin toimesta, useimmiten näiden yhteistyönä julkisen sektorin (ELY-keskusten ja TE-palveluiden) tilatessa koulutuspalvelut yksityiseltä palveluntuottajalta tai oppilaitokselta. Niin sanottujen kaupallisten koulutusten järjestäjiä on joskus hankala erottaa, sillä yksityisten palveluntuottajien tarjoomasta ei aina ilmene mitä kautta esim. rahoitus yrittäjäkoulutusten toteuttamiseen kulloinkin tulee ja samaan tarjolla olevaan kurssiin tai koulutukseen voi ilmoittautua joko julkisen (TE-toimisto) tai kolmannen sektorin (yrittäjäjärjestöt) kautta. Yrittäjän ammattitutkintoon valmentavasta koulutuksesta voidaan veloittaa 400 euron osallistumismaksu, joka käytännössä tulee osallistujalle täysimääräisenä takaisin samanarvoisen Koulutusrahaston myöntämän ammattitutkintostipendin myötä (Koulutusrahasto 2017). Koska koulutus on koulutettavalle itselleen joko maksutonta tai hyvin edullista, on se kaikkien saatavilla. Tämä mahdollistaa sekä runsaan koulutuspalvelujen tuottamisen että hyödyntämisen, mikä on myös koko yhteiskuntaa ajatellen optimaalista (Lindholm 2016, 61).

Monimuoto- ja verkkokoulutusten lisääntyttyä, on myös yrittäjäkoulutus siirtynyt yhä enemmän verkkoon. Verkkokurssit ovat huomattavasti edullisempia toteuttaa, joten niin maksuttomia, kuin oma-kustanteisia verkkokursseja on tarjolla useita (Collins 2013, 73). Usein verkkokurssilla tehdyn liiketoimintasuunnitelman ilmoitetaan soveltuvan myös starttirahan hakemiseen, joten saatavuuden ja hinnan ohella tämäkin vaikuttanee yrittäjäkoulutuksen siirtymiseen yhä enemmän verkkokoulutuksen puolelle. Verkkokoulutuksen etuna on paikasta riippumattomuus, jolloin myös ryh-

miä voidaan muodostaa helpommin. Ammatillisena työvoimakoulutuksena järjestetyissä verkossa tapahtuvissa yrittäjäkoulutuksissa oli keskeyttäneiden määrä vähäinen. (Tuloksellisuustarkastuskertomus 2018, 36.) Osallistujilla on usein myös mahdollisuus osallistua koulutukseen itselleen sopivaan ajankohtaan, jolloin perinteisen paikanpäällä tapahtuvan koulutuksen mahdolliset aikatauluhaasteet eivät vaikuta. Tarvittaessa verkko-opintoja on helppo kerrata ja paneutua aihealueeseen juuri silloin, kun se oman yritystoiminnan suunnittelun kannalta on ajankohtaista.

Erilaisten Skype- ja virtuaaliluokkien tai Chat-mahdollisuuksien tuomasta interaktiivisuudesta huolimatta verkko-opintojen huono puoli on kuitenkin aidon läsnäolon ja vuorovaikutuksen puute. Kouluttajalla ei ole mahdollisuus pedagogisten taitojensa myötä (ja edellyttämänä) huomioida miten verkkovälitteisesti kerrottu asia ymmärretään tai kuinka aktiivisesti osallistujat ovat tilanteessa läsnä. Myös tärkeä vertaistuki ei verkossa pääse tuottamaan vastaavaa yhteisöllisyyden tuomaa hyötyä, kuin mitä opiskelijoiden ollessa fyysisesti samassa tilassa ja sosiaalisessa oppimistilanteessa (Peltonen ym. 2015, 32; Wilenius 2015, 169). Tässä yhteydessä tuon valmentajana mielelläni esiin myös palveluntuottajanäkökulmaa. Vaikka verkkokoulutukset ovat tätä päivää, helppoja ja edullisia toteuttaa, en voi olla vertaamatta niitä tilanteeseen, jossa näyttelijä esiintyisi tyhjälle katsomolle. Jos et näe yleisön hymyä, haukotuksia, hämmennystä tai kyyneleitä, mistä ammennat energiasi? Jokainen kouluttaja (toivottavasti) kun myös itse kasvaa syntyvän vuorovaikutuksen myötä.

Eri koulutuskanavia on siis runsaasti tarjolla, mutta saatavuuteen (koulutuksen löytäminen) ja saatavilla olevaan tietoon (kulloinkin tarvittavaan koulutussisältöön) tulisi panostaa (Peltonen ym. 2015, 29,31). Global Entrepreneurship Monitor (=GEM) on vuosittainen kansainvälinen vertailututkimus, joka tutkii eri maiden yrittäjäaktiivisuutta. Näiden GEM-raporttien ja Turun kauppakorkeakoulun Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen sekä Turun Seudun Kehittämiskeskus TAD Centren toteuttaman Yrittäjyyden uusi kuva 2020 -hankkeen myötä selvisi, että yrittäjyyden ns. korkean kynnyksen tekijöitä yrittäjäksi ryhtymiseen on useita, jotka liittyvät koulutuksen ja informaation puutteellisuuteen: ”Puutteellinen koulutus ja yritystoimintaosaaminen”, ”mahdollisuudet saada kokemuksia yrittäjyydestä heikot”, ”yrittäjyydestä tiedottaminen riittämätöntä”, ”tukipalveluiden näkymättömyys”, ”yrittäjyyskasvatus ja – koulutus riittämätöntä”(Nurmi 2014, 47-48).

2.1 Yrittäjiä tukevat muut palvelut ja verkostot

Perinteisen yrittäjäkoulutuksen ohella niin yritystoimintaa suunnitteleville kuin jo yrittäjänä toimiville on tarjolla useita palveluita, joiden kautta voi omaa osaamistaan kehittää. Yrityspalveluja tarjoavat mm. ELY-keskukset, TE-toimistot, seudulliset elinkeinoyhtiöt, yhdistykset, uusyrityskeskukset, maaseutukeskukset ja yksityiset palveluntarjoajat. Olen alle poiminut lyhyet kuvaukset muutamista näistä tarjolla olevista palveluista.

Elinkeinoelämän suurin järjestö, Suomen Yrittäjät ry (SY) on pienten ja keskisuurten yritysten etu- ja palvelujärjestö. Se edustaa yli 115 000:tä jäsenyritystä ja maanlaajuisesti kattavalla toiminnallaan pyrkii edistämään yrittämisen olosuhteiden paranemista. Suomen Yrittäjät on vahvasti ja näkyvästi ajamassa yrittäjien etua poliittisessa päätöksenteossa ja on sekä paikallisten että valtakunnallisten tapahtumiensa myötä edesauttamassa yrittäjien keskinäistä verkostoitumista. Suomen Yrittäjät tarjoavat sivuillaan ja koulutuksissaan tietoa ja palveluita niin jäsenilleen kuin myös avoimesti saatavilla olevina, mistä erimerkkeinä ”Yrityksen perustamisen opas” ja ”Yrittäjän ABC”, jotka ovat sivustolta löytyvät tietopakettit eri yritystoiminnan vaiheisiin. Suomen Yrittäjillä on lisäksi nimenomaan yksinyrittäjille suunnattu sivusto, josta löytyy yksinyrittäjyyttä koskevaa tietoa, sekä vertaistukea mm. verkostoitumistapahtumien ja blogikirjoitusten muodossa. Suomen Yrittäjät on myös yhdessä Suomen Mielenterveysseuran kanssa kehittänyt ”Yrittäjien hyvinvointikillan”, joka vertaisryhmätöiminnan ja koulutusten avulla tukee yrittäjien henkistä hyvinvointia ja jaksamista. (Suomen Yrittäjät 2018b.)

Suomen Yrityskummit ry tarjoaa maksutonta mentorointia jo aloittaneille mikro- ja pienyrittäjille. Yrityskummit ovat vapaaehtois pohjalta toimivia, nykyisiä tai entisiä yrittäjiä, yritysjohtajia ja liike-elämän asiantuntijoita, jotka toimivat henkilökohtaisena tukena erilaisten liiketoiminnan haasteiden kanssa. Yrityskummien tukijoina ja välittäjinä toimivat kunnat ja seudulliset kehitysyhtiöt ja yhdistys toimii myös yhteistyössä alueellisten yrittäjäjärjestöjen kanssa. (Yrityskummit 2018.) Elinkeinoelämän keskusliiton 2016 tekemän selvityksen mukaan yrityskummien palveluita käyttäneistä 62 % oli alle viiden hengen yrityksiä (Elinkeinoelämän keskusliitto 2016).

Y-Studio on yrittäjille ja yrittäjyyttä suunniteleville tarkoitettu maksuton verkkomedia. Sivustolla on runsaasti aihealueittain jaettuja asiantuntijoiden ja yrittäjien artik-

keleita ja blogikirjoituksia, aina yritysverotuksesta työssä jaksamiseen saakka. Yrittäjien kokemukset ovat vahvasti esillä luomassa vertaistukea. Sivustolla on myös yrittäjien oma koulutuskanava Y-koulu, jossa näistä aiheista voi joko videoitten tai kirjallisen aineiston kautta saada lisätietoa. Y-studion takana ovat Fennia, Henki-Fennia, INFRA ry, LVI-TU ry, MaRa ry, Nuori Yrittäjyys ry, Suomen Franchising-Yhdistys, Suomen Kuntoutusyrittäjät ry, Suomen Uusyrityskeskukset ry, STUL ry, Taloushallintoliitto ja Hube Helsinki. (Y-Studio 2018.)

Väestörekisterikeskuksen kehittämä yrityksille, yhteisöille ja viranomaisille suunnattu Suomi.fi – verkkopalvelu tarjoaa tietoa ja palveluita yrityksen perustamiseen ja yrittämiseen liittyen, sekä tarjoaa mahdollisuuden hoitaa viranomaisasiointia keskitetysti verkossa. Sivustolla oleva ”Yrityksen perustamispolku” on aloittavalle yrittäjälle tarkoitettu palvelu, jossa edetään ohjatusti läpikäymään yrityksen perustamiseen liittyviä asioita. Niin yritystoimintaa suunnitteleville kuin yrittäjinä jo toimiville on ”Yritys-Suomi-puhelinpalvelu”, joka tarjoaa neuvontapalveluita yritystoiminnan eri tilanteisiin. (Suomi.fi-verkkopalvelu 2018.)

Suomen Uusyrityskeskukset (SUK) ry on elinkeinoelämän toimesta perustettu yksityisen ja julkisen sektorin yhteistoimintajärjestö, joka tarjoaa sekä sivustollaan että eri puolilla maata olevissa uusyrityskeskuksissa ja palvelupisteissä maksutonta, henkilökohtaista neuvontaa. Suomen Uusyrityskeskukset myös julkaisee vuosittain ”Perustamisopas alkavalle yrittäjälle”- julkaisun. SUK:n mukaan vuoden 2018 ensimmäisen puolen vuoden aikana perustettiin Uusyrityskeskuksen yritysneuvonnan avulla 4065 uutta yritystä, mikä on kolme prosenttia enemmän kuin vuonna 2017. Kuitenkin asiakaskäyntien määrä oli vähentynyt 14 %. SUK ry:n toimitusjohtaja Jari Jokilampi selittää käyntimäärien laskua sillä, että ”neuvontaan tullaan selvästi aiempaa valmiimpien ideoiden kanssa eikä neuvontaa näin ollen tarvita niin paljon yhtä asiakasta kohden”. (Suomen Uusyrityskeskukset 2018.) Toisaalta voitaneen myös ajatella, että tietoa on jatkuvasti yhä laajemmin saatavilla, mutta vastaavasti palveluita käyttävillä on vähemmän aikaa, halua tai tiedostettua tarvetta tiedon hankintaan.

Aloittavalle yrittäjälle näkyvyys on tärkeää, mutta sen kustannukset usein suuret. Selvitysten mukaan yrittäjät kokevatkin tarvitsevansa ”apua tuotteistukseen, hinnoitteluun, myyntiin, markkinointiin ja kansainvälisille markkinoille pääsyyn. Puutetta on myös alustasta, joka mahdollistaisi monialaisen verkostoitumisen ja osaamisen

kysynnän ja tarjonnan kohtaamisen ”(Haapala 2019, 73). Pienimuotoisia yrittäjille suunnattuja ”minimessuja” on järjestetty, mutta usein näiden tapahtumien osallistajat ovat usein suurimmaksi osaksi itsekkin joko juuri yritystoiminnan aloittaneita tai sitä suunnittelevia. Tapahtumia, joissa kohdata asiakkaat, sijoittajat ja yhteistyökumppanit, on niukasti ja alakohtaisten messujen näytteilleasettajahinnat korkeita. Vuodesta 2008 lähtien Helsingissä järjestetty ”Slush” on yrittäjien, opiskelijoiden, sijoittajien ja vapaaehtoisten järjestämä teknologiatapahtuma, ”founded to change attitudes toward entrepreneurship”, kuten Slush-organisaatio www-sivuillaan kertoo. Slush on järjestetty Helsingin ohella vuodesta 2015 lähtien myös Japanissa, Kiinassa ja Singaporessa. Helsingissä tapahtumaan vuonna 2017 osallistui 20.000 ihmistä ja Slushista on kasvanut yksi Euroopan johtavista kasvuyritystapahtumista. (Slush 2018.) Slushin kaltaisten menestystarinoiden innoittamana toivoisi, että vastaavia tapahtumia olisi myös monialaisemmin. Tukemalla riskinottoa ja kannustamalla innovatiivisuuteen, voitaisiin mahdollistaa uudenlaisten yritysten synty, joilla on myös tulevaisuudessa hyvät toimintaedellytykset ja työllistävä vaikutus.

Edellä kuvatut yrityspalvelut tarjoavat monipuolisesti tietoa yritystoiminnan käynnistämiseksi, jolloin moni hakee verkosta tarvittavat tiedot itse. Tiedon saanti on nopeaa eikä se ole aikaan tai paikkaan sidottu. Tarjolla olevan tiedon runsas määrä ei kuitenkaan voi varmistaa tiedon perille menoa tai kykyä osata sitä soveltaa. Pienetkin muutokset yritystoiminnan suunnittelussa saattavat vaikuttaa moniin yksittäisiin asioihin, eikä alun perin hankittu tieto ole enää relevanttia tai muuttuneessa tilanteessa käytettävää. Aloittavan yrittäjän kannalta perinteisen yrittäjäkoulutuksen vahva etu onkin läsnä olevan kouluttajan mentor-rooli, jolloin tarjolla olevaa tietoa voidaan sekä soveltaa oikein että hyödyntää reaaliaikaisesti. Toki on huomioitava, että nimenomaan kouluttajan ammattitaito ja aktiivisuus on tässä keskeinen tekijä. Tutkimusten mukaan yrityspalveluiden tarjonta on vielä puutteellista ja hajanaista, digitaalisia alustoja tulisi hyödyntää tehokkaammin ja yleisluonteisen avun sijaan kaivattaisiin toimialakohtaisia palveluita (Haapala 2019, 73; Kananen 2019, 105; Peltonen ym. 2015, 16). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan mukaan ”Yrittäjyyspalveluihin kaivattaisiin myös palvelevampaa ja neuvovampaa asennetta: olisi siirryttävä ”kyttäämisestä konsultointiin”, eli jälkikäteen tapahtuvan virheiden etsimisen sijaan virheitä pikemminkin pyrittäisiin ennaltaehkäisemään ja korjaamaan (VNK 75/2017)” (Haapala 2019, 73).

2.2 Yrittäjäkoulutus ammatillisena työvoimakoulutuksena

Ammatillisen työvoimakoulutuksen tarkoitus on kasvattaa työvoiman tarjontaa, laadua ja kysyntää. Yrittäjäkoulutusta tarjotaan osana ammatillista työvoimakoulutusta ja sen ”tavoitteena on myös yrittäjätietouden ja liiketoimintaosaamisen lisääminen, yritystoiminnan aloittamiseen vaadittavien henkilökohtaisten valmiuksien ja edellytysten parantaminen ja verkostoituminen.” (Tuloksellisuustarkastuskertomus 2018, 5,27.) Ammatillisena työvoimakoulutuksena tuotettavat yrittäjäkoulutukset tuotetaan usein ulkoistettuna ns. tilaaja-tuottaja-periaatteella. Suunnittelu ja hankinta tapahtuu elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY-keskusten) ja TE-toimistojen yhteistyönä. Koulutuspalveluiden järjestämisestä vastaavat koulutuspalvelujen tuottajat eli oppilaitokset ja yksityiset koulutuksen järjestäjät sekä alueelliset kehittämissyhtiöt ja TE-toimistot. (mt., 35.)

Ammatillinen työvoimakoulutus on tarkoitettu ensisijaisesti työttömille työnhakijoille ja työttömyysuhan alaisille aikuisille. Vuonna 2016 työvoimakoulutuksen aloitti 50 000 henkilöä, joista 72 % oli työttömiä ja 2 % lomautettuja. Näistä yrittäjäkoulutuksen suorittaneita oli 3600, mikä on 400 enemmän kuin vuonna 2015 (SVT 2017). Tilastokeskus tuottaa neljännesvuosittain ”Aloittaneet ja lopettaneet yritykset maakunnittain”-tilastot, mutta vertailua koulutuksiin osallistuneiden ja aloittaneiden yritysten kesken ei voi tehdä, koska yrittäjäkoulutukseen osallistuminen ei kerro onko mahdollinen yritystoiminta käynnistynyt tai milloin ja millaisia sidonnaisuustekijöitä näillä on. Koulutuksen myötä syntyneissä päätöksissä yritystoiminnan käynnistämisestä tai käynnistämättä jättämisestä kun voi yksilötasolla olla ajallisesti merkittäviä eroja.

Ammatillinen työvoimakoulutus rahoitetaan Työ- ja elinkeinoministeriön ELY-keskuksille jakamin määrärahoihin. Yrittäjäkoulutukseen ei ole suunnattu erillistä määrärahaa, vaan ELY-keskukset itse ennakoivat alueelliset koulutustarpeet ja ratkaisevat kuinka eri työvoimapalveluihin määrärahan kohdentavat. Tätä määrärahaa on vuosina 2012–2016 käytetty vuosittain noin 200 miljoonaa euroa, yrittäjäkoulutuksen osuuden ollessa tästä kokonaissummasta alle 2 prosenttia. Tänä ajanjaksona tämän yrittäjäkoulutuksen suorittaneita oli noin 13 000 ja yrittäjäkoulutus maksoi keskimäärin noin 1000 euroa opiskelijaa kohden. (Tuloksellisuustarkastuskertomus

2018, 11, 17-20.) Yrittäjäksi aikova voi työttömyysetuudella opiskella yrittäjyytensä ja ammattitaitonsa kannalta keskeisiä tietoja ja taitoja myös omaehtoisesti. Tällöin opiskelija hankkii koulutuksen itse ja etuuden maksaa Kansaeläkelaitos tai työttömyyskassa. Työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen opiskelun mahdollisuudet tulee yksilöllisesti läpikäydä etukäteen TE-toimiston kanssa. (TE-palvelut 2018a.)

Valtiontalouden tarkastusvirasto on julkaisemassaan tarkastuskertomuksessa arvioinut 2011–2015 ammatillisena työvoimakoulutuksena järjestettyä yrittäjäkoulutusta, kuten sen järjestämisen taloudellisuutta, koulutustoiminnan tuloksellisuutta ja työllistävää vaikuttavuutta. Tarkastelussa oli vertailtavana 2013 vuoden lopussa olleet työttömät, jotka olivat osallistuneet yrittäjäkoulutukseen vuonna 2014, sekä vertailuryhmänä vastaavana aikana vastaava määrä työttömiä, jotka eivät koulutukseen tai muuhun vastaavaan työllistämistä edistävään toimenpiteeseen osallistuneet. Tarkastuksen ulkopuolelle oli rajattu ESR-varoin koulutuksen suorittaneet ja työnantajan osarahoittamat yrittäjävalmennukset. (Tuloksellisuustarkastuskertomus 2018, 39.)

Yrittäjäkoulutusten laatua on seurattu opiskelijoiden OPAL-palautteiden avulla ja raportin mukaan vuoden 2016 palaute oli erittäin hyvää. Palautteen kattavuus on kuitenkin puutteellinen, koska yrittäjäkoulutukset ovat olleet varsin lyhyitä, eikä palautetta näistä parin viikon koulutuksista kerätty. Kuten raportissakin todetaan, tämä on ongelma, koska laadun tulisi olla merkittävä hankintakriteeri. (Tuloksellisuustarkastuskertomus 2018, 28.) Laadun varmistamisen ja kehittämisen kannalta hankintaprosessi on kyseenalainen, jos lyhyitä koulutuksia tarjoamalla voi palveluntuottaja valita vältyvänsä yhtenäisestä laadunvalvonnasta. Ilman palautetta koulutusten kehittäminen ja laadun varmentaminen on käytännössä mahdotonta, eikä ilman yhtenäistä seuranta-ole käytettävissä kattavasti tietoa siitä, miten mikäkin koulutus on vaikuttanut osallistujien työllistymiseen tai yritystoiminnan käynnistämiseen.

Yrittäjyysopetusta kannattaa selvitysten mukaan tarjota nykyistä enemmän ja peruspalvelut kannattanee tuottaa alueellisesti (Haapala 2019, 73). Mikäli koulutuspalvelut siirtyvät tulevaisuudessa maakuntien hoidettavaksi, siirtyy maakunnille myös vastuu siitä mitä hankitaan ja mistä hankitaan. Tämä luo sekä mahdollisuuksia että haasteita, sillä ostopalveluina tuotettavien yrittäjäkoulutusten nykyisen kaltainen kilpailutus on riski laadulle. Palveluja ostava julkinen taho painottaa hintaa, kun taas sekä koulutettavan että koko yhteiskunnan etu olisi nimenomaan laadukkaan koulutuksen

saaminen. Laatuja seurataan, mutta jos ja kun vertailussa ei ole mukana kuin hintakilpailussa voittaneita palveluntuottajia, ei tiedetä kuinka hyviä tulokset olisivat voineet olla. Lakisääteinen kilpailutus on sekä ostajalle että myyjälle kankea, mikä voi herkästi aiheuttaa näennäiskilpailutuksia ts samat tarjouspyynnöt ja tarjoukset käytetään kilpailutusprosessissa, vaikka valinta on käytännössä jo tehty. Mikäli valintakriteerinä tulee jatkossakin olemaan ensisijaisesti hinta, tulee se syömään pienet, laadulla myyvät palveluntarjoajat markkinoilta. Tässä on riskinä markkinoiden jääminen muutamien ”vakiotoimittajien” haltuun, jolloin ne myös voivat lopulta hinnoitella palvelut halutessaan korkeiksi ja maksuttomien koulutuspalveluiden tarjonta vähenee. (Lindholm 2016, 66–67,70.)

Jo arviointiasetelmassani oli olettamana, että koulutussisällöt eivät samankaltaisuutensa vuoksi palvele kasvavaa ja yhä heterogeenisempää osallistujajoukkoa. Tätä voisi verrata urheiluvalmennukseen; on selvää, että yhtälailla maratoonarit ja pikajuoksijat kun maastohiihtäjät ja alppihiihtäjät tarvitsevat erilaista ohjausta. Kaikessa valmennuksessa tulisi kohderyhmä ja yksilön kulloisetkin tarpeet ottaa huomioon, myös yrittäjäksi valmentautuessa. Koulutukseen varattu aika ja henkilöresurssit toki asettaa omat rajansa sille, kuinka yksilöllistä ohjausta on mahdollisuus antaa. ”Kaikille kaikkea” ei kuitenkaan palvele eri työstövaiheessa olevia yrityssuunnitelmia, kuten ei sekään, että harvemmin eteen tulevia asioita käsiteltäisiin koko ryhmän kesken. Keskeisessä roolissa on kouluttajan ammattitaidon ja osaamisen lisäksi tilannetaju, sekä kyky muokata sisältöä erilaisten, muuttuvien tarpeiden mukaan. Myös tekemissäni teemahaastatteluisissa nousi esiin se, että koulutuksissa oli motivaatiotasoltaan erilaisia osallistujia ja kohderyhmän tarpeisiin tai osallistujien yksilölliseen tilanteeseen tulee kiinnittää enemmän huomiota.

”Oltiin ihan eri tasolla sitä omaa firmaa suunnittelemassa, mutta ei siellä mitään henkilökohtaista apua saanut, vaikka pyysin kyllä. Joutu kuuntelemaan ne samat peruslöpinät jotka jo ite oli osannu selvittää. Enemmän sain apuja omilta yrittäjätutuilta, se kouluttaja ei vissiin ollut päiväkään ollu yrittäjänä.”(H9)

Myös Tarkastuskertomuksessa ilmeni, että lähtötason ja tavoitteiden mukaan tehty ryhmäjako sekä koulutusten kohdentaminen homogeenisimmille ryhmille ja selkeästi yrittäjyyteen tähtääville osallistujille edistäisi tuloksellisuutta. Pienemmällä työmarkkina-alueilla sen toteutuminen on kuitenkin haasteellista, sillä tällöin riittävän ko-

koisten ryhmien muodostaminen voisi viedä aikaa tai liian pieninä ryhminä lisätä koulutuskustannuksia. (Tuloksellisuustarkastuskertomus 2018, 29.) Toisaalta kustannuksia arvioidessa tulisi myös huomioida se, että panostus pienemmälle, tulorientoituneelle ryhmälle voisi maksaa itsensä nopeammin takaisin positiivisina työllisyysvaikutuksina. Myös ryhmästä saatava vertaistuki ja dialogien merkitys on monelle yhtä tärkeää kuin ohjaajan antama tuki ja neuvot, joten ryhmäytyminen ja sitä kautta ryhmän luottamuksen ja dialogin rakentaminen on keskeisessä asemassa. Tätäkin silmälläpitäen ryhmäkoot tulisi pitää riittävän pieninä.

Tarkastusraportissa todettiin opiskelijavalintakäytäntöjen vaihtelevan. Vaikka kaikki menettelyt ovat olleet valtioneuvoston asetuksen mukaisia, ohjeistus ei ole ollut riittävän selkeä. Valinnat on tehty joko pelkän hakemuksen ja sen mahdollisten liitteiden perusteella tai kaksivaiheisena, jolloin hakijat on myös haastateltu. Valinnoissa on joissakin tapauksissa ollut myös koulutuksen järjestäjä läsnä. (Tuloksellisuustarkastuskertomus 2018, 34.) Työ- ja elinkeinoministeriö on antanut tarkastuskertomusluonnoksesta lausuntonsa, jossa se ottaa kantaa opiskelijavalintoja koskevan ohjeistuksen tarkoituksen olevan nimenomaan haastattelujen käyttö valintamenetelmänä, ”ellei ole perusteltua syytä jättää ne toteuttamatta”. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2018a, 3.) Tässä on tärkeää tuoda myös esiin haastattelujen merkitys sekä hakijan että koulutuksen järjestäjän näkökulmasta. Se, että haastattelut eivät aina ja kaikkialla kuulu prosessiin, on huolestuttavaa, vaikka lieneekin pitkälti resurssikysymys. Jos verrataan yrittäjäkoulutuksen opiskelijavalintaa esim. palkkatyöhön hakevan esimiehen usein monivaiheiseen valintaprosessiin, on vähintäänkin outoa, ettei henkilöä, joka hakeutuu johtajaksi (vähintään itselleen) haastateltaisi. En tarkoita, että haastatteluissa tulisi työhaastattelun tavoin verrata hakijoita löytääkseen parhaat, koska sillä ei ole merkitystä, eivätkä hakijat edes ole vertailukelpoisia. Oleellista on keskustelun ja fasilitoinnin avulla selvittää hakijan motivaatio- ja osaamistaso, sekä antaa hakijalle informaatiota, jolla hän pystyy päättämään onko kyseinen yrittäjäkoulutus tai yleensäkin yrittäjäyys se mihin haluaa. Se, että työttömyyteensä väsynyt pitkäaikaistyötön ohjataan yrittäjäkoulutukseen, ei ole kenenkään kannalta mielekäs vaihtoehto.

”Joo sinne yrittäjäkoulutukseen oli vaan siivottu porukkaa pois tilastoista, ei niillä monella ollu mitään aikomustakaan ruveta yrittään. Kai ne hakeutuu sinne vaan sen työkkärirahan takia.”(H9)

”Kauppiaana oon käynyt sekä S-ryhmän että K-ryhmän koulutukset ja ne oli siis täysin räätälöity, puhuttiin samaa kieltä ja tiedettiin alan erityispiirteet, oli hyviä.”(H7)

”Jossain yhteydessä muistan myös istuneeni koulutuksessa, joka tuntui käsittelevän pääasiassa sitä, miten välttyä siltä, ettei puolison mahdollisen uuden puolison lapset pääsisi käsiksi minun yritystoiminnallani tie-naamaan omaisuuteen. Pienten lasten äitinä tunsin itseni hyvin ulkopuoliseksi tähän katkeruuden siivittämään tilitykseen.”(H4)

Alla olevaan kaavioon (Kuva 3) olen koonnut yrittäjäkoulutuksen oppilasvalintahaastattelun keskeisiä hyötyjä sekä hakijan että järjestäjän näkökulmista.

HYÖDYT KOULUTUKSEEN HAKIJALLE	EDUT KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJÄLLE
<ol style="list-style-type: none"> 1. Saa informaatiota, jota ei ehkä osaisi kysyä 2. Ideat jalostuu 3. Päätös yrittäjyydestä syvenee tai peruuntuu 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Koulutuksen tarpeen arviointi 2. Koulutussisällön tarpeen ja laajuuden arviointi 3. Yksilöllisen koulutusprosessin arviointi
<p>HYÖDYT SEKÄ HAKIJALLE ETTÄ JÄRJESTÄJÄLLE</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mahdollisuus avoimeen keskusteluun → luottamus toiseen kasvaa, välitön palaute 2. Fasilitoivien kysymysten kautta selviää moni asia → tilanne aukeaa molemmille 3. Yrittäjyyden vaihtoehdot tuodaan esiin (varsinkin ”pakkoyrittäjyys” – tilanteessa) → ei hukkaresursseja, ohjaus eteenpäin 4. Mahdollistaa homogeenisen ryhmän muodostamisen → vertaistuki, tuloksellisuus 	

Kuva 3: Yrittäjäkoulutuksen oppilasvalintahaastattelun hyödyt

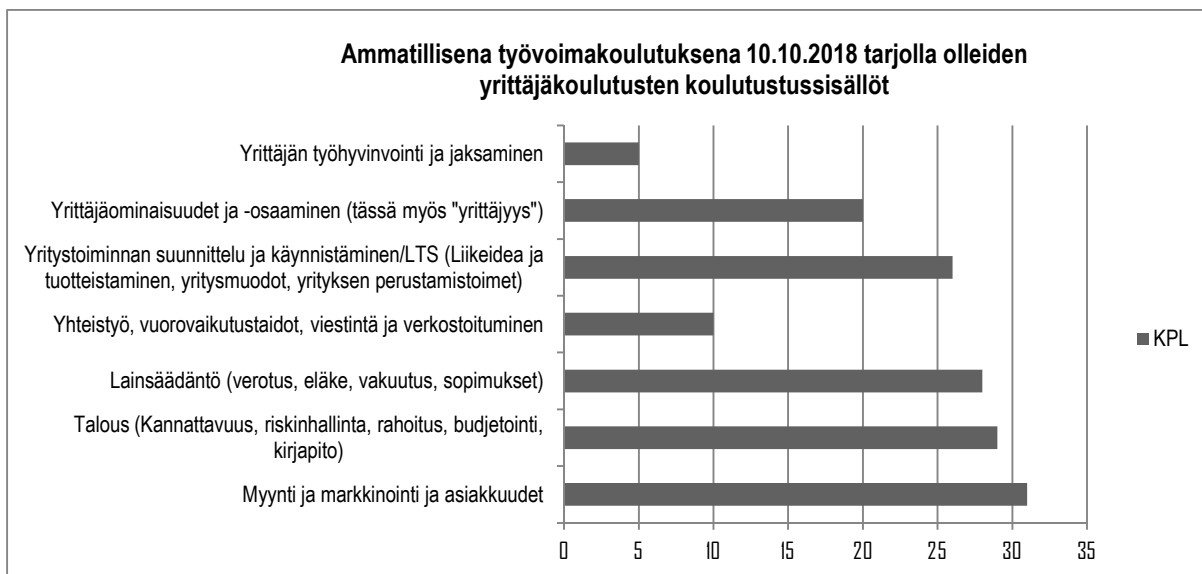
2.3 Koulutussisältöjen vertailu ja arviointi

Koulutussisältöjen arvioimiseksi käytin sekundääristä kuvailevaa aineistoa, eli ammatillisena työvoimakoulutuksena tuotettavien yrittäjäkoulutusten sanallisia sisältökuvauksia. Tarkastelun kohteena oli TE-palveluiden www-sivuilla haussa olevat työvoimakoulutukset ja tutkimusaineisto (Liite 1) pohjautui tähän julkisesti saatavilla olevaan tietoon. Otanta on tehty 10.10.2018, jolloin tarjolla oli 34 kpl ”yrittäjäkoulutus”-haulla löytynyttä koulutusta. Arviointia hyödynnettäessä on huomioitava, että vaikka otannan koon (koulutussisältöjen määrän) pohjalta voidaan tehdä perusteltu-

ja johtopäätöksiä, ei voida olettaa koulutusten määrän tai sisältöjen säilyvän otanta-hetkeä vastaavina. Näistä koulutuksista kolme rajattiin tarkastelun ulkopuolelle: yrittäjän ammattitutkintoon tähtäävä koulutus, jonka sisältö on yrittäjän ammattitutkinnon perusteissa määritelty (Opetushallitus 2012), sekä koulutukset, joista toinen käsittelee informatiivisesti vain kevytyrittäjyyden kautta toteutettavaa yrittämistä ja toinen oli jo aloittaneille yrittäjille suunnattu, vain myyntiin ja markkinointiin keskittyvä verkkokoulutus. Viimeksi mainitut kaksi rajattiin pois tutkimusaineistosta, koska niiden tarkoituksenakaan ei ole olla kattava ja kaikille yrittäjäksi aikoville suunnattu koulutus.

Sisältökuvauksien tyyllinen vaihtelu, sisällön ilmoitettu laajuus ja sisältöä kuvaavien termien käyttö vaihtelivat suuresti, mikä oli tutkimusaineistoa valitessa jo ennalta tiedostettu riski. Koulutusten sisältö ei ole suoraan vertailukelpoista, joten validiteettin säilymiseksi (eli mitataan sitä, mitä on tarkoitus mitata) olen ryhmitellyt sisältökuvauksissa käytetyt termit seitsemään eri aihealueeseen. Nämä aihealueet näkyvät sivulla 25 olevassa kaaviossa (Kuva 4), joka kuvaa kappalemääräisesti kuinka monen koulutuksen sisällössä kukin aihealue oli huomioitu. Koulutusta tuottavan tahon osaaminen ja taustalla olevat sopimukset sanelevat pitkälti mitä koulutus lopulta pitää sisällään. Hankerahoituksella tai kohdennetuvin määrärahoihin tuotettu palvelu on usein tilaajan tarkoin määrittämää, mikä onkin tasalaatuisen palvelun tuottamiseksi hyvä. Kääntöpuolena on kuitenkin liiallinen byrokraattinen orjallisuus; onko tarkoitus tuottaa vain tasalaatuista koulutusta vai maksimaalista hyötyä? Kärjistetysti voidaan sanoa, että byrokrania voi tehdä tilanteesta osallistujien kannalta arpapeliä.

Koulutussisällöissä oli usein ja eri muodoissa käytetty aihealueesta tai opintokokonaisuudesta termiä ”yrittäjyys”, jonka sisällön tulkinta ilman palveluntuottajan antamaa tarkempaa määrittelyä on mahdotonta. Sisällöissä oli käytetty mm. termejä ”Johdatus yrittäjyyteen”, ”Startti yrittäjyyteen”, ”Yleiskatsaus yrittäjyyteen” ja ”Yrittäjyyden vaatimukset”, jotka sisällöntuottajasta riippuen voivat olla tarkasteltavina monestakin eri näkökulmasta tai keskittyä vain yleisesti yrittäjyyteen ilmiönä. Kuten edellä totesin, tiedot perustuvat julkisesti saatavilla olevaan tietoon. Koska palveluntuottajat ovat pääosin yksityisiä koulutuspalveluitten tuottajia tai oppilaitoksia, eivät yksityiskohtaiset tiedot ole työn tavoitteet huomioiden saatavilla. Olen koonnut nämä tähän kategoriaan laskettavat osa-alueet yhteen ”Yrittäjäominaisuudet ja –osaaminen” aihealueen alle.

Kuva 4: Ammatillisena työvoimakoulutuksena 10.10.2018 tarjolla olleiden yrittäjäkoulutusten koulutussisällöt

Myös termi ”riskit” on yhtäläillä laaja ja monitahoinen käsite, eikä koulutussisällöistä selvinnyt miten ja mitä riskejä tässä käsitellään. Sisältökuvauksista ei voinut varmuudella päätellä, käsiteltiinkö aihetta vai ei, sillä epäsuorat ilmaisut (”asioita joita yrittäjänä toimivan on otettava huomioon”) ovat voineet pitää sisällään myös riskienhallintaa. Termi ”riskit” tai ”riskienhallinta” oli mainittu kahdeksassa koulutuksessa 31:stä. Kahdessa sisältökuvauksessa oli riskienhallintaa kuvattu hieman laajemmin: ”yrityksen juridiikka ja riskienhallinta” ja ”riskienhallinta: varautuminen liike- ja vahinkoriskeihin”. Tämä asettelu herättää kuitenkin kysymyksiä siitä, käsitelläänkö tässä yhteydessä vain mainittuja juridisia tai liikeriskejä ja mitä riskejä vahinkoriskeihin tässä luetaan. Riskit, niiden todennäköisyys ja merkitys riskin toteutuessa ovat hyvin ala- ja tilannesidonnaisia. Koulutussisällöissä tulisikin keskittyä siihen, miksi ja miten riskianalyysi laaditaan, jotta koulutukseen osallistujat oppivat kartoittamaan ja hallitsemaan oman liiketoimintansa kannalta keskeisiä riskitekijöitä. Henkilöriskien hallinta olisi kuitenkin aina sisällytettävä yrittäjäkoulutukseen, koska aloittava yrittäjä on usein yksinyrittäjä, jolloin henkilöriskien merkitys on suuri. Näihin erilaisiin henkilöriskeihin palaan tarkemmin luvussa neljä.

”Mielestäni yrittämisen riskiin ja työn yksinäisyyteen ei kiinnitetty tarpeeksi huomiota. Sain myös väärin tulkittua tietoa yrittäjyyteen sitoutumisesta.”(H4)

Talouteen, myyntiin ja markkinointiin sekä yritystoiminnan käynnistämiseen ja harjoittamiseen liittyvät lainsäädännölliset aihe-alueet on tutkittavana ollessa aineistossa huomioitu kattavasti, mikä onkin perusteltua. Selvitysten mukaan erityisesti myyntiin ja markkinointiin sekä hinnoitteluun ja tuotekehitykseen kaivataan apua (Haapala 2019, 73). Yrittämisessä olennaista kuitenkin on ymmärtää itse mitä on myymässä ja kenelle, sekä se miten sen kannattavasti voi tehdä. Lähtökohtaisesti oman alan osaaminen yrittäjäksi aikovilla on (tai ainakin pitäisi olla) vahvaa, mutta näillä liiketoiminnan kannalta muilla merkittävillä alueilla ei osaaminen aina ole riittävää. Tätä tukemaan onneksi syntyy jatkuvasti uusia työkaluja, lähinnä liiketaloutta tukevia ohjelmistoja. Moni näistä osa-alueista myös ulkoistetaan heti, kun se taloudellisesti on mahdollista tai järkevää. Toisaalta on huomioitava, että valtaosa yrittäjistä on yksinyrittäjiä, jotka joko pitkään, tai koko yritystoiminnan ajan, vastaavat itse kaikista liiketoiminnan osa-alueista. Liiketoimintasuunnitelma (LTS), joka käsittää liikeidean täytäntöönpanon kannalta kaikki keskeiset asiat, nivoutuu vahvasti edellä kuvattuihin aihealueisiin. Se syntyy ja kasvaa idean kypsyessä ja tiedon karttuessa. Erilliseksi aihekokonaisuudeksi se nimettäneen siksi, että tämä dokumentti on myös yrittäjäkoulutuksen tuotos, jonka huolellinen tekeminen vie aikaa ja jonka avulla aloittava yrittäjä voi mm. hakea starttirahaa ja lainaa.

”Koulutuksessa pitäis kertoa, että ennen kun kukaan hyppää yrittäjäksi, täytyy olla selvillä mistä sitä kassavirtaa syntyy! Suunnitellaan vaan että rahaa tulee jotain puujalkoja sorvaamalla ja unohtuu et se raha tulee siitä, et sä kohtaat paljon tuntemattomia joille sä myyt niitä. Pitäis keskittyä siihen, että miten sä teet valtavan määrän kauppaa, eikä siihen et on parisataatuhatta sorvattua puujalkaa kaapissa. Ja sitten ketään ei pätkäkään kiinnosta sorvatut jalat. Asiakkailta saa arvokasta tietoa, joskus kannattaa myydä vaikkei ole vielä tuotettakaan eli rakentaa se vasta asiakkaan ongelmien ympärille.”(H8)

”Ennen yritystoimintani aloitusta kävin Uusyrityskeskuksen yrittäjävalmennuksen. Päällimmäiseksi minulle jäi mieleen se, että jouduin muuttamaan mielipiteitäni talouteen liittyvissä asioissa ”ahneempaan” suuntaan, jotta ohjelma antoi minulle lausunnon yrittäjäksi sopimisesta. Starttirahan hakeminen sujui valmennuksen kautta todella sujuvasti. Sain siihen hyvää opastusta ja hakemuksen käsittely tapahtui todella nopeasti.”(H4)

”Minulle myönnettiin starttiraha, muistan viettäneeni uusyrityskeskuksessa useamman tunnin liiketoimintasuunnitelmaamme esitellen, vaikka

en oikeasti ymmärtänyt siitä juurikaan mitään. Mutta olen hyvä puhumaan ja osaan esiintyä vakuuttavasti.”(H3)

Vaikka valitun tutkimusaineiston perusteella koulutussisältöjen vertailu keskenään ei ole yksiselitteistä, voidaan sen pohjalta tehdä johtopäätökset siitä, että yrittäjäkoulutuksissa käsitellään jaksamiseen ja työhyvinvointiin liittyviä asioita huomattavasti vähemmän kuin muita osa-alueita. (”Yrittäjän työhyvinvointi ja jaksaminen” mukana viidessä koulutuksessa 31:stä) Tämän analyysivaiheen epävarmuustekijäksi voidaan kuitenkin laskea edellä kuvaamani virhemahdollisuudet tulkita ja käsitellä eri tavoin termiä ”Yrittäjyys”. Olettaisin, että kuitenkin osassa koulutuksia tähän kokonaisuuteen on otettu myös mukaan yrittäjän henkilökohtaiset valmiudet ja niiden kehittäminen. Tämä ainakin on toivottavaa, sillä yrittäjyys ja muilla siihen verrattavilla termeillä nimetyt aiheet olivat saaneet tuntimäärä aihealueittain ilmoitetuissa sisällöissä myös selkeästi vähemmän aikaa kuin muut aihealueet. Yksityisyrittäjällä kuitenkin omiin henkisiin resursseihin liittyvät tekijät ovat sekä parhaimmillaan että pahimmillaan ratkaisevassa roolissa.

”Osallistuin aloittavan yrittäjän valmennukseen joskus 2000 tai 2001 ja sen minkä kyllä muistan on se ettei jaksamisesta tai ajanhallinnasta puhuttu yhtään mitään. Olis pitänyt.”(H2)

”Kävin useitakin näitä koulutuksia jo 90-luvulta alkaen, mutta omiin voimavaroihin liittyvistä asioista ei juuri puhuttu.”(H8)

Yhteistyö, vuorovaikutustaidot, viestintä ja verkostoituminen oli mukana vain noin joka kolmannessa koulutussisällössä (mukana kymmenessä koulutuksessa 31:stä). Aloittava yrittäjä on usein yksinyrittäjä, jolloin vastuu yritystoiminnan käynnistymisen kannalta keskeisimmistä osaamisalueista eli myynnistä, markkinoinnista ja asiakaspalvelusta on hänellä itsellään. Tutkimusten mukaan palveluiden osuus Suomessa on jo yli 70 %, joten työstä riippumatta edellytetään työntekijöiltä nykyisin yhä enemmän sosiaalisia taitojen ja vuorovaikutustaitojen hallintaa (Pajarinen, Rouvinen & Ylä-Anttila 2012, sivu 51). Vaikka palvelurakenne on 2000-luvulla muuttunut kustannustehokkaammin hoidettaviksi joko digitalisaation myötä tai työn siirtyessä matalamman kustannustason maihin, ei näiden ns. pehmeiden taitojen merkitys ole vähentynyt, vaan asiakaslähtöisyys ja elämyksellisyys ovat korostuneet entisestään (Parviainen, Kinnunen & Kortelainen 2016).

Sosiaaliset taidot ovat alasta riippumatta tärkeä taito, niiden kehittämiseen ja hyödyntämiseen tulisi panostaa. Sosiaalisuus (halu olla muiden kanssa) ja sosiaaliset taidot (kyky olla muiden kanssa) sekoittuvat helposti arjessa. Olen kohdannut joitakin yrittäjiä, vahvoja oman alansa ammattilaisia, jotka kokivat, että sosiaalisuuden puutteesta on haittaa yrittäjyydessä. Käytännössä heillä ei kuitenkaan toimialaansa nähden ollut mitään merkitystä sillä kuinka sosiaalisia he olivat, mutta jännittäminen tai vuorovaikutustilanteiden pelko haittasivat kontaktien luomista niin asiakkaisiin kuin muihinkin sidosryhmiin. Myös yrittäjäkoulutuksissa olisi hyvä tuoda näitä asioita vahvemmin esiin, jotta osallistujat – riippumatta siitä kuinka sosiaalisia ovat – oppisivat ajattelemaan sosiaalisten taitojen kehittämisen tärkeänä osana ammatitiosaamista. Verkostojen merkitykseen palaan vielä myöhemmin, mutta siinä toki sosiaalisesta luonteesta on apua. Vastoin tahtoaan kun on vaikeaa tähän ”rusettiluisteluun” osallistua.

Yksinyrittäjä ei ehkä ole aina yksinyrittäjä, vaan parhaassa tapauksessa hyvinkin pian esimies. Selvitysten mukaan rekrytointiin ja henkilöstön kehittämiseen liittyvissä asioissa kaivattaisiin apua (Haapala 2019, sivu 73). Vaikka nämä aloittavan yrittäjän kohdalla koskevat alussa vain pientä osaa (mikä aiheen käsittelytavassa tulee huomioida), vuorovaikutustaidot liittyvät niihin kiinteästi. Muutospaineiden alla olevan yhteistoimintalain tässä esiin tuominen saattaa vaikuttaa kaukaa haetulta, mutta yhteistoimintalain ”tavoitteena on edistää työnantajan ja henkilöstön vuoropuhelua”. Miten se onnistuu ilman vuorovaikutustaitoja? Koska nykyinen yhteistoimintalaki on työelämässä leimattu lähinnä irtisanomislaki, on lain muutostarpeista työ- ja elinkeinoministeriön tilauksesta tehty selvitys, jossa ehdotetaan sekä työvoiman vähentämismenettelyn siirtämistä työsopimuslakiin että säädettäväksi uusi laki, joka koskisi vuoropuhelua, yrityksen toiminnan kehittämistä ja henkilöstön vaikutusmahdollisuuksia. Työministeri Jari Lindströmille 5.11.2018 luovutetussa selvityksessä myös ehdotetaan uutta lakia sovellettavaksi nykyistä pienempiin, vähintään kymmenen hengen yrityksiin. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2018b.) Koska YT-lain muuttamisen taustalla on lisätä vuoropuhelua, on vuorovaikutustaidoilla entistä tärkeämpi rooli myös yrittäjäyyskoulutuksessa.

Joihinkin koulutuksiin kuuluvien työpajojen sisältö ei ennalta selviä, mutta toivottavaa onkin, että se rakentuu vasta osallistujiensa tarpeitten mukaan. Tällöin myös ne osa-alueet, jotka ennalta kuvatussa sisällössä ovat jääneet joko vähemmälle huomiol-

le tai jopa kokonaan pois, saattavat työpajatyöskentelyn myötä olla esillä laajemmin tai syvemmin. Joissain koulutuksissa oli koulutuskokonaisuus jaettu siten, että osallistujat valitsivat yhteisesti käsitellyistä aiheista lisäksi muutaman teeman, joihin haluaa paneutua syvemmin tai teeman, jota ei yhteisesti käsitellä. Tällaiset vapaasti valittavat aiheet tukevat hyvin eri vaiheessa olevia liiketoimintasuunnitelmia. Tällöin aihetta voidaan käsitellä syvemmin silloin, kun moni muu asia sen ympäriltä on selkeytynyt ja aihe joko tullut ajankohtaisemmaksi tai vaatii täysin uudelleen harkintaa. Tämä myös mahdollistaa niiden aiheiden, jotka koskettavat ainakin alkuvaiheessa vain osaa opiskelijoista (esim. kansainvälistyminen, työnantajan oikeudet ja velvollisuudet sekä esimiestäidot), laajemman käsittelyn.

Useissa koulutuksissa luvataan henkilökohtaista sparrausta tai konsultointiaikaa, mikä osallistujien yksilöllisten ja toistaan merkittävästikin poikkeavien tarpeiden kannalta onkin tärkeää. Riippuu toki monesta eri tekijästä miten hyvin tai huonosti tämä toteutuu, eli missä määrin kouluttaja ehtii (ja haluaa) paneutua jokaisen omaan, alati kehittyvään tilanteeseen. Vaatii kouluttajalta taitoa ja tahtoa keskittyä ympärillään oleviin lukuisiin ideoihin, jotka usein joko eivät käynnisty, jalostuvat vauhdilla tai jopa muuttuvat kokonaan matkallaan liiketoimintasuunnitelmiksi. Koulutusten kesto on yleensä varsin lyhyt ja tänä aikana yritystoiminta ei varsinaisesti ehdi vielä edes käynnistyä; ”Vuonna 2016 peräti 94 prosenttia yrittäjäkoulutuksista kesti 0–3 kuukautta ja 45 prosenttia alle kuukauden” (Tuloksellisuustarkastuskertomus 2018, 19). Kysymykset ja avun tarve voivat usein herätä vasta kun koulutuksessa hankittu tieto sisäistetään ja tulee käytännön tasolla hyödynnettäväksi yritystoiminnan käynnistyessä. Tällöin on arvokasta, jos voi saada henkilökohtaista tukea taholta, joka on jo aiemmin liiketoimintasuunnitelmaan ja yrittäjäksi aikovaan henkilöön tutustunut. Näiden sparraus- ja konsultointiaikojen ajankohtia olisi hyvä pystyä kohdentamaan ja myös lisäämään yksilöllisten tarpeitten mukaan.

Tarkasteltavina olleiden koulutusten kesto ja laajuus vaihtelivat merkittävästi. Osa koulutusten kestosta määriteltiin tuntitasolla hyvinkin tarkasti, osassa kesto ilmoitettiin koulutuspäivinä, joissa myös päivään sisältyvä tuntimäärä oli erilainen. Omaehtoisen opiskelun ja koulutukseen liittyvien tehtävien määrä, sekä tarjolla olevien verkko-opintojen hyödyntäminen muuttavat yksilöllisesti koulutuksen kestoja ja laajuutta. Yrittäjäkoulutusten sisältökuvaukset eivät siis olleet keskenään suoraan vertailukelpoisia, eikä niistä ei esimerkiksi ilmennyt, missä määrin yksittäisiä asioita

kunkin aihekokonaisuuden sisällä käsitellään. Vaikka tilaajayrityksen kannalta laajempi saatavilla oleva tieto olisi ollut hyödyllistä, oli arvioinnin kannalta keskeiset asiat eli koulutusten aihealueet ja aihepainotukset aineistosta saatavilla. Yrittäjyyden ja yrittäjäkoulutusten kehittymisen näkökulmasta voidaan kuitenkin pitää positiivisena merkinä sitä, ettei tarkempia kuvauksia edes julkaista, vaan aihealueen syvyys, laajuus ja kesto määräytyisivät vasta kulloisenkin osallistujan ja ryhmän mukaan.

Koulutuksen kesto tai edes sen sisältökuvaus eivät kuitenkaan voi toimia koulutusta arvioitaessa päälimmäisinä kriteereinä, koska kumpikaan niistä ei yhdessä eikä erikseen kerro koulutuksen laadusta. Mikäli koulutuksen tasoa haluttaisiin arvioida, tulisi laatukriteereinä olla vähintäänkin osallistujilta kerätyn yksityiskohtaisen palautteen pohjalta annettava arvio tai arvosana. Koska tarjontaa on paljon, olisi yrittäjiksi aikovien näkökulmasta mielekästä, jos hakijat pystyisivät tehtyjen laatuarviointien perusteella päättämään, mihin koulutukseen haluavat tai eivät halua hakeutua. Oppimistuloksia ja –kokemuksia voidaan kyselyjen avulla mitata, mutta koska samassa koulutuksessa eri aihealueiden koulutuksesta vastaavat yleensä eri henkilöt, tulisi myös laatuarvioinnin kohdistua yksittäiseen kouluttajaan. Merkittävä tekijä kouluttajien nimenomaan henkilökohtaiselle laatusertifiointille on henkilöstön liikkuvuus, toisin sanoen koulutusta tarjoavien tahojen laatu on suoraan sidoksissa siellä kulloinkin työskentelevien yksittäisten kouluttajien sen hetkiseen osaamiseen. Ammatillisena työvoimakoulutuksena järjestettävää yrittäjäkoulutusta arvioivassa Tuloksellisuustarkastuskertomuksessa painotettiin voimakkaasti laadun merkitystä sekä tavoiteasetannan ja seurantamittariston kehittämistä (Tuloksellisuustarkastuskertomus 2018, 9, 28). Koulutuksen laadun tehokkaampi varmentaminen onkin pohdinnan ja kehittämisen arvoinen asia. Koulutusten laatusertifiointi voisi olla yksi tapa, mutta mittarit tulee rakentaa sekä harkiten että yksiselitteisiksi. Esimerkiksi koulutusten tulosta kun ei voi arvioida vain sitä kautta, johtiko koulutus yrittäjyyteen. Välillä paras tulos on se, ettei johtanut.

3 MITÄ YRITTÄJYYS ON?

Tulevaisuudentutkimuksen professori Markku Wilenius on sanonut, että ”Jokainen hakee työstä kolmea asiaa: mahdollisuutta käyttää luovuuttaan, oppia uutta ja vaikut-

taa. Tulevaisuudessa siihen on yhä enemmän mahdollisuuksia.” Jos vertaa miten nämä Wileniuksen mainitsemat kolme asiaa toteutuvat palkansaaajien ja yrittäjien työssä, tämän tulkitsee mielellään siten, että yrittäjyyteen halutaan ja yrittäjyys lisääntyy. Tilastokeskuksen 2017 tehdyn tutkimuksen mukaan 84% yrittäjistä harjoitti mieluummin ammattiaan yrittäjinä kuin palkansaaajina (Sutela ym. 2017, 44). Jos verrataan yrittäjiä palkansaaajiin, on yrittäjistä yli 50 prosenttia innostuneita työstään, kun palkansaaajista vain reilu 30 prosenttia (Ojala ym. 2017; Sutela ym. 2017, 86). Yksinyrittäjät olivat kuitenkin tässä suhteessa heterogeeninen ryhmä; työtyytyväisyydessä oli alakohtaisesti merkittäviäkin eroja ja innostuneimpia työstään olivat nuorimmat ja vanhimmat yrittäjät (Sutela ym. 2017, 87–88).

Se, mitä yrittäjyys vaatii, kiteytyy hyvin Wileniuksen Tulevaisuuskirjassaan toteamassa lauseessa: ”Yrittäjyys vaatii itsepäisyyttä, tahtoa ja kurinalaisuutta” (Wilenius 2015, sivu 134). Tosin mieluusti jatkaisin tuota lausetta toteamalla: ”...ihan kuten elämä yleensäkin”. Harva on myöskään välttynyt kuulemasta ”yrittäjä on aina töissä, eikä koskaan lomalla” – tyyliä ilmaisuja ja tämän myötä jo muodostanut käsityksen siitä, mitä yrittäminen ajankäytöllisesti voisi tarkoittaa. Jos yrittäjyyteen sitten päätyy, ovat nämä useat stereotypiat jo ennalta muokanneet siihen, ettei ”vähästä hätästä”. Pikemminkin hämmästelee, kun vaikeuksia ei joka kulman takana olekaan odottamassa. Yrittäjyys ei kuitenkaan ole aina hyvä vaihtoehto, vaikka persoonallisuus tukisikin yrittäjyyttä. Ajankohta tai olosuhteet voivat olla vääriä, jolloin yrittäjyyden arjessa eteen tulevat haasteet muodostuvat yrittämisen esteiksi.

”Mäkin ensin mietin et kuinka kukaan uskaltaa lähteä yrittäjäksi ja sitten tulee se, ettei mitään muuta mietikään kun sitä että sitten kun lähdän yrittäjäksi! Mullahan kävi niin et huomasin et pitkäaikaisesta harrastustoiminnasta voikin tehdä työn. Se odotti vaan sitä viimeistä potkaisua!”(H2)

”Yrittäjyyteen kannustan ja lujaa! On mielenkiintoista ja ei oo kahta samanlaista päivää. Ei kai muuallakaan, mutta siis tosiaan vuodesta toiseen tää vaan on mielenkiintoista!”(H7)

”Olisin alottanut 10 vuotta aikaisemmin!” Liian kauan hannasin, vaikk oli valmiit kuviot.”(H1)

”Lähdin kokeilemaan yrittäjyyttä 20 vuoden kunnallisen työputken jälkeen, 43-vuotiaana. Jaksoin sitä vain vähän yli vuoden. Mitä jäi käteen yrittäjyydestä? No, ruoho ei ollut paljon vihreämpää aidan toisella puolella...”(H3)

Yrittäjyyden professori Matti Koironen määrittelee yrittäjyyden seuraavasti: ”Yrittäjyys ei ole ura eikä ammatti. Se on ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistapa työn tekoon.” Yrittäjyyden olemusta voidaan kuvastaa myös Ateenalaisen poliitikon, Perikleen (n. 495–429 eaa) sanoin: ”Ei ole onnea ilman vapautta eikä vapautta ilman rohkeutta.” Yrittäjyyttä voi määrittää myös yrittäjäpersoonallisuuden kautta, jonka sanotaan rakentuvan ”tiedollisista, taidollisista ja asenteellisista valmiuksista.” (Koironen 1999, 59). Yrittäjyydelle löytyy monta määritelmää, mutta monenlaisia on myös meitä yrittäjiä. Yrittäjäkoulutuksen kannalta voikin olla järkevintä ettei yhtä ”oikeaa” nimetä, vaan koulutuksen aikana pohditaan mitä nämä eri määritelmät sisältäen pitävät. Ja ennen kaikkea sitä, miten ne määritelmät kohtaavat oman arvo maailman, asenteet ja motivaation. Tämä antaisi ehkä parhaiten perspektiiviä siitä, mihin ollaan ryhtymässä.

”Siitä on tullu jo sellanen elämäntapa, vähän ninkun jollekin elukoitten pito - niitä pitää vaikkei siitä enää mitään saiskaan”(H1)

3.1 Yrittäjyyteen on monta tietä

Aiempien tutkimusten mukaan yrittäjyyteen johtaneista syistä noin 40 % johtuu vapaaehtoisesta valinnasta, 40 % on sattumaa ja 20 % ajautuu yrittäjäksi olosuhteiden pakosta (Ojala ym. 2017, 160; Sutela ym. 2017, 38). Yrittäjäksi ryhtymisessä myös puhutaan niin sanotuista työntävistä (mm. ei tarjolla palkkatyötä) ja vetävistä (mm. vapaus ja itsenäisyys) tekijöistä (Hytti & Heinonen 2011; Sutela ym. 2017, 34). Tarve ja halu saada lisää tietoa ja koulutusta yrittäjänä toimimisesta, riippunevatkin paljolti siitä miksi ja missä tilanteessa yrittäjäksi päädytään. Yksilölliset erot ovat toki suuria, mutta mikäli esim. markkinat tai tehty yrityskauppa eivät aseta paineita välittömälle yritystoiminnan käynnistämiseksi, yrittäjäksi aikovilla on yleensä ensin aikaa ja halua selvittää mihin ovat haluamassa. Sattuman kautta yrittäjyyteen päätyminen voi olla joko positiivinen tai negatiivinen asia, riippuen mitkä ovat yrittäjyyteen johtaneet syyt ja kuinka yllätyksenä se vallitsevassa elämäntilanteessa tulee. Nämä myös vaikuttavat siihen miten ja mitä tukea omalle yrittäjyydelle haetaan. Olosuhteiden pakosta yrittäjyyteen ajautuvat ovat usein niitä, jotka eivät ole saaneet palkkatyötä tai joille esim. kotitilan viljelyn tai perheyrittäjätoiminnan jatkamiselle ei juuri vaihtoehtoja ole tarjolla. Pakon edessä niin tunteet kuin suhtautuminen tiedon hankinnan

tarpeellisuuteen voivat olla voimakkaita ja vaihtelevia. Vuonna 2017 näitä pakkoyrittäjiksi ajautuneita oli kaikista työllisistä n.2,4%. Pakkoyrittäjyydestä puhuttaessa on kuitenkin huomioitava, ettei aina ole kyse puhtaasti pakon edessä yrittäjyyteen ajautumisesta, esim. työperäinen muutto on loppukädessä tällainen omakohtainen päätös yrittäjyyden ja muuton välillä (Hytti & Heinonen 2011; Sutela ym. 2017, 34). Marraskuussa 2018 julkistetun omistajanvaihdosbarometrin mukaan tulevan vuosikymmen aikana on edessä yrittäjän ikääntymisestä johtuva omistajanvaihdos lähes 50 000 yrityksessä. Yli 55-vuotiaista yrittäjistä 46 % arvioi myyvänsä yrityksen ulkopuoliselle, mikä tarkoittaa, että 34 000 yritystä olisi tulossa myyntiin. Vuonna 2018 käynnistykkin Omistajanvaihdos-foorumin määrittelemä kolmevuotinen hanke näiden yritysmarkkinoiden kehittämiseksi. Hankkeen päärahoitus tulee työ- ja elinkeinoministeriöstä (Varamäki, Joensuu-Salo, Viljamaa, Tall & Katajavirta 2018, 5).

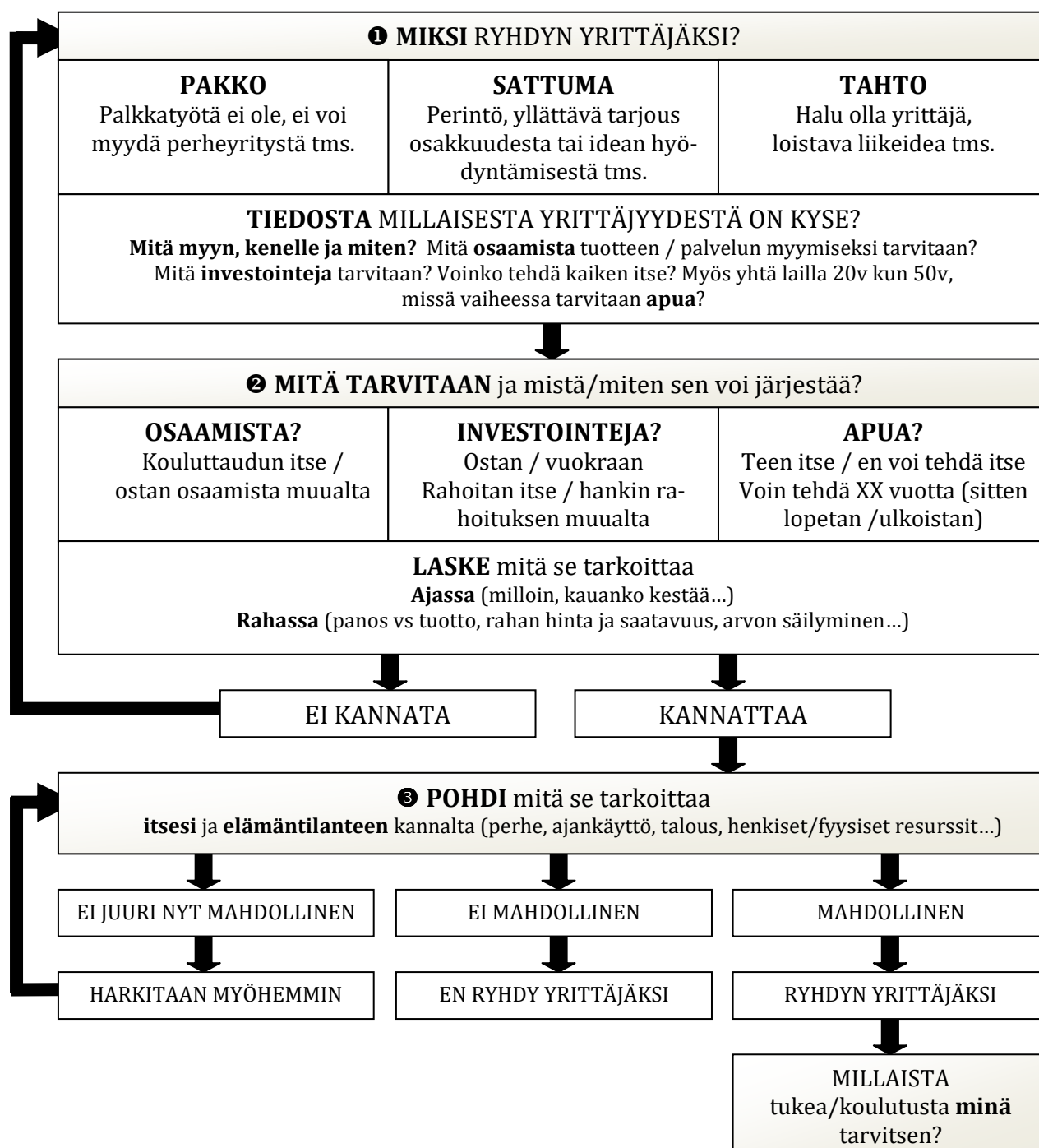
Riippumatta siitä jatkuuko yritystoiminta sukupolvenvaihdoksen, nykyisten osakkaiden tai ulkopuolisten ostajien toimesta, on tulevan yrittäjän kokemus ja osaamistausta merkittävässä roolissa. Vaikka toimivan yrityksen kohdalla yrityksen perustamiseen liittyvät, lähinnä juridiset toimet eivät yleensä ole ajankohtaisia, on oltava kykyä kriittiseen tarkasteluun. Myös toimivan yrityksen kohdalla on voitu asioita tehdä huonosti tai moni asia olisi kannattanut jo alusta saakka tehdä toisin. Tässä on pysyttävä katsomaan myös muutakin kuin euroja; muutokset esim. henkilöstön johtamisessa ja kehittämisessä saattavat olla kokonaistalouden kannalta merkittävämpiä kuin esim. laiteinvestoinnit. Toimivan yrityksen ostoa suunnittelevaa yrittäjää palvelee perinteistä yrittäjäkoulutusta paremmin tälle kohderyhmälle suunnattu konsultoituva koulutus ja mentorointi. Omistajanvaihdoksessa yleensäkin huomioitavien seikkojen läpikäynti on aina järkevää, mutta sekä ostajan että ostettavan yrityksen yksilöllisten tekijöiden ja tilanteiden huomioiminen on onnistumisen edellytys. EK:n tutkimuksen mukaan 73 % vastaajista olikin sitä mieltä, että yrityksen elinkaaren eri vaiheissa kasvun esteitä sisältyy melko tai erittäin paljon juuri omistajanvaihdosten toteuttamiseen (EK 2107,5). Strategian, markkinatilanteen, resurssien yms. kokonaisvaltainen hahmottaminen ja peilaus kasvu- tai tulosodotuksiin on tehtävä nopeasti ja sen pohjalta kyettävä tekemään tarvittavat muutokset.

Voi siis tehdä johtopäätöksen siitä, että yrittäjäkoulutukseenkin päädytään monesta eri syystä, monen ikäisinä ja vaihtelevin motivaatiotasoin. Se on positiivinen haaste paitsi yrityskoulutuksia järjestäville, myös kansantaloudelle: jos oikeaa tukea on oi-

keaan aikaan tarjolla, voi sitä kautta saavutetulla osaamisella ja syntyneellä innostuksella olla merkittäviä työllistämisaikutuksia. On tärkeää, että Yrittäjyyslinjauksen myötä yrittäjyyskasvatus ja yritystoimintaan liittyvät valmiudet otetaan nyt osaksi eri koulutusasteita, eikä yrittäjyyttä poissuljeta minkään alan tai ammatin harjoittamisen muotona. Kuten alla olevasta teemahaastattelun lainauksesta käy ilmi, aina näin ei valitettavasti ajateltu.

”Kun olin maatalousoppilaitoksen viljelijä-koneenkorjauslinjalla, niin siellä ei kolmeen vuoteen puhuttu yrittäjyydestä mitään. Ei mitään, vaikka käytännössä kaikkihan oli ryhtymässä yrittäjäksi kun omaa tilaa alkoi pitää!”(H1)

Loistava liikeidea saattaa joskus sokaista. Ensimmäinen miljoona on jo mielessä tehty, ennen kuin tuote tai palvelu on edes markkinoilla. Toki onnistumisen kannalta on oleellista, että yrittäjä itse on innoissaan ja uskoo ideaansa, mutta usein tässä tilassa unohdetaan punnita tilannetta eri näkökulmista. Lähtökohdat ovat yrittäjäksi aikovilla hyvin erilaisia ja suunnitellusta liiketoiminnasta riippuen vaativat eri asioita. Kannattaa siis pitää mielessä Presidentti J.K. Paasikivenkin tunnetuksi tekemä lause ”Tosiasioiden tunnustaminen on kaiken viisauden alku”. Tekemäni sivulla 35 olevan kaavion (Kuva 5) tarkoitus ei ole olla yritystoiminnan kannattavuuden kartoitus, vaan toimia pelkistettynä työkaluna, jolla yrittäjä voi punnita omia senhetkisiä mahdollisuuksiaan yritystoiminnan käynnistämiseksi. Jotta hyvät ideat saataisiin esiin ja hyödynnettäviksi, yrityskoulutuksessa tulee myös opettaa pohtimaan itsestänselvyyksiä. Usein, jos käytännön tuntemus on vahvaa, on vaikea ilmaista ideoitaan tai muuntaa osaamistaan hyödynnettäväksi (Ruohotie & Honka 1997, 3). On myös huomioitava, ettei loistavaa ideaa kannata hylätä, vaikkeivät omat yrittäjävalmiudet yrittäjyyttä tukisikaan. Idean voi myös myydä tai ulkoistaa ne toimet, joihin ei itsellä ole mahdollisuutta tai halua ryhtyä. Kuten työ- ja elinkeinoministeriö tarkastuskertomusluonnoksesta antamassaan palautteessa korostaa, ”yrittäjäkoulutuksessa on tarkoitus on vaikuttaa myös siihen, ettei heikoista lähtökohdista ja huonosti valmistetuilla liikeideoilla ryhdytä yrittäjiksi.” (Tuloksellisuustarkastuskertomus 2018, 27).

Kuva 5: Yrittäjämahdollisuuksien kartoitus

4 YKSINYRITTÄJYYDEN HAASTEET JA HENKIRELÄT

Tässä luvussa käsittelen yksinyrittäjän arjessa teemahaastatteluissa esiin tulleita aiheita. Haasteita, joille joko itse emme voi aina mitään tai joista selviäminen on ”pääkopasta kiinni”. Ihminen toki on psykofyysinen kokonaisuus, fyysisen hyvinvoinnin merkitys yrittäjän jaksamiselle on suuri ja tämä on myös yrittäjäkoulutuksissa huomioitava. Tässä työssäni olen kuitenkin rajannut fyysisen hyvinvoinnin käsiteltävien osa-alueitten ulkopuolelle, koska sen ala- ja henkilökohtaiset riippuvuustekijät vaativat laajempaa ja syvempää käsittelyä.

Suomessa on noin 170 000 – 180 000 yksinyrittäjää (v.2016=183 000, v.2017=171 000) (Sutela ym. 2017, 14; Suomen Yrittäjät 2018b). Voidaan siis sanoa, että tuo joukko on päivittäin tekemässä työtehtäviä, joihin työyhteisöstä löytyy tavallisesti oma osaamisensa ja tekijänsä. Yksinyrittäjän arki on verrattavissa siihen, että työyhteisössä palkkatyöntekijät hoitaisivat oman työnsä ohella myös hallinnon, talouden, asiakaspalvelun, myynnin, markkinoinnin ja lukuisat muut juoksevat asiat aina kahvinkeitosta kopiokoneen hankintaan. Tekisivät sen yksin, tietäen, että kuukauden lopussa tilille tulevan palkan suuruus riippuu täysin siitä kuinka hyvin tai huonosti näistä kaikista työtehtävistä päivittäin selviää. Yksinyrittäjiä tuskin kuitenkaan olisi näin paljon, mikäli yrittämisessä ei olisi positiivisia puolia enemmän kuin negatiivisia. Vaikkei ehkä määrällisesti, niin niiden painoarvo on merkittävä.

”Jos saa työskennellä just sen kans minkä kanssa haluaa, niin sehän on kun vapaa-aikaa koko ajan.”(H6)

4.1 Yksinyrittäjä – vapaa ja yksin?

Yrittäjyyteen liitetään kiinteästi termi ”yrittäjän vapaus”. Yrittäjät Suomessa 2017 – tutkimuksen mukaan 90 % kaikista haastatelluista koki voivansa vaikuttaa työn sisältöön ja aikatauluihin ja yli puolet haastatelluista mainitsi joustavat työajat tai ylipäättään yrittäjän vapauden syyksi ryhtyä yrittäjäksi (Sutela ym. 2017, 35-36, 81). Myös teemahaastateltavista kahdeksan yhdeksästä kuvasi yrittäjyydessä parasta olevan yrittäjän vapauden. Tässä yhteydessä ei ole oleellista tarkastella vapautta laajempana käsitteenä, vaan sitä miten yrittäjät arjessaan sen kokevat. Riippumattomuus ja itsensä toteuttamisen vapaus motivoivat voimakkaasti (Peltonen ym. 2015, 19). Toki yrittäjää rajoittavat lait, asetukset ja velvoitteet, siinä missä liiketoimintaa tai ihmisen

elämää yleensäkin, mutta yrittäjän vapaus vaikuttaa silti olevan positiivinen olotila, jossa tietoisuus omista valinnanmahdollisuuksista (mitä teen, milloin teen) korostuu myös teemahaastatteluissa voimakkaasti.

”Vapaus oli parhaimmillaan sitä, että pystyin järjestelemään työaikatauluja, ja saamaan väliin joitain vapaapäiviä.”(H4)

”Parasta tässä on yrittäjän vapaus; mä voin tehdä koska huvittaa. Saa tehdä miten jaksaa, eikä mietitä minuitteja tai kirjata joka tuntia kustannuspaikoittain ja voi ottaa vaikka päikkärit. Eli jos en tee mitään, niin oma murhe.”(H2)

”Kyllähän parasta on se kun saa itte määrätä koska sen 12 tunnin työpäivän tekee. No nykyään vaan 9, mutta saa itte päättää tekeekö vähemmän vai enemmän ja missä sen tekee. Kaikki hoituu tietokoneella mistä vaan. Katon kans pirunmoiseksi eduksi kun voi pitää loman silloin kun itte haluaa. Siis silloin kun voi pitää. Kun olin toisella piti tehdä mitä pomo käski, se ei sopinu kropalle eli vaikka olis itte tehny toisin, niin pakko tehdä mitä pomo halus.”(H7)

Yrittäjän vapaudella on myös kääntöpuolensa. Jos ei osaa johtaa itseään, yrittäjän vapaus voi johtaa ”holtittomuuteen” eli (jopa tahattomasti) valita vapauden olla ansaitsematta. Toisaalta voidaan myös kysyä onko yrittäjä enää vapaa, jos johtaa itseään liian ankarasti. Missä menee raja, jossa yrittäjä itse muuttaa vapauden vankeudeksi ja voiko sieltä vapautua? Yrittäjän vapaudesta tulisi käydä pohdiskelevaa keskustelua jo yrittäjäkoulutuksissa, tehdä itsearviointeja ja pohtia omia valmiuksiaan kantaa yrittämisen vapauden edellyttämä vastuu. Teemahaastatteluissa nousikin voimakkaasti esiin, että yrittäjyyden parhaat ja pahimmat puolet on yksi ja sama asia: vapaus. Yrittäjän vapaus on siis paradoksi. Voidaksesi itse valita paljonko ja milloin työtä teet, on sinun tehtävä paljon työtä ja jatkuvasti. Jos onni on myöden ja riittävän pitkään tätä jaksaa, niin vapaus on kyllä yleensä saavutettavissa. Yksinyrittäjälle hinta on joskus liian kova; lapset ovat lentäneet pesästä, vaimo vaihtanut puolisoa ja terveys mennyt. Siinä sitten yksin ja väsyneenä olet keskellä sitä tuttua yksinäisyyttä, jota jo vuosikaudet totuit sietämään. Mutta olethan ainakin nyt vapaa!

”Välillä meinaa unohtua sängynpohjalle tai kattoon jotain tv-sarjaa, pitää olla ne rutinit ettei laiskistu.”(H9)

”Suurin osa avioeroista aiheutuu siitä ettei oo aikaa perheelle, kun osais tasapainottaa työn ja perhe-elämän. Lapset oli ja meni. Ja yks avioliitto. Jos sais takas 15 vuotta elämästä, niin sen muuttaisin. Oon päivät vieralla ja illat ja viikonloput sitten teen näitä yrittäjän hommia. Tavoite

on että kahden vuoden päästä lopetan ja sitten oon perheen kanssa. Mä tuun yleensä kotiin aina tälleen myöhemmin illalla, mut yritän keretä lukeen likalle iltasadun. Se on nyt viis.”(H5)

Yksinyrittäjällä työyhteisön puuttuminen voi tuntua jopa ahdistavana yksinäisyytenä. Tuoreimman tutkimuksen mukaan joka viides suomalainen kärsii ajoittain yksinäisyydestä ja joka kymmenennellä se on pysyvä olotila (Junttila 2018). Vuosina 2015–2017 toteutettiin Suomalaisten yksinäisyys – hanke, jossa 180 tutkijaa tutki suomalaisten yksinäisyyttä eri näkökulmista. Hankeen johtopäätöksinä todettiin, että yksinäisyys vaikuttaa laajasti ja kielteisesti, aiheuttaen fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia ongelmia. Tutkijat ovat myös todenneet, että yksinäisyydellä on taipumus periytyä. Tämä on hyvä yksinyrittäjien tiedostaa. Roolimalli yksin puurtavasta, ilman sosiaalista toimintaa olevasta vanhemmasta voi vaikuttaa monin tavoin muuhun perheeseen. Jos vanhemmalla ei ole aikaa, halua tai voimia huolehtia ettei lapsi jää ulkopuolelle sosiaalisesta kanssakäymisestä, voi yksinäisyys siirtyä sukupolvelta toiselle. (Itä-Suomen yliopisto 2017.)

Emotionaalinen yksinäisyys syntyy läheisen ja tärkeän ihmissuhteen puuttumisesta ja sosiaalinen yksinäisyys verkostojen puutteesta (Junttila 2010). Muusta elämäntilanteesta (mm. perhe, harrastukset, oma fyysinen ja psyykinen jaksaminen) ja yritystoiminnan luonteesta riippuen (mm. tapaa/ei tapaa ihmisiä, tuote syntyy yksin/ei synny yksin), verkostojen ja niistä saatavan tuen merkitys korostuu (Peltonen ym. 2015, 13). Verkostot voivat toimia yksinyrittäjälle moniulotteisena työyhteisönä, jossa kokemusten jakaminen on jopa perinteistä, stabiilimpaa työyhteisöä monipuolisempaa.

”Muistan kaivanneeni sitä, että olisin kuulunut johonkin työyhteisöön, jossa minulla olisi muiden kanssa yhteinen kahvitauko ja oma kahvikuppi.”(H4)

”Täytyy pitää joku tv tai radio taustalla, että kuuluis joku ääni. Joskus päitätän itsekseni.”(H9)

”Vaik teen yksin, en oo tuntenut että olisin yksin, aina on joku hei. Työ on melkein aina ihmisten silmien alla, etten mä juuri yksin oo kun työ on niin sosiaalinen”(H1)

”Kaipaam välillä sitä että vois ammattimaisesti benchmarkkailla ja puhua asioista kollegoitten kanssa. Onneks on noita verkostoja.”(H2)

”Yhteisöstä haetaan turvaa, yhteisistä ideologioista tai tavoitteista tukea omiinsa”. Työyhteisössä kuitenkin myös mahdolliset negatiiviset vaikutukset (asenteet, ennakkoluulot, suvaitsemattomuus jne) leviää nopeasti. ”Yhteisöjen eriytyminen ja vuoro-vaikutus muodostaa omia arvopohjia, syntyy ns. kuppikuntia” Yhteisöllisyyskään ei siis aina ole positiivista. (Viitanen 2018.) Vastaavasti yksinäisyyskään ei ole vain negatiivinen asia, vaan vapaaehtoisena yksinäisyys on jopa kaivattua ja monesti olosuhde, jota luovuus tai keskittymistä vaativat tehtävät edellyttää. Yrittäjän usein epätaisisesti jakautuva työkuorma, epäsäännöllisine työaikoineen vaativat rauhoittumista ja sosiaalisesti aktiiviselle voivat verkostot muodostua ajanhallinnan kannalta jopa riskitekijäksi.

”Tein opetustyötä monessa oppilaitoksessa ja tunsin itseni aina jotenkin ulkopuoliseksi... Yksinäisyyden positiivisena käänköpuolena muistan joskus huokaisseeni jossain työyhteisössä helpotuksesta, kun minun ei tarvinnut osallistua henkilökunnan välisiin nahinoihin, vaan saatoin vain lähteä kohti seuraavaa työtehtävää.”(H4)

”Parasta kun voi huilata ja juoda kahvinsa ihan rauhassa, ilman että joku on heti änkeemässä juttukaveriksi.”(H9)

”Yksinäisyys ei pelota, työskentelen mieluummin yksin koska niin asiat etenee helpommin.”(H6)

Verkostoitumisen merkitystä liiketoiminnan näkökulmasta korostetaan yhä enemmän ja globalisoitumisen myötä merkitys kasvaa entisestään niin kilpailua kuin yhteistyörakenteita ajatellen. Verkostojen kasvaessa uudet kontaktit mahdollistavat paitsi oman tunnettuuden kasvun ja liiketoiminnan tehostamisen, myös tietotaidon jakamisen ja yhteistyön kehittämisen (Peltonen ym. 2015, 13). Käänköpuolena on kuitenkin verkostomaisen liiketoiminnan ennakoimattomuus ja hallitsemattomuus; koska verkostomainen toiminta ei ole yhdestä pisteestä hallittavissa, verkostomaisesti etenevä prosessi on arvaamaton (Alaranta 2012). Liian pienen tai homogeenisen verkoston liiketoimintahyödyt voivat puolestaan ideoiden tai tiedon keskinkertaistuksessa jäädä suppeiksi. Parhaimmillaan verkostot ovat itsestään syntyvää vertaismentointia ja kustannustehokas tapa saada asiakkaita sekä yhteistyökumppaneita. Yrittäjäkoulutuksissa onkin tarpeen kehittää kykyä arvioida erilaisia verkostoja, verkostoitumisen hyötyjä ja riskejä oman toimialansa ja yrittäjyytensä näkökulmasta. On siten kysymys liiketoiminnallisista tai sosiaalisista syistä rakentuvista verkostoista, vanha totuus ”Laatu korvaa määrän” on kuitenkin syytä aina pitää mielessä.

”Kun on yksin, on vaan yhdet aivot. Aika ja tieto loppuu kesken... eli kun päästään vauhtiin, niin joku tulee ohituskaistaa ohi... Pitäis jo aikaisessa vaiheessa päästä verkostoitumaan ja rakentaa verkostoja, jotka ei oo liian löyhiä. Oma kompastuskivi oli ne löyhät verkostot; olihan niistä apua, mutta eivät vieneet eteenpäin”(H8)

”Kun on pitkään ollu alalla, niin näitten verkostojen merkitys korostuu. Jos on pitkä historia joidenkin kanssa, niin se poikii aina uusia hyviä juttuja. Jos taas verkostossa on joku joka vaan halua hyötyä susta, niin se luottamuspuola voi mädännyttää yhteistyötä moneen suuntaan”(H9)

”Osallistuin myöhemmin naisyrittäjähankkeeseen, johon valittiin sekä kokeneita että aloittelevia yrittäjiä. Meistä muodostettiin mentor-aktor – parit. Työskentelimme sekä pareittain, että isona ryhmänä. Tällä hankkeella oli suurin vaikutus vertaistuen muodossa”(H4)

”Aina on riski, onko tässä töitä ja täytyy hoitaa suhteet ettei vaikka hinnoittele itteensä pihalle ja onhan se verkostoituminen, täytyy tehdä yhteistyötä, kaikki ruokkii toisiaan.”(H1)

Myös verkostoituminen erilaisten oman alan tai osaamisen ulkopuolisten tahojen kanssa voivat aikaansaada synergiaa, joka avaa uusia mahdollisuuksia paitsi yrittäjälle, myös yrittäjä- ja yrittäjäyyskoulutukseen. Esimerkiksi yrittäjyyteen ja huippu-urheiluun liittyy monia yhteneväisiä yksilöominaisuuksia (periksiantamattomuus, kilpailuhenkisyys, yksinäisyys, riskinottokyky...) ja toimintaan liittyviä elementtejä (tulossidonnaisuus, sidosryhmien merkitys, näkyvyyden tärkeys, voitontavoittelu...). Tavallisesti yritysten ja urheilijoiden keskinäinen yhteistyö nähdään kuitenkin vain urheilun sponsorointina, mutta laajentamalla ja lisäämällä yhteistyötä voitaisiin parantaa huippu-urheilijoiden kouluttautumismahdollisuuksia (Söyring 2004, 126-127). Osaamisen ja kokemusten jakaminen hyödyntäisi eittämmättä molempia osapuolia. Yrittäjä- ja yrittäjäyyskoulututusta järjestävät koulutusorganisaatiot voisivat vähentää koulutuksen ja huippu-urheilun yhteensovittamisen ongelmia osallistamalla urheilijat kehittämään yrittäjä- ja yrittäjäyyskoulututusta. Tätä kautta tuotaisiin yrittäjäkoulutukseen uusia näkökulmia sekä luotaisiin myös edellytyksiä yritysten ja huippu-urheilijoiden tulevalle yhteistyölle.

4.2 Yksinyrittäjäyys on riskibisnes?

Yrittämiseen liittyy aina riskejä ja yrittäjyyteen liittyy kiinteästi riskinottokyky. Usein nämä riskit koetaan liian suuriksi ja hyvänkään liikeidean kanssa ei uskalleta luopua turvalliseksi koetusta palkkatyöstä. Pelko epäonnistumisesta on voimakas (Michelsen

2005, 15; Tuloksellisuustarkastuskertomus 2018, 28) ja palkkatyön turvallisuutta arvostetaan enemmän kuin vapautta päättää omasta työstään ja ajastaan (Michelsen 2005,16). Päinvastoin kuin Suomessa, amerikkalaisista korkeakouluopiskelijoista vuonna 2008 tehdyn gallupin mukaan puolet piti itsensä työllistämistä palkkatyötä turvallisempina vaihtoehtona (Piha ym. 2012). Tosin nopeat talouden heilahtelut lienevät jo muuttaneet Suomessakin asenteita ainakin siinä määrin, ettei niin sanottua turvallista palkkatyötäkään enää juuri ole.

Tilastotkaan eivät riskinottoon kannusta, sillä tilastokeskuksen mukaan viiden vuoden sisällä perustamisesta joka toinen suomalaisyritys lopettaa toiminnan, osa konkurssin myötä (Tilastokeskus 2016). Konkurssi ei kuitenkaan ole automaattisesti merkki yrittäjän epäonnistumisesta tai kyvyistä, vaan toimintaympäristön muutokset eivät enää mahdollista liiketoiminnan kannattavuutta. Häpeän ja epäonnistumisen tunteen ohella yrittämisen lopettaminen on käytännössä hankalaa ja tässä tilanteessa pitkä viranomaisprosessi vain pahentaa tilannetta (Peltonen ym. 2015, 18,32). EK:n tutkimuksen mukaan yrittäjistä 61 % kokee, että yrittäjyydessä aiemmin epäonnistuneen on vaikea jatkaa Suomessa yrittäjänä (EK 2017,3). Toisin kuin Suomessa, monessa muussa kulttuurissa konkurssi ei ole negatiivisesti leimaava, vaan positiivinen asia, joka kertoo yrittäjän kokemuksesta, taidosta ja viisaudesta osata lopettaa. Myös Suomen Yrittäjien ekonomisti Petri Malinen ihmettelee suomalaisten asennetta ja korostaa, että ”yrityksen hallittu alasajo on tärkeä taito”. Toisen asteen oppilaitoksille ja yläkouluille tarjottavassa Nuori Yrittäjyys ry:n Vuosi Yrittäjänä – ohjelmassa opetellaan myös yrityksen toiminnan lopettaminen (Huuhko & Saintula 2018). Tämä taito kannattaisikin liittää osaksi kaikkea yrittäjäkoulutusta. Sillä voitaisiin paitsi välttyä turhilta taloudellisilta tappioilta, myös muuttaa nykyisiä asenteita. Hyvänä, asenteitakin muokkaavina esimerkkinä yrittäjäkoulutuksessa voisivat toimia konkurssien kokeneiden yrittäjien omat tarinat. Vaikka konkurssi ja siitä mahdollisesti aiheutuneet seuraamukset voivat olla arkoja aiheita tuoda esiin, on myös itse kertojalle tämänkaltainen reflektointi hyödyllistä. Kokemus ei välttämättä johda oppimiseen, mutta oppiminen tapahtuu kokemuksen kautta (Ruohotie 2002, 138, 146).

”Välillä toimintaympäristö ei ole liiketoimintakykyinen, eli unelmat ei välttämättä ole kannattavaa liiketoimintaa. Päätökset pitää pystyä tekemään numeroiden eikä mielenkiinnon varassa, kaikista unelmista ei tuu liiketoimintaa. Uuden toimintaympäristön voi aina rakentaa, mutta se vaatii rahkeita - siis varallisuutta.”(H8)

Usein unohdetaan, että heti yritystoiminnan käynnistyttyä ja yrityksen tultua rekisteröidyksi, alkaa myös yksinyrittäjän maksuvelvoitteet. On huolehdittava yrittäjän eläkemaksuista, arvonlisäveroista, vakuutuksista, toimitilavuokrista jne. Jos rahaa onnistuu saamaan, siitä tuskin jää aluksi palkkaa nostettavaksi. Kansainvälisen GEM-tutkimuksen toimenpidesuositukset osoittavat selkeästi yrittäjyyden merkityksen talouskasvulle ja hyvinvoinnille, mutta siitä huolimatta Suomi ei GEM-tutkimuksissa kovin korkealle sijoitu. Tutkimuksen mukaan yrittäjyys Suomessa ei riskit huomioiden ole kilpailukykyinen vaihtoehto palkkatyölle. Kuten Timo Nurmi Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen loppuraportissaan toteaa, myös ETLAn tutkimuksen mukaan taloudelliset kannustimet ovat alkavilla yrittäjillä jääneet jälkeen palkkatyön kannustimista ja usein yrittäjän olisi saatava 50 % suuremmat vuositulot päästäkseen samalle taloudelliselle kannattavuustasolle kuin palkkatyössä oleva (Nurmi 2014, 22–23). Hajonta yrittäjien tulotasoissa on suuri ja taloudellisen tilanteen vakaus vaihtelee alakohtaisesti (Haapala 2019, 72; Sutela ym. 2017, 75–76). Elinkeinoelämän keskusliiton vuonna 2017 tekemässä tutkimuksessa 68 % vastaajista katsoi, että omistajan kokonaisverotus sekä yritys- ja osinkoverotus ei kannusta kasvuun, vaan jarruttaa merkittävästi yrittäjyyden ja omistamisen tavoitteiden saavuttamista (EK 2107,14).

Yrittäjäkoulutuksissa olisi syytä korostaa sitä, että yrittäminen ei ole ilmaista ja jonkinlainen henkilökohtainen puskuriraha on oltava. Mitä pidemmälle, sitä parempi. Rahoitus- ja vastuukysymykset koulutuksissa käydään varmasti läpi, mutta tuolloin olisi syytä tarkastella aiheita nimenomaan yksinyrittäjän näkökulmasta, jolloin asiat eivät enää olekaan aina niin yksiselitteisiä. Tästä esimerkkinä yhden miehen osakeyhtiö, jossa yksinyrittäjä kuitenkin on käytännössä usein itse takaajana ja palkan nostamisen suhteen on oltava tarkka. Tutkimusten mukaan yhtenä yrittäjäksi ryhtymisen esteenä pidetäänkin heikkoja yrittäjyyden kannustimia, korkeaa veroastetta ja verotuksen kohdentamista (Nurmi 2014, 48). Paitsi maksuvelvoitteet, myös niiden ympärille rakennettu byrokratia on kankeaa ja tutkimusten mukaan erityisesti mikro- ja pienyrittäjille erilaisista lupajärjestelmistä ja lainsäädännöstä aiheutuu hallinnollista taakkaa (EK 2017, 21; Haapala 2019, 71).

”Mut jos ois Oy, niin sit ei tarvii ite olla maksumies...”(H6)

”Muutenhan tää on hienoo, mutta yrittämisessä syvältä on se paperityön määrä ja verotus. Kun sielläkin olis edes vähän inhimillisyyttä.”(H5)

Suomalaisen asiasanasto ja ontologiapalvelu Finton mukaan käsite ”kuolemanlaakso” on ”aloittavan yrityksen aloitusvaiheen jakso, jonka aikana kumulatiivinen nettokasavirta on negatiivinen ja yritys joutuu rahoittamaan toimintaansa pääomalla” (Suomalainen asiasanasto ja ontologiapalvelu Finto 2018). Vaikka kuolemanlaaksosta puhutaan nimenomaan yrityksen taloudellisten vaikeuksien aiheuttamana tilana, on hyvä myös pohtia syys-seuraus asetelmaa yksinyrittäjän jaksamisen näkökulmasta. Kuten Yleisradion uutisten artikkelissa todettiin, ”Kompastuskivinä harvemmin on raha. Yleisin syy lopettamiseen tai konkurssiin on uupuminen.” (Mynttinen 2018). Tämä kertoo hyvin siitä, että vaikka talouden suunnittelu ja ennakointi ovatkin avainasemassa, on melko selvää, että omasta työkyvystään huolehtivalla yksinyrittäjällä on paremmat mahdollisuudet selvitä, kuin itsensä unohtaneella puurtajalla. Taistelu kuilun reunalla vaatii voimia. Unohtaessaan itsensä, yksinyrittäjä ajaa yrityksensä alas laaksoon. Koska markkina- ja toimintaympäristöön vaikuttaminen on hankalampaa kuin omaan työkykyynsä, tulisi muistaa huolehtia siitä mihin voi vaikuttaa.

”Kun semmosella hartiapankilla vaan tekee, niin kaikki on sen varassa että pysyt henkisesti ja fyysisesti terveenä. Uni on tärkein, sitten ravinto. Sitten pitäis vielä liikkua. Välillä pitää tosin pysähtyä että jaksaa.”(H8)

Niin huonoina kuin hyvinäkin aikoina on hyvä pitää mielessä vanha sanonta: ”Mikään ei ole sen pysyvämpää kuin jatkuva muutos”. Yrittäjäkoulutuksessa onkin tärkeää korostaa muutosten jatkuvuutta ja sopeutumiskyvyn merkitystä. Reflektointi on tässä tärkeää, mutta vastauksia tärkeämpää voi olla taito kysyä oikeita asioita (Ruohotie 1997, 52). Muutosten aiheuttamasta epävarmuudesta selviää paraiten jos joko kulkee muutoksen mukana tai kääntää sen edukseen uusiin mahdollisuuksiin tarttumalla (Ruohotie 2002, 47). Muutokset työn määrässä voivat riippua monesta eri tekijästä, joten yrittäjän on oltava myös Kuolemanlaaksoksi kutsutun ajan jälkeen valmis siihen, ettei töitä aina ole. Mikäli ajankäyttöään ei hallitse, voi näinä hetkinä helposti lamaantua vain yksin odottamaan että työtä tulee. Tällöin on riski edellä kuvaamastani oravanpyörästä, jossa yrittäjän lamaantuminen aiheuttaa pikkuhiljaa myös koko yritystoiminnan lamaantumisen (Peltonen ym. 2015, 20). Yrittäjäkoulutuksen aikana yritystä ei useinkaan vielä ole, mutta työtä liiketoiminnan suunnittelun ja kehityksen

ympärillä sitäkin enemmän. Yritystoiminnan käynnistyttyä kaikki tämä kehitystyö, ideointi ja jopa rutiininomaiset tehtävät jäävät herkästi taka-alalle. Yrittäjäkoulutuksissa tulisikin korostaa sitä, että se arvokas aika, jota ei käytä laskutettavaan työhön tai ansaittuun lomaan, tulisi käyttää liiketoiminnan kehittämiseen. Jos työtä ei ole, on surkuttelun sijaan tärkeää pysähtyä pohtimaan syitä ja sitä, mitä kannattaisi tehdä toisin.

”Saattaa hautautua niihin omiin toimintamalleihin ja rutiineihin vaikka olis parempiakin keinoja tai asia ei edes ole relevanttia liiketoiminnan kannalta.”(H8)

Se että Yksinyrittäjä työskentelee yksin, on myös ympäröivään arkeen ja liiketoimintaan vaikuttava tekijä. Vaikutukset liiketoimintaan ovat paljolti alapidonnaisia, esim. flunssan myötä menetetty ääni ei estä puuartaesania rakentamasta pöytää aikataulussa, mutta estää kouluttajaa pitämästä sovittua luentoa. Yrittäjän sosiaaliturva rakentuu YEL-vakuutukselle ja huomioiden työurien pidentymisen onkin huolestuttavaa, että tutkimusten mukaan kolmannes yrittäjistä ei maksa itselleen riittävää eläkettä (Sutela ym. 2017, 110). Yrittäjyyteen onkin usein liitetty sanonta ”yrittäjällä ei ole varaa sairastaa”. Paitsi että Yrittäjän sosiaaliturva on heikko ja monimutkainen erityisesti yksinyrittäjien ja mikroyrittäjien kohdalla (Saikkonen 2019, 9-10), sosiaaliturvaan liittyvistä oikeuksista ja mahdollisuuksista myös tiedetään liian vähän (Sutela ym. 2017, 104). Sosiaaliturva olisikin siis saatava lähemmäksi palkansaajan sosiaaliturvaa (Haapala 2019, 74) ja järjestelmän olisi voitava paremmin vastata yksilöllistyviin työtilanteisiin (Saikkonen 2019, 8). Vaikka yrittäjäkin on oikeutettu Kelan sairauspäivärahaan, käytännössä menetetyt työpäivän hinta voi joko välittömästi tai välillisesti olla moninkertainen saatavaan korvaukseen nähden ja sairauspäivärahan hakeminen saatetaan etenkin lyhyemmissä sairausjaksoissa kokea työlääksi prosessiksi.

”...minulle tuli jotenkin iskuna vasten kasvoja se, että en ollut minkään tahon kautta oikeutettu saamaan mitään tukea /sairauspäivärahaa pienen sairaan lapsen hoitamista varten edes yrityksen vakuutusten kautta. Muistan aina miten pahalta tuntui kuulla vakuutusyhtiön työntekijältä, että ”se on se yrittäjyyden riski”(H4)

Suurin riskitekijä yksinyrittäjällä kuitenkin on se, ettei ole sijaista. Sairauden vuoksi peruuntunut työsuorite ei ole aina siirrettävissä ja pahimmillaan voidaan koko asiakkuus menettää. Perheellisillä yrittäjillä, erityisesti niillä joilla on pienempiä lapsia, tilanne on vielä hankalampi. Vaikka yrittäjä itse olisi kuinka terve tahansa, tulee väistämättä eteen tilanteita joissa joutuu puntaroimaan sairaan lapsen hoidon ja sovittujen työtehtävien välillä. Sairaslomien ohella myös perhevapaiden pito ei useinkaan ole mahdollista ja vuonna 2017 vain 58 % yksinyrittäjistä piti perhevapaata lapsen syntymän yhteydessä (Sutela ym. 2017, 108). Tutkimusten mukaan yhtenä yrittäjäksi ryhtymisen esteenä pidetäänkin sitä, että yrittäjien sosiaalinen turvaverkko on liian harva (Nurmi 2014, 48; Peltonen ym. 2015, 13). Turvaverkon rakentamiseksi ja laajentamiseksi ehdotetaan yhtenä ratkaisuna alueellisia tai toimialakohtaisia kohdennettuja vertaisryhmiä (Peltonen ym. 2015, 14).

”Pakko mennä sairaanakin...kato jos mä en menis, joku muu menis ja veis sen asiakkaan”(H9)

”Koska tein yritykseni kautta paljon koulutustöitä, oli minun lähdettävä kouluttamaan, vaikka kotona olisi ollut mikä tilanne esimerkiksi sairaan lapsen kanssa. Mitään sijaisjärjestelyä ei ollut olemassa.”(H4)

Elinkeinoelämän keskusliiton vuonna 2017 tekemässä tutkimuksessa ilmeni, että työllistämisen kustannukset ja työläinsäädäntö hidastaa tavoitteiden saavuttamista ja 74 % tutkimukseen vastaajista katsoi, että työntekijöiden irtisanomiseen liittyvä lainsäädäntö on kasvutavoitteita ajatellen jarru (EK 2017, 11). Myös monissa muissa selvityksissä on käynyt ilmi, että työllistämiseen kaivataan joustoa, niin työehdoista sopimisen, palkkaamisen kuin irtisanomisen suhteen (Haapala 2019, 71). Viime aikoina onkin ollut vahvasti esillä lakimuutos, jossa esitetään parannettavaksi mikroyrittäjän oikeuksia irtisanoa tai lomauttaa työntekijä (Valtioneuvosto 2018). Tilastokeskuksen 2017 tekemän tutkimuksen mukaan syyt, miksi yksinyrittäjä ei halunnut palkata työntekijää olivat: ”halu työllistää vain itsensä, työntekijän liian korkeat sivukulut sekä se, että asiakkaat halusivat juuri yrittäjän tekevän työn” Tässä on kuitenkin selittävänä tekijänä huomioitava se, että yksinyrittäjissä on paljon taide- ja kulttuurialan yrittäjiä; toimittajia, muusikoita ja näyttelijöitä (Sutela ym. 2017, 50). Tutkimuksessa kuitenkin ilmeni, että 60% kaikista yrittäjistä haluaisi kasvattaa yritystoimintaansa, koska ” Työtä oli jatkuvasti liikaa yhdelle” (mt., 52). Myös Teemahaastatteluun osal-

listuneet kokivat, että juuri työmäärän paljous ja omat vaihtelevat resurssit ovat syitä miksi palkkaisi työntekijän.

Osa-aikaisen työvoiman palkkaamisen vaikeus on katsottu työllistämisen esteeksi (Haapala 2019, 71), mikä myös teemahaastatteluihin nousi esiin; epätasainen työkuorma sekä palkkauksen riskit ovat syitä miksi vakituista työntekijää ei haluta palkkata. ”Palkkaisin apua vain silloin kun tarvitsen” – malli ei nykyisellään ole mahdollinen (poislukien vuokratyövoiman välitys), joten yrittäjä ostaa tarvittavan työn toiselta yrittäjältä. Alihankkijoiden käyttö onkin yleistä: Tilastokeskuksen 2017 tekemän tutkimuksen aikana 44% yrittäjistä käytti alihankkijoita ja 28% ilmoitti käyttävänsä ainoastaan alihankkijoita (Haapala 2019, 71; Sutela ym. 2018, 50-51). Samassa tutkimuksessa ilmeni, että 70% kaikista yrittäjistä ja 71% yksinyrittäjistä tekee yhteistyötä jakamalla töitä, välittämällä niitä toisilleen tai yhteisten hankkeiden kautta (Sutela ym. 2017, 54-55). Alihankinnan käytöstä syntyykin yhteiskunnallisesti ajatellen myös positiivinen oravanpyörä; työllistämällä muita yrittäjiä, syntyy kasvua ja sitä kautta edelleen positiivisia työllistämisaikutuksia. Tämä trendi varmasti lisää myös yrittäjämäisen työn tekemistä.

”Pelottaa kun toi irtisanomissuoja on niin kova. Niin huonoo työmoraalia oon nähnyt etten uskalla...siis sitä että palkkaa yhden ja sitten mä teen kuitenkin sen työt kun se on sairaslomalla.”(H5)

”Huonoja puolia ei juuri muita oo kun noi rekrytoinnit. Aina joutuu miettiä, että minkälainen se on ja jos sitte tuleekin tehtyä virhearvio. Eroon et pääse.”(H7)

”Kyllähän sitä apua tarvis, mutta kun ei aina. Välillä menee pitkäkin aika että hyvin pärjää yksin. Sitten tulee se hetki ettei pysty kaikkia asiakkaita edes hoitamaan. Ja ethän sä voi palkata vaan silloin kun tarttee.”(H9)

4.3 Yksinyrittäjän jaksaminen

Vaikka yksinyrittäjän toimenkuva ja arki on paljolti harjoitettavasta toimialasta riippuvainen, edellyttää yksinyrittäjäys päätöksiä ja hallintaa monissa sellaisissa asioissa, jotka eivät ole omaa vahvinta osaamista. Omien rajojen tiedostaminen, mutta toisaalta tilanteen pakottavuus voivat olla hyvinkin ristiriitaisia, jolloin työkyky ja kyky johdattaa itseään nousevat keskeiseen rooliin. Yrittäjät Suomessa 2017 – tutkimuksessa oma jaksaminen nousi avovastausten (ei valmiita vastausvaihtoehtoja) kärkeen: ”töitä oli liikaa ja vastaaja kamppaili aikapulan ja ajanhallinnan ongelmien kanssa” (Su-

tela ym. 2017, 56). Suomen Yrittäjien tutkimuksen mukaan stressistä ja terveydellisistä ongelmista kärsii usea yrittäjä, eikä eritoten pienyrittäjien parissa työterveys- huoltoon tai ennaltaehkäisevään toimintaan kiinnitetä riittävästi huomiota (Suomen Yrittäjät 2018c). ”Yrityksen menestyminen riippuu perimmiltään siitä, kuinka yrittäjä jaksaa itse työssään” todetaan myös Kuntoutussäätiön pientyöpaikoille suunnatussa Työn iloa ja imua – oppaassa. Ennakointi ja ennaltaehkäisy ovat siis sekä yrittäjän että yrityksen kannalta tärkeitä ja niiden monitahoista merkitystä tulisi yrittäjäkoulutuksissa korostaa. Yrittäjän työkyvyn arviointiin ja tukemiseen on helposti saatavilla runsaasti maksutonta materiaalia, jota mm. Työterveyslaitos, Tekniikan akateemiset TEK, Suomen Yrittäjät ja eri eläkevakuutusyhtiöt verkkosivuillaan tuottavat. Tätä materiaalia voisi myös yrittäjäkoulutuksissa ja niiden suunnittelussa hyödyntää enemmän.

”Jälkeenpäin ajatellen, en muista juuri ajatelleeni omaa jaksamistani. Yritin vain ehtiä tehdä kaiken sovittun ajoissa.”(H4)

Itsensä johtajuuteen liittyy kiinteästi ajanorganisointikyky, yrittäjällä erityisesti kyky hallita omaa epätasaista työkuormaansa. Tilastokeskuksen 2017 tekemän tutkimuksen mukaan yrittäjistä 41 % työskentelee säännöllisesti yli 40 tuntia viikossa, kun palkansaajista vastaava työaika oli vain 10 %:lla. Toisaalta lyhyt, alle 35 viikkotuntin säännöllinen työaika oli yrittäjillä yleisempää (30 %) kuin palkansaajilla (19 %). (SVT 2018c.) Työaika on myös sidoksissa yrittäjän ikään; tutkimusten mukaan eniten töitä tekevät 45-55 vuotiaat yrittäjät, joista yli 40% tekee vähintään 50 tuntista työviikkoa (Sutela ym. 2017, 78). Vaikka viisipäiväinen työviikko kahdeksasta-neljään työpäivineen on melko uusi malli (vuodesta 1965) ja suuri osa meistä tekee vuorotyötä, on palkkatyössä kuitenkin lainsäädännön myötä suhteutettu lepoaika (SAK 2018). Toisin kuin palkkatyössä oleville, lepoajan ja vapaan ottaminen yrittäjälle tarkoittaa yleensä palkattomuutta. Valinta palkattomuudesta on usein sidoksissa edellytyksiin tai tarpeisiin, jolloin yrittäjän työaika ja vapaa-aika sekä käsitteenä että käytännössä sekoittuu helposti toisiinsa. Vaikka Työterveyslaitoksen suositusten mukaan lomaa tulisi kerrallaan pitää 2-3 viikkoa, vain 53% kaikista yrittäjistä ja 59% yksinyrittäjistä on voinut Tilastokeskuksen 2017 tutkimuksen mukaan pitää viimeisen vuoden aikana kaksi viikkoa lomaa yhtäjaksoisesti (Sutela ym. 2017, 86).

”Aloitin yritystoiminnan, kun ensimmäisen lapseni vanhempainvapaa-aika loppui. Minulla oli siis hyvin pieni lapsi, ja sitä kautta haasteita ajanhallinnan kanssa. Meillä oli lapsen kanssa ihania yhteisiä vapaapäiviäkin, mutta muistan että suurimmaksi osaksi, pääsin aloittamaan yritykseen liittyvien laskutus- ja muiden asioiden hoitamisen yhdentoista maissa iltaisin, kun lapsen- ja kodinhoitoon liittyvät asiat oli tehty.”(H4)

”Kyllä sitä on välillä niin puhki ja miettii miten helppoa olis, jos työpäivä loppuis neljältä ja viikonloput sais vaan olla.”(H9)

”Sä oot kuitenkin 24/7 valmiudessa koko ajan, teet yöt ja viikonloput. Toisaalta jos olisi vieraalla niin sama se olis, mä oon niin helvetin ahne että tekisi kuitenkin koko ajan. Enemmän voisin olla kotona mukuloitten kanssa. Täytyis kyllä järjestää joku vapaa- aika, nyt oon pyhä päivän koittanut rauhoittaa. Helposti menee siihen siihen, että joku ei ole muka työtä, kun jutustelee vaikka työstä...mutta poishan se on perheeltä.”(H1)

Suurin haaste on, että toisin kuin työntekijällä, yksinyrittäjällä ei ole yleensä ketään ulkopuolista, joka huomaisi heikentyneen työkyvyn ajoissa. Yrittäjänä omaa työkykyään ei välttämättä myöskään halua arvioida, varsinkaan kun siinä tapahtuvat muutokset eivät ole pelkästään positiivisia koko yritystoimintaa ajatellen. Kuten Harri Hellstén Suomen Yrittäjistä asian on ilmaissut: ”Oma yritys on monelle kuin rakas lapsi. Siitä pidetään kynsin ja hampain kiinni ja yritetään työkyvyn heikentyessä kah- ta kauheammin saada toimintaa kannattavaksi. Siksi monilla yrittäjillä työkyky pää- see heikentymään todella paljon, ennen kuin siihen puututaan.”(Hellstén 2016.) Kos- ka työterveyshuollon järjestäminen on yrittäjälle itselleen vapaaehtoista, moni yk- sinyrittäjä ei sitä kustannus- tai saatavuussyistä tee (Peltonen ym. 2015, 23) ja työky- vyn arviointi jää yrittäjän itsensä vastuulle. Tähän mm. Työterveyslaitos on viime vuosina erilaisin toimin ja hankkein pyrkinyt vaikuttamaan. Kuten Yrittäjät Suomes- sa 2017 –raportissa todetaan:

”Inhimillisen näkökulman lisäksi yrittäjien työhyvinvointi on aivan samal- la tapaa yhteydessä kansantalouteen, työurien pidentämispyrkimykseen, työllisyysasteisiin ja kansanterveyteen kuin palkansaajien työhyvinvointi. Tämän vuoksi yrittäjien työhyvinvointi onkin myös yhteiskunnallinen, ei vain yksilöllinen kysymys.” (Sutela ym. 2017, 91.)

Termi ikäjohtaminen mielletään usein väärin ja tulkitaan vain ikääntyneiden johta- miseksi. Ikäjohtamisesta puhuttaessa onkin usein tarpeen korostaa sitä, että kyse on eri-ikäisten ja kaikenikää tapahtuvasta johtamisesta, työkaarimalleista, jossa huomi-

oidaan yksilölliset ja alati muuttuvat resurssit suhteessa vaihteleviin tarpeisiin. Nykyinen Yhteistoimintalaki (4.luku, 16§) edellyttää vähintään 20 hengen yrityksiltä vuosittaisen henkilöstösuunnitelman ja koulutustavoitteiden laatimisen, jolla voidaan ylläpitää ja edistää työntekijöiden ammatillista osaamista. Lakiin on erikseen kirjattu, että ”Henkilöstösuunnitelmassa ja koulutustavoitteissa tulee kiinnittää huomiota ikääntyvien työntekijöiden erityistarpeisiin samoin kuin keinoihin ja mahdollisuuksiin, joilla työntekijät voisivat tasapainottaa työtä ja perhe-elämää.” (Laki yhteistoiminnasta yrityksissä (334/2007).) Suurin osa suomalaisista yrityksistä ei tämän lain piiriin kuulu, eivätkä sitä kautta yrittäjätkään tule välttämättä edes tietoisiksi niistä suunnitelmista ja toimenpiteistä, joita eri elämänvaiheissa olisi hyvä huomioida. Tutkimusten mukaan oman työkyvyn arviointi on voimakkaasti suhteessa ikään ja sen tärkeys ikääntyessä tiedostetaan (Peltonen ym. 2015, 23; Sutela ym. 2017, 92). Toisaalta harvempi meistä haluaa ajatella ikääntymistään, joten on myös helppo tietoisesti unohtaa ne tosiseikat, jotka yksilöllisten fyysisten ja psyykkisten muutosten myötä tulisi huomioida.

Ei ole helppoa muuttaa omia toimintatapojaan, varsinkin kun yksinyrittäjän kohdalla se usein tarkoittaa myös muutoksia yrityksen toimintaan. Omien voimavarojen tunnistaminen, työkyvyn ja työn yhteensovittaminen on yhtä lailla tulevaisuuteen varautumista, siinä missä yrityksen talouteen tai tuotekehitykseen panostettu aika. Kirjassaan *Kuormittuminen voimavaraksi*, Kyösti Waris kirjoittaa aktiivisen ja passiivisen toiminnan keinoista oman kuormittumisen hallinnaksi. Karkeasti voisi pelkistää että kyseessä on ”ota itseäsi niskasta” tai ”anna koko homman olla” – toimintamallit. Koska passiivinen toiminta ei tavallisesti tuo pysyvää apua, on tärkeää ainakin oppia tunnistamaan itsessään nämä eri toimintatavat. (Waris 2001, sivu 32-40.)

”Tunnen omat reunani, se on tosi tärkeä oppia. No enhän mä oo ihan tytön enää.” (H2)

”Pitää pitää jalat maassa, tehdä se mikä ehtii. On kasvettava itte töitten mukana”(H1)

”Ei tässä kerkee uupumaan! Ei vaan, ei sitä ehdi ajatella kun on mielekästä puuhaa. Sitten kun oikein ketuttaa niin huilataan, käydään reissussa ja jatketaan taas. Se auttaa kun lähtee pois nurkista, tulee ajatelleeks muuta.”(H7)

Yrittäjän jaksaminen on asia, johon yrittäjäkoulutuksissa olisi siis syytä panostaa paljon enemmän. Myös teemahaastatteluissa kävi ilmi, että aihealueen käsittely oli hyvin vähäistä suhteessa siihen, mitä yrittäjät olivat yrittäjyydessään kokeneet tarpeelliseksi. Yrittäjäkoulutuksessa ollaan yleensä vaiheessa, jossa motivaatio oman idean saamiseen markkinoille on hyvin korkealla. Tässä innostuksen tilassa energia halutaan kohdistaa liiketoiminnan käynnistämiseen, jolloin laskelmien, markkinointisuunnitelmien ja lainsäädännön keskellä unohdetaan, että yksin aloittavan yrittäjän omat kyvyt ja voimat ovat tärkein yritystä kannatteleva asia. Aihe myös koetaan helposti joko turhana (”kaikkihan jo tietää, että pitää huolehtia itsestään”) tai negatiivisena (”taas maalataan piruja seinille”). Aihetta ei kannattaisikaan lähestyä negatiivisesti vaan ratkaisujen kautta: koulutusta järjestävien tahojen tulisi ottaa vastuuta siitä, että tuleva yrittäjä jo ennalta tietää mihin ryhtyy ja osaa itseään johtaa, tukea ja kehittää. Tulisi myös huomioida mistä lähtökohdista yrittäjyyttä suunnitellaan ja sen sijaan, että yrittää tehdä kaikista yrittäjiä, auttaa ymmärtämään onko yrittäjyys oikea vaihtoehto (Tuloksellisuustarkastuskertomus 2018, 27). Esimerkiksi yrittäjien ja ex-yrittäjien aitojen kokemusten ja vinkkien kautta olisi hyvin helppo tuoda tätä tärkeää osa-aluetta yrittäjäkoulutuksiin.

Kehityskeskustelusta itsensä kanssa ei usein puhuta, vaikka amerikkalaisesta tavoite- ja tulosjohtamismalleista 1960–70 luvuilla syntyneet kehityskeskustelut ovat 1990-luvulta lähtien olleet Suomessa keskeinen johtamisen työkalu, jonka merkitystä henkilöstöön ja organisaation tulokseen ei juurikaan julkisesti kyseenalaistettu. Työelämän muuttuessa on tosin kehityskeskustelukulttuuri saanut myös kritiikkiä osakseen ja kehityskeskusteluista on jo osin luovuttu. Esimerkiksi kansainväliset konsulttiyhtiöt Acenture ja Deloitte ovat 2016 lakkauttaneet kehityskeskustelut ja tuoneet tilalle jatkuvan arvioinnin ja sen myötä tehtävän reaaliaikaisemman palautteenannon. Accenturen Suomen ja Pohjoismaiden toimitusjohtaja Frank Korsström totesi tuolloin päätöksen perusteluiksi mm seuraavasti: ”Tulevaisuudessa enemmän aikaa kuluu alaisten ja esimiehen väliseen keskusteluun, ei taustalappusten käsittelyyn”. (Virtanen 2016; Talouselämä 2015.) Vaikka puhutaan kehityskeskustelujen lakkauttamisesta, kyse on enemmänkin kehityskeskusteluissa käytettyjen vanhojen toimintatapojen muuttamisesta. Tavoitteet sekä henkilöstöä motivoivana ja sitouttavana että organisaation tulostavoitteita tukevana tuskin ovat muuttuneet, mutta termino-

logian muuttamisella halutaan korostaa uusien tapojen tuomista käytäntöön, jatkuvan dialogin ja palautekeskustelun kautta.

Usein eniten palautetta tarvitsevat palautetta ovat niitä, jotka sitä vähiten kaipaavat (Ruohotie 2002, 63). Yksinyrittäjän palautteenanto ja -saaminen ovat paradoksaalisesti saman ihmisen vastuulla ja tilanne on hankala, ellei ole ketään jonka kanssa keskustella missä mennään ja mihin suuntaan. Itsehavainnointi ja -reflektio ei ole kaikille helppoa, eikä sen merkitystä kehityksen kannalta aina tunnisteta. Yrittäjäkoulutuksissa olisikin hyvä korostaa sen merkitystä ei ainoastaan yksinyrittäjälle, vaan myös yrityksen kehitykseen ja toimivaan arkeen. Kuten Pauli Juuti toteaa, kehityskeskusteluilla tähdätään tekemisen tavoitteisiin, mutta sivutuotteena päivittäiset työprosessit helpottuu (Juuti 1998, 6). Reflektiolla on myös laajempaa, markkinoinnistakin merkitystä. Jos opimme katsomaan myös peilin läpi, ulottamaan reflektion muihin, saamme käsitystä niistä tarpeista ja palveluista, joihin meidän tulisi pyrkiä vastaamaan (Ruohotie 1997, 53). Liiketoiminnan kannalta keskeinen asiakaslähtöisyys kun kumpuaa juuri tästä kyvystä ymmärtää asiakasta.

”Kun on vaan yhdet aivot käytössä, niin saattaa syntyä ajatusvirheitä helpommin. Jotkut asiat voi ohittaa hämmäntävän kriitikkömmästä, joillekin taas on niin kriittinen ettei meinaa tulla valmista.”(H8)

Yksinyrittäjyyden haasteet ja henkireiät ovat yksilöllisiä, yhtä lailla kuin yrittäjätkin. Oman osaamisen kehittämiseen ja työkyvyn ylläpitoon panostaminen ei aina ole toivotulla tavalla mahdollista. Sekä yrityksen että yrittäjän kannalta tarpeen, että haasteet tiedostetaan ennalta ja voidaan myös jo ennalta pohtia, miten kukakin omalla kohdallaan niistä selviää. Ratkaisuja yleensä löytyy, jos niitä jo etukäteen tulee ajatelleeksi ja myös yrittäjäkoulutuksen myötä syntyvästä verkostosta voi löytyä yllättäviä apuvoimia tai yhteistyötahoja. Haastavissa tilanteissa on ensiarvoisen tärkeää, että tarjolla on *oikeaa* apua ja oikeaan aikaan. Esimerkiksi vertaismentoroinnin avulla voitaisiin saavuttaa paljon parempia tuloksia kuin ohjaamalla yrittäjä (yrittäjyydessä kokemattomaan) virkamieskoneistoon. Myös selvitysten mukaan mentoroinnille on tarvetta (Haapala 2019, 73) mutta mentoroinnin ja mentoriverkostojen kehittämistä ”ei ole mahdollista kehittää pelkästään julkisen sektorin toimesta vaan erilaisia malleja pitäisi kokeilla ja suunnitella yhdessä yrittäjien kanssa” (Kananen 2019, 105). Myös Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen loppuraportissaan Timo Nurmi summaa,

että yrittäjyyden edistäminen tarvitsee ”coachaamista” koko yrittäjyyden alkutaipaleen ajan. ”Tällä alueella on vielä paljon tehtävää” toteaa Nurmi ja ehdottaakin, että tällaiset leadership-tyyppiset yrittäjyyden edistämispalvelut hankittaisiin julkisen tahon sijaan ostopalveluina hyödyntäen yrittäjiä, ex-yrittäjiä ja ex-yritysjohtajia. (Nurmi 2014, 78).

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Arvioinnissa yrittäjäkoulutuksen keskeiset kehityskohteet ja yksinyrittäjyyden haasteet nousivat hyvin esiin käytetyn tutkimus- ja lähdeaineiston pohjalta. Teemahaastattelut tukivat näitä kehitystarpeita ja arvioinnin ongelmanratkaisukeskeinen näkökulma edesauttaa tilaajaa oman palvelukonseptinsa kehittämässä. Opinnäytetyön tuloksia hyödynnetään mm. yrittäjäkoulutusten rakenteiden, sisältöjen ja työkalujen suunnittelussa, sekä toteutukseen vaadittavien resurssien arvioinnissa, jonka myötä voidaan tarkastella yhteistyön laajentamismahdollisuuksia myös eri julkisten toimijoiden suuntaan. Työn lopullinen hyödynnettävyys riippuu tilaajan palvelu- ja tuotekehitysstrategisista päätöksistä.

Arviointiprosessin aikana ilmeni, että yrittäjäkoulutuksen ohella kaivataan myös toimialakohtaisia ja muita erityisosaamista vaativia yrityspalveluita, joten tältä osin kehittämismahdollisuuksia kannattaa tutkia tarkemmin. Opinnäytetyötä kokonaisuutena ajatellen, olisikin työn ala-kohtainen rajaaminen mahdollistanut yksityiskohtaisempaa tietoa yksinyrittäjien yrittäjyydestä ja koulutustarpeista valituilla toimialoilla. Yrittäjäkoulutukset ovat pääsääntöisesti olleet ei-alasidonnaisia, kaikille yrittäjäksi aikoville suunnattuja, joten opinnäytetyön tarkoitus huomioiden tämä rajaus ei tässä olisi ollut tarkoituksenmukaista.

Arviointia hyödynnettäessä on myös merkillepantavaa, että mahdollisen maakuntauudistuksen vaikutukset ammatillisena työvoimakoulutuksena järjestettävään yrittäjäkoulutukseen voivat alueellisesti erota merkittävästi, eikä näitä tekijöitä opinnäytetyöprosessin aikana voitu huomioida. Koulutuksen määrällisen tarpeen alueelliset erot vaikuttanevat myös sisällöllisen kehittämisen tarpeisiin ja mahdollisuuksiin. Kehittämistyön jatkoa ajatellen on siis syytä paneutua enemmän alueellisiin tarpeisiin

ja lähtökohtiin, sekä miettiä eri tapoja maakunnalliseen yhteistyöhön. Alla olen tarkemmin kuvannut mitä keskeisiä huomioita arvioinnissa nousi esiin.

Koulutusten kehittämisessä, suunnittelussa ja organisoinnissa tulisi panostaa erityisesti laatuun ja sen seurantaan. Jo haastatteluvaiheessa tulisi kiinnittää enemmän huomiota siihen, mitä yrittäjäyys kenellekin tarkoittaa ja millaiset ovat hakijoiden yksilölliset lähtökohdat ja tavoitteet. Tätä kautta ei ainoastaan voida kohdentaa koulutuksia homogeenisimmille ryhmille, vaan kohderyhmä huomioiden myös valita oikeat kouluttajat. Kouluttajilta tulee edellyttää kykyä aktiiviseen mentor-rooliin ja resursoida heille yksilöllisen tuen antaminen eri vaiheissa oleville osallistujille (mm. pienet ryhmäkoot, ajankäyttö/hlö). Laadunseurannan tulisi olla yhtenäistä ja julkista. Se tulisi saattaa koskemaan kaiken pituisia koulutuksia ja sen avulla tulisi pystyä mittaamaan myös palveluntuottajatahon yksittäisten kouluttajien ammattitaitoa. Laatu-kriteeristöä laadittaessa on huomioitava, että perustettujen yritysten määrä X aikana ei kerro koulutuksen laadusta, ainoastaan liiketoiminnan käynnistysprosessin tehokkuudesta.

Yrittäjien aiempaa laajempi ikähaitari, kokemus- ja osaamistausta sekä monikulttuurisuus edellyttävät kohderyhmän ja yksilöllisten tarpeiden entistä tarkempaa huomiointia. Yrittäjäyyskasvatuksen vahva lisääntyminen tuo perinteiseen yrittäjäkoulutukseen uusia lähtökohtia. Moni on esimerkiksi toiseen asteen opintojensa yhteydessä kokeillut yrittäjäyysä tai jatko-opintojensa päättyessä toiminut yrittäjänä jo jonkun aikaa. Vastaavasti yrittäjäyteen voidaan päätyä vasta palkkatyöuran jälkeen, ilman mitään aiempaa yrittäjäyysosaamista. Yrittäjäkoulutuksessa, kuten muissakin yrittäjille tarjottavissa tuki- ja neuvontapalveluissa tulisi monipuolistaa valinnanmahdollisuuksia siten, että koulutusta on tarjolla eri aihe-alueitten lisäksi yrittäjäuran eri vaiheisiin ja useammalla eri kielellä. Myös yksittäisen koulutuskokonaisuuden saatavuutta tulisi tehostaa paitsi entistä monimuotoisemmalla koulutuksella, myös yli kansallisten ja kansainvälisten rajojen ulottuvien yrittäjäkoulutuksin.

Yrittäjäuran eri vaiheisiin kohdistuvan koulutuksen myötä saataisiin yrittäjäkoulutuksen ryhmämuodostukseen kaivattua homogeenisyyttä, jolloin sekä aiheiden sisällöllinen ajankohtaisuus että vertaistuen merkitys korostuisivat ja toisivat parhaan hyödyn. Yrittäjäyysä suunnitteleville voitaisiin esim. ensin tarjota henkilökohtaisiin yrittäjävalmiuksiin keskittyvää koulutusta, joka toimisi väylänä varsinaiseen yrittäjä-

koulutukseen. Tällä mahdollistettaisiin yrittäjäksi aikovien resurssien ja ideoitten arviointi eri näkökulmista, sekä välttyttäisiin ns. pakkoyrittäjyyteen ajautuminen epärealistisista lähtökohdista. Yhtä lailla liiketoimintansa jo aloittaneet yrittäjät tulisi huomioida paremmin panostamalla yrittäjien jatko- ja täydennyskoulutukseen. Se, että joka toinen yritys lopettaa viiden vuoden sisällä yritystoiminnan aloittamisesta, kertoo siitä, että vain yrittäjän itsensä vastuulle jäävä avun hakeminen jää joko tekemättä tai tapahtuu liian myöhään. Jatko- ja täydennyskoulutukset voivat palvella sekä vertaisverkoston tavoin että keskittyä tiettyyn aihealueeseen, johon oman tarpeensa mukaan voi osallistua. Koska yritysten toimintaedellytysten ylläpito on kansantalouden kannalta oleellista, tulisi näiden jatko- ja täydennyskoulutusten kustannusrakenne olla vastaava kuin aloittavan yrittäjän koulutuksissa.

Sisällön aihealueista erityisesti yrittäjän työkykyyn ja jaksamiseen tulisi panostaa voimakkaimmin, sillä tällä osa-alueella ennaltaehkäisevällä toiminnalla on koko yritystoimintaa ajatellen merkittävin rooli. Koulutuksissa painotetaan jo voimakkaasti taloudellisia ja hallinnollisia aihe-alueita, mikä onkin tärkeää, mutta näitä aiheita käsitellessä ei tule unohtaa, että koulutuksissa liian vähälle jääneet henkilöriskienhallinta sekä vuorovaikutustaitojen ja verkostoitumisen merkitys ovat vahvasti sidoksissa myös näihin osa-alueisiin. Myyntiin ja markkinointiin, erityisesti hinnoitteluun tarvitaan lisää tukea, myös yritystoiminnan jo käynnistyttyä.

Paitsi yrittäjyyden kasvu, myös yrittäjyyden ja koko työn muuttuminen asettavat muutospaineita yrittäjäkoulutukseen. Teknologian kehittyminen, digitalisaatio, kansainvälistyminen sekä kokonaan uudet alat ja ammatit tuovat mukanaan useita erilaisia elementtejä, jotka koulutus suunnittelussa tulee ottaa huomioon. Tuotteita ja palveluita tuodaan markkinoille eri tavoin, markkinat ovat aiempaa laajemmat ja vaativat kykyä reagoida nopeasti muutospaineesiin. Uusia innovaatioita syntyy kiihdytyvällä tahdilla, mutta toisaalta niiden elinkaari on samasta syystä lyhentynyt. Yrittäjyys vaatii paitsi oman alan vahvaa osaamista, myös tarkempaa markkinoiden ja alan kehityksen seuranta. Yrittäjäkoulutuksessakin tulisi enemmän korostaa luovuuden merkitystä; vanhentuvia ideoita ei kannata aina suoriltaan hylätä, vaan oppia etsimään uusia käyttötapoja. Yrittäjäkoulutusten sisältö keskittyy pitkälti yrityslainsäädäntöön, talouden hallintaan ja muihin asiasisällöltään ”ei niin luovuutta salliviin” aiheisiin. Tämä näkyy varmasti myös kouluttajien valinnassa, jolloin tulevaisuuden kannalta oleellinen innovatiivinen ajattelutapa ei koulutuksessa näy. Luovuuden li-

säämiseksi olisikin yhteistyö luovien alojen opiskelijoiden ja yrittäjien kanssa hyvä keino.

Vaikka työn lähtökohta olikin intressisidonnainen, on sen hyödynnettävyyttä ja tiedon käyttökelpoisuutta arvioitaessa syytä nostaa esille myös toisen asteen geneeriset tulokset, eli ne joilla tilaajaorganisaation ohessa on laajempaa merkitystä. Yrittäjäkoulutuksen kehittämistarpeiden arviointi ja ongelmaratkaisukeskeinen esiintuonti yrittäjänäkökulmasta palvelee sekä yrittäjyyttä suunnittelevia että yrittäjäkoulutuksia kehittäviä, tilaavia ja tuottavia tahoja. Opinnäytetyönä syntyneen aineiston ja arvioinnin pohjalta voidaan tarkastella koulutuspalveluiden kehittämistarpeita yleisesti sekä palvelun tilaajien ja tuottajien (Ely-keskus, TE-palvelut oppilaitokset, hanke-toimijat, yksityiset palveluntuottajat) sekä loppukäyttäjien (yrittäjäkoulutukseen hakeutuvat) kannalta. Näistä eri näkökulmista on suositeltavaa tehdä vielä ristiinarviointia ja pohtia millainen kehitys- ja/tai yhteistyömalli olisi missäkin tilanteessa ideaali.

5.1 Ovatko tulevaisuuden yrittäjät terästä?

Tulevaisuudessa tulee pohdittavaksi ei ainoastaan se, miten työn tekeminen ja sitä kautta yrittäminen muuttuu, vaan myös se, millaista työtä teemme ja kuka sen tekee. Menneisyys on opettanut, että tulevaisuuden ennusteemme ovat usein varovaisia arvioita. Todellisuudessa muutokset ovat usein olleet nopeampia ja rajumpia, joten haasteena onkin, miten koulutus ehtii reagoida ajoissa muuttuviin tarpeisiin. Kirjassaan *Oppiminen ja ammatillinen kasvu*, Pekka Ruohotie on koonnut Antti Hautamäen toimittaman kirjan pohjalta Mika Mannermaan muokkaamia tietoyhteiskunnan paradokseja, jotka kiteyttävät hyvin koulutuksen ja tiedon saatavuuden tulevaisuutta (Ruohotie 2002, 18-19)

”Koulutuksen paradoksi; tietoyhteiskunta vaatii yhä parempaa koulutusta, mutta samaan aikaan koneet hoitavat yhä suuremman osan myös niistä tehtävistä, joihin aiemmin vaadittiin korkeaa koulutusta.”

”Tiedon ensimmäinen paradoksi; samalla kun tieto tulee yhä tärkeämmäksi tuotannontekijäksi, sen hinta laskee ja merkityskilpailukyvyille pienenee, koska se on kaikkien saatavilla oleva yleishyödyke.”

OAJ:n puheenjohtajan Olli Luukkaisen kanssa kesällä 2018 Suomi Areenassa keskustellut nuori keksijä Perttu Pölönen myös kiteytti hyvin sen, mihin suuntaan koulutus-

ta tulisi ohjata: ”asiat, joihin on oikea ja väärä vastaus, saa aika helposti selville Internetistä” ja ”pitäisi vahvistaa ennen kaikkea sellaisia taitoja, joissa kone ei koskaan voi olla ihmistä parempi” (Pölönen 2018a). Olin itse loppuvuodesta 2018 kuuntele-massa Pölösen esitystä INTO-hankkeen ”Innostunut henkilöstö tekee tulosta” -seminaarissa, jossa hän kyseenalaisti nykyajan koulutusta tulevaisuuden ammatillis-ten vaatimusten näkökulmasta. Hän esitti mm. näkemyksiä siitä, miten teknologia voi muuttaa tulevaisuuden lääketieteen opintoja; valitsemme keinoälyn tuottaman diagnoosin, joka pohjautuu tarkkoihin faktoihin meille tehtyjen tutkimusten ja labo-ratoriokokeiden pohjalta, vai valitsemme lääkäriksemme ihmisen, jolla erehtymi-sen mahdollisuus voi olla monesta inhimillisestä tekijästä kiinni? (Pölönen 2018b.) Tämä sai itseni pohtimaan inhimillisyyden merkitystä eri aloilla ja sitä kautta yrittä-jyydessä. Ajatelkaamme asiaa edellä kuvatun lääkäri-esimerkin avulla; kansanvitsa-ukseksikin sanottu stressi aiheuttaa monia sairauksia ja ehkäisee paranemista, miten tekoäly tähän stressiin pyrkisi vaikuttamaan? Toki varmasti analysoisi todennäköi-syyden sen puhkeamiseen, arvioisi tiettyjen hormonien ja välittäjäaineiden määriä kehossamme ja esittäisi niiden pohjalta joko ennalta ehkäisevää tai korjaavaa täsmä-lääkitystä. Vaikka tekoälyn tiedon määrää ja tarkkuutta emme tule päihittämään, us-kon tässäkin ”halauksen voimaan”. Tilanteesta riippuen tarvitsemme ja kaipaamme ”kaltaisiltamme” erilaista vertaistukea, empatiaa, kykyä kuunnella ja halua ymmär-tää. En siis usko, että lääkärikuntamme olisi koskaan tarpeeton, mutta yhtäläillä lää-ketieteen, kuin missä tahansa muussakin koulutuksessa, tulisi keskittyä tulevaisuu-den mukaan tuomiin tarpeisiin, ei tekoälyn voittamiseen tiedon määrässä.

Yrityksen tärkein tehtävä on tuottaa voittoa, mikä osakeyhtiö-muotoisen yritystoi-minnan kohdalla todetaan jo laissa (Osakeyhtiölaki (624/2006)). Yrittäjäkoulutuk-sessa on siis ensisijaisesti opittava selvittämään, onko suunniteltu liiketoiminta kan-nattavaa ja mitkä tekijät siihen vaikuttavat. Sitä, täytyykö yrittäjän itse osata kaikki laskelmat, joilla sitä voidaan mitata vai hyödyntääkö tähän teknologiaa ja tekoälyä, kannattaa kuitenkin pohtia. Olisiko sittenkin itse järkevämpää keskittyä yrittäjän muiden resurssien kehittämiseen ja liiketoiminnan kauaskantoisempaan innovatiivi-seen suunnitteluun? Jokaisen yrittäjyyttä suunnittelevan pitäisi jo nyt ajatella, missä hän ihmisenä olisi konetta parempi. Keskittyä niihin osa-alueisiin, joita joko ei voi tai ei ole resurssimielessä järkevää korvata teknologiaa hyödyntämällä. Se päivä, jolloin näitä punnitaan, tulee kuitenkin eteemme.

On helppo uskoa, että tulevaisuuden yritykset ovat muutaman ihmisen ja kymmenien robottientyöläisten työyhteisöjä. Siitä ei ole pitkäkkään matkaa siihen, että myös esimiehet olisivat robotteja. (Collins 2013, 55, 89.) Olisihan toki kustannustehokasta, että esimiesten mikrosiruissa olisi reaaliaikainen työläinsäädäntö ja olemassa olevat johtamisopit, mutta miten käy yhteisöllisyyden voiman, jos tunneäly perustuu vain algoritmeihin? Entä ovatko robotit tulevaisuudessa vain laitehankintoja, vai missä vaiheessa ja miten työläinsäädäntöä tulee muuttuvan työyhteisön johdosta muuttaa?

Vaikka nyt tekoälyllä varustettujen, kohtuuhintaisten robottien tukku- ja kuluttajamyynänti tuntuu oudolta, ei pidä unohtaa millainen oli esimerkiksi matka ensimmäisistä tietokoneista tähän päivään. Tulevaisuuden yrittäjät voivat siirtyä nykyisestä henkilöstövuokrauksesta robottivuokraukseen yhtä lailla sekä palvelua tuottavana että ostavana tahona. Robotti-kollegalla ei ole huonoja tai hyviä päiviä, tehokkuutta tulee napista painamalla, eikä ay-liike sanele voiko ylimääräiset työntekijät tarvittaessa sammuttaa. Tai päivä, jolloin lyömättömällä tekoälyllä varustetut robotti-kollegamme luokitellaan juridisiksi henkilöiksi ja syntyisi robotti-yrittäjiä. Yksinyrittäjän jaksamiseen liittyvät haasteet eivät robotti-yrittäjiä koske, komponentit vaihtoon ja taas mennään. Äkkiseltään yrittäjäyys robottityöntekijöineen kuulostaa varsin kustannustehokkaalta ratkaisulta. Ei siis liene ihme, jos tuleva teknologia usealla toimialalla syrjäyttää ihmisen.

Mutta voiko ihmistä syrjäyttää? Vaikka tekoäly oppii nopeasti rekisteröimään ilmeitämme ja reagoimaan niiden mukaisesti, tuntuisi silti epäaidolta vitsailla rennosti kahvitaoulla robotti-kollegoille. Robotittikädethän ovat kyllä jo vuosia osanneet ”juoda” kahvia (Länkinen 2012), mutta sitä yhteisöllisyyttä, jolla syntyy niin sanottu ”draivi” ei robotiikka luo. Mihin sitten enää tarvitaan draivia, kun tehokkuus jo olisi huipussaan ja virheet minimoitu? Olisi siis ajauduttu tilanteeseen, etteivät tuotteet ja palvelutkaan toisistaan juuri eroaisi ja tuotantohinnat olisivat globaalisti samaa luokkaa. Homogeeninen yritystoiminta vääristäisi kilpailua. Kaikkea olisi tarjolla ja sitä syntyisi kiihtyvällä tahdilla, yhä parempina versioina. Onneksi me ihmiset olemme taipuvaisia haikailemaan menneisyyteen ja todennäköisesti osaisimme alkaa kaivata sitä mitä ei enää olisi tarjolla; yksilöllisyyttä, voimakkaita tunteita, hulluja päänänpistoja ja pieniä virheitämme! Niitä asioita, joissa älykkäinkään kone ei meitä syrjäytä. Jos tekoäly ja robotiikan kehitys tulevat korvaamaan suuren osan siitä osaamisesta johon nyt vielä keskitymme, pitäisikö suunnata osaamisen kehittämistä laajemmalle

ja syventää niitä osa-alueita, joissa tunneälyyn ja empatiaan kykenevä ihminen on vahvimmillaan?

5.2 Loppusanat

Yrittäjyyttä ja matkaa yrittäjyyteen voisi verrata hiihtämiseen. Ladulla voi edetä omaan tahtiin, siltä voi poiketa, siihen voi pysähtyä. On vapaus valita mitä latua hiihtää, vai lähteekö koskemattomille hangille tehden omaa latuaan. Eteen tulee sekä yläettä alamäkiä, jotka kysyvät paitsi voimia, myös rohkeutta jatkaa matkaa. Koulutuksen tulisi toimia suksivoiteen tavoin; hiihtokeliin kun ei voi vaikuttaa, oikealla voitelulla on suuri merkitys. Yhtä lailla kun huoltojoukot kilpaladulla, tulisi yrittäjäkoulutuksesta saada mentoroivaa tukea myös yrittäjyyden aikana ja siivittää onnistumisiin kun ladulta kajahtaa ”havuja perkele!”

Kiitän lämpimästi kaikkia niitä haastattelemiani yrittäjiä, jotka ovat olleet osaltaan myötävaikuttamassa ei ainoastaan siihen, että opinnäytetyöni syntyi, vaan myös siihen, että suomalaisella yrittäjäkoulutuksella on mahdollisuus kehittyä yhä enemmän yrittäjien ja tulevaisuuden tarpeita vastaavaksi.

LÄHTEET

- Aalto-Yliopisto 2017. Uutinen ”Monet Aalto Start-Up Centerissä liiketoimintaansa kehittäneet yritykset ovat kasvaneet hyvin”. Viitattu 7.12.2018. <https://www.aalto.fi/fi/uutiset/monet-aalto-start-up-centerissa-liiketoimintaansa-kehittaneet-yritykset-ovat-kasvaneet>
- Alaranta, Toni 2012. Luovan talouden historiallinen kasvualusta. Teoksessa Timo Parkkola (toim.) Tilaa verkostoille! Humanistinen ammattikorkeakoulu, 42-43
- Collins, Randall 2013. Keskiluokan työn loppu: pakotietä ei ole. Teoksessa Wallerstein, Immanuel & Collins, Randall & Mann, Michael & Derluguian, Georgi & Calhoun, Craig 2013. Onko kapitalismilla tulevaisuutta? Suom. Kaisa Sivenius. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press ja Osuuskunta Vastapaino, 50-90.
- Elinkeinoelämän keskusliitto 2016. Uutinen ”EK tutki: Mikroyritykset hyödyntävät aktiivisimmin yrityskummien neuvontaa”. Viitattu 11.10.2018. <https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/2016/10/19/ek-tutki-mikroyritykset-hyodyntavat-aktiivisimmin-yrityskummien-neuvontaa/>
- Elinkeinoelämän keskusliitto 2017. Tutkimus ”Omistajayrittäjien kokemat kasvun ja omistamisen esteet”. EK:n Yrittäjäpaneeli, kevät 2017. Viitattu 7.12.2018. <https://ek.fi/wp-content/uploads/Yrittajapaneelin-tulokset-kevat-2017.pdf>
- Eläketurvakeskus 2018. ”Eläkkeet eri elämäntilanteissa”. Viitattu 7.12.2018. <https://www.tyoelake.fi/elakkeet-eri-elamantilanteissa/>
- Etna 2018. Uutinen 13.9.2018 ”ETLA tutki: Maahanmuuttajien vaikeudet työllistyä Suomessa ovat lisänneet yrittäjyyttä” Viitattu 8.12.2018 <https://www.etla.fi/ajankohtaista/etla-tutki-maahanmuuttajien-vaikeudet-tyollistya-suomessa-ovat-lisanneet-yrittajyytta/>
- Haapala, Laura 2019. Yrittäjäriskin hallinta tähän asti. Teoksessa Johannes Kananen (toim.) Sosiaaliturva työn murroksessa – palkkatyö, yrittäjyys ja toimeentulon riskit. Maaliskuu 2019 Valtioneuvoston selvitys ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:22, 63 – 80.
- Hellstén, Harri 2016. Uutisessa Jenni Uusilehto ”Yrittäjän työkyky heikkenee vaivihkaa”. VKK Vakuutuskuntoutus. Viitattu 11.10.2018. <http://www.vkk.fi/sv/node/185>
- Huuhko, Esa & Saintula, Teemu 2018. Uutinen ”Vain joka toinen yritys toimii viiden vuoden päästä – Tulevat yrittäjät harjoittelevat yrityksen lopettamista” Yle-uutiset. Viitattu 7.12.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-10028067>
- Itä-Suomen yliopisto 2017. Artikkelit ”Suomalaisten yksinäisyys”. Viitattu 15.09.2018. <http://www.uef.fi/web/suomalaistenyksinaisyys>
- Junttila, Niina 2010. Yksinäisyys –elinkautinenko? Yksinäisyydestä osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen. Turun Yliopisto. Oppimistutkimuksenkeskus(OTUK).
- Junttila, Niina 2018. Yle 1 tv-uutiset 5.1.2018. Yleisradio.
- Juuti, Pauli 1998. Kehityskeskustelut, johtamisen perusta. Tampere: Aavaranta-sarja n:o 42

Kananen, Johannes 2019. Johtopäätökset: Työmarkkinariskien hallinta tulevaisuudessa. Teoksessa Johannes Kananen (toim.) Sosiaaliturva työn murroksessa – palkkатыö, yrittäjyys ja toimeentulon riskit. Maaliskuu 2019 Valtioneuvoston selvitys ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:22, 100 – 112.

Keisala-Kaseja, Kaisu 2018. Blogikirjoitus 24.04.2018. ”Samalla viivalla”. Viitattu 8.12.2018. <https://www.yrittajat.fi/blogit/samalla-viivalla-o>.

Kiviranta, Varpu 2016. Uutinen ”Miten Suomessa perustetaan yritys? Maahanmuuttajia halutaan nyt yrittämään Suomen joka kolkalle” Yle-uutiset 18.5.2016. <https://yle.fi/uutiset/3-8886933>

Koiranen, Matti 1999. Yrittäjyys on yleissivistystä. Teoksessa Honka, Juhani & Lampinen Lasse & Ruohotie Pekka & Harra Kimmo (toim.) Matti Peltonen Näkijä ja tekijä. Tampere: Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö OKKA-säätiön julkaisuja. Tampereen yliopiston Ammattikasvatuksen tutkimuskeskuksen julkaisuja, 58-67.

Koulutusrahasto 2017. Tiedote ”Ammattitutkintostipendi uudistuu”. Viitattu 7.12.2018. https://www.koulutusrahasto.fi/files/1015/1392/8243/Ammattitutkintostipendi_uudistuu.pdf

Kuivalahti, Laura 2018. Artikkelit ”Nuorten 4H-yrittäjien määrä kasvaa rajusti – syrjäseuduilla oma yritys voi olla ainoa mahdollisuus kesätyöhön”. Maaseudun Tulevaisuus. Viitattu 7.12.2018. <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/kotimaa/artikkeli-1.252201>

Laki yhteistoiminnasta yrityksissä (334/2007).

Lindholm, Christer 2016. Viis taloudesta! 5 myyttiä, jotka romuttavat hyvinvoinnin. Tampere: Vastapaino Oy.

Länkinen, Tiina 2012. Uutinen Robottijalat muistuttavat jo oikeita. Viitattu 11.10.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-6208149>

Michelsen, Karl-Erik 2005. Yrittäjyyden paradoksi. Taloustieto Oy.

Mynttinen, Oona 2018. Uutinen ”Yrittäjyys on tapa ilmaista itseään – viime vuonna yrityksistä lähes puolet oli alle 35-vuotiaiden perustamia”. Yle-uutiset. Viitattu 7.12.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-10205908>

Nurmi, Timo 2014. Yrittäjyyden edistäminen: Yrittäjyyden uusi kuva 2020, Loppuraportti. Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Turun kauppakorkeakoulu ja Turun Seudun Kehittämiskeskus TAD Centre.

Ojala Satu & Pyöriä Pasi & Ikonen Hanna-Mari & Koivunen Tuija 2017. Yrittäjien työaika ja tulot. Teoksessa Pasi Pyöriä (toim.) Työelämän myytit ja todellisuus. Helsinki: Gaudeamus.

Opetushallitus 2012. Näyttötutkinnon perusteet. Yrittäjän ammattitutkinto 2012. Määräys 53/O11/2012. Viitattu 7.12.2018. https://www.oph.fi/download/146546_Yrittajan_at_2012_netti.pdf

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017. Tiedote ”Tulevaisuuden työ on yhä enemmän yrittäjyyttä - koulutuksen yrittäjyyslinjaukset julki”. Viitattu 7.12.2018. https://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/tulevaisuuden-tyo-on-yha-enemman-yrittajyytta-koulutuksen-yrittajyyslinjaukset-julki

Osakeyhtiölaki (624/2006)

Pajarinen, Mika & Rouvinen, Petri & Ylä-Anttila, Pekka 2012. Uutta arvoa palveluista. Helsinki: Taloustieto Oy (ETLA B256).

Parviainen, Jaana & Kinnunen, Taina & Kortelainen, Ilmari 2016. Ruumiillisuus ja työelämä: Työruumis jälkiteollisessa taloudessa. Tampere: Vastapaino.

Peltonen, Christian & Pitkänen, Ilona 2015. Pienyrittäjälle tukea. Esiselvitys tuen tarpeesta pienyrittäjän liiketoiminnan kehittämiseen ja hyvinvoinnin parantamiseen. Kirkko Helsingissä -julkaisuja 3 . 2015. Helsinki: Helsingin seurakuntayhtymä.

Piha, Kirsi & Poussa, Liisa 2012. Dialogi: Paremman työelämän puolesta. Helsinki: Talentum

Pölönen, Perttu 2018a. Uutiset ja tiedotteet Perttu Pölönen: Kouluihin tarvitaan kysymysten vallankumous. Viitattu 11.1.2018. <https://www.oaj.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2018/perttu-polonen-kouluihin-tarvitaan-kysymysten-vallankumous/>

Pölönen, Perttu 2018b. Tulevaisuuden trendit työelämässä luento 30.10.2018. Hämeenlinna: INTO-hankkeen "Innostunut henkilöstö tekee tulosta" –seminaari, HAMK

Ruohotie, Pekka 1997. Kokemus on paras opettaja – jos vain otamme oppia siitä. Teoksessa Pekka Ruohotie & Juhani Honka (toim.) Osaamisen kehittäminen organisaatiossa. Seinäjoki: RT Consulting team, 43-70.

Ruohotie, Pekka 2002. Oppiminen ja ammatillinen kasvu. Helsinki: WSOY

Ruohotie, Pekka & Honka Juhani 1997. Osaamisen kehittäminen organisaatiossa. Seinäjoki: RT Consulting team.

Saikkonen, Paula 2019. Palkkatyön, sosiaaliturvan ja yrittäjyyden yhteensovittamisen nykytila. Teoksessa Johannes Kananen (toim.) Sosiaaliturva työn murroksessa – palkkatyö, yrittäjyys ja toimeentulon riskit. Maaliskuu 2019 Valtioneuvoston selvitys ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:22, 7 – 33.

SAK 2018. Tupo-SAK:n tavoitteiden taustoja. Viitattu 8.12.2018. <http://netti.sak.fi/sak/tupo/tausta6.html>

Slush 2018. Viitattu 8.12.2018. <https://www.slush.org/about/what-is-slush/>

Suomalainen asiasanasto ja ontologiapalvelu Finto 2018. Viitattu 02.12.2018 <http://www.yso.fi/onto/liito/p12988>

Suomen Uusyrityskeskukset 2018. Tiedote ”Uusyrityskeskusten kautta syntyi alkuvuonna yrityksiä aiempaa tehokkaammin”. Viitattu 11.10.2018. <https://www.uusyrityskeskus.fi/tiedotteet/uusyrityskeskusten-kautta-syntyi-alkuvuonna-yrityksia-.aiempaa-tehokkaammin/>

Suomen virallinen tilasto (SVT) 2017: Työ- ja elinkeinoministeriö, Työnvälitystilasto. ISSN = 1797-3732. 2017:3, Työvoimakoulutuksen vuositilastot vuonna 2016. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö [19.11.2018]. Saantitapa: <http://tem.fi/tyollisyyskatsaus-ja-tyonvalitystilasto>

Suomen virallinen tilasto (SVT) 2018a: Aloittaneet ja lopettaneet yritykset[verkkajulkaisu].ISSN=1797-0660. 1. vuosineljännes 2018. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu:16.11.2018]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/aly/2018/01/aly_2018_01_2018-0726_tie_001_fi.html

Suomen virallinen tilasto (SVT) 2018b: Työvoimatutkimus [verkkojulkaisu].ISSN=1798-7830. lokakuu 2018, Liitetaulukko 8. Työlliset ammattiaseman mukaan 2017/10 - 2018/10, 15-74-vuotiaat . Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 20.11.2018].Saantitapa: http://www.stat.fi/til/tyti/2018/10/tyti_2018_10_2018-11-20_tau_008_fi.html

Suomen virallinen tilasto (SVT) 2018c: Työvoimatutkimus [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-7830. työllisyys ja työttömyys 2017, 3 Työajat vuonna 2017 . Helsinki: Tilastokeskus [viitattu:5.12.2018].Saantitapa:http://www.stat.fi/til/tyti/2017/13/tyti_2017_13_2018-04-12_kat_003_fi.html

Suomen Yrittäjät 2018a. Yrittäjyys Suomessa. Viitattu 7.12.2018. <https://www.yrittajat.fi/suomen-yrittajat/yrittajyys-suomessa-316363>

Suomen Yrittäjät 2018b. Yksinyrittäjien sivusto – 180 000 yksinyrittäjän työkalupakki. Viitattu 11.10.2018. <https://www.yrittajat.fi/yrittajat/yksinyrittajat>

Suomen Yrittäjät 2018c. Kuka lopettaa yritystoiminnan. Viitattu 7.12.2018. <https://www.yrittajat.fi/suomen-yrittajat/suomen-yrittajien-tutkimukset/kuka-lopettaa-yritystoiminnan-318739>

Suomi.fi-verkkopalvelu 2018. Viitattu 11.10.2018. <https://www.suomi.fi/yritykselle>

Sutela, Hanna & Pärnänen Anna 2017. Yrittäjät Suomessa 2017. Helsinki: 2018 Tilastokeskus

Söyring, Ritva 2004. Hyvää elämää urheilu-uran jälkeenkin. Tampereen yliopisto. Ammatikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskus. Ammatillisesti suuntautuva lisen-siaatintutkimus.

Talouselämä 2015. Artikkelikeli Hyvästi kehityskeskustelut? - "Tarvitaan tiiviimpisyklistä palautetta". Viitattu 7.12.2018. <https://www.talouselama.fi/uutiset/hyvasti-kehityskeskustelut-tarvitaan-tiiviimpisyklistä-palautetta/3efcbfb4-aa2a-363f-a082-a3e3efe8cb5c>

Talouselämä 2018. Artikkelikeli Yrittäjien määrä vähentynyt 16 000:lla – ”on tapahtunut siirtymää palkkatyöhön”. Viitattu 7.12.2018. <https://www.talouselama.fi/uutiset/yrittajien-maara-vahentynyt-16-000lla-on-tapahtunut-siirtymaa-palkkatyohon/a17a8cc0-a19e-3c7e-bca5-aa607d1d3cd7>

TE-palvelut 2018a. ”Omaehtoinen opiskelu työttömyysetuudella tuettuna”. Viitattu 7.12.2018. http://www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonhakijalle/ammatinvalinta_koulutus/omaehtoinen_opiskelu/

TE-palvelut 2018b. Haussa oleva työvoimakoulutus. Viitattu 10.10.2018. <https://koulutukset.te-palvelut.fi>

Tilastokeskus 2016. Aloittaneet ja lopettaneet yritykset 2016. Viitattu 1.10.2018. http://www.stat.fi/til/aly/2016/aly_2016_2017-10-31_fi.pdf

Tuloksellisuustarkastuskertomus 2018. Yrittäjäkoulutus osana ammatillista työvoimakoulutusta. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 8/2018. Helsinki: Grano Oy.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2018a. Lausunto 13.3.2018. TEM/244/00.07.02.01/2018. Kertomusluonnoksesta annettu lausunto. 8/2018 Yrittäjäkoulutus osana ammatillisesta työvoimakoulutuksesta 347/54/2016.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2018b. Tiedote ”Selvitys: Yhteistoimintalaki uudistettava kokonaan”. Viitattu 7.12.2018. https://tem.fi/artikkeli/-/asset_publisher/selvitys-yhteistoimintalaki-uudistettava-kokonaan

Valtioneuvosto 2018. Tiedote: ”Lakiesitys työllistymiskynnyksen alentamisesta alle 20 työntekijän yrityksissä lausunnoille”. Viitattu 11.10.2018. https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/lakiesitys-tyollistymiskynnyksen-alentamisesta-alle-20-tyontekijan-yrityksissa-lausunnoille

Valtionkonttori 2008. Keskustele, kehitä & kehity. Kehityskeskustelu lisää työhyvinvointia. Helsinki: Valtiokonttori, Kaiku-palvelut.

Varamäki, Elina & Joensuu-Salo, Sanna & Viljamaa, Anmari & Tall, Juha & Katajavirta, Marja 2018. Valtakunnallinen omistajanvaihdosbarometri 2018. Helsinki: Ovfoorumi. Viitattu 7.12.2018. https://ek.fi/wp-content/uploads/valtakunnallinen_ov_barometri_2018_FINAL_ok.pdf

Viitanen, Reijo 2018. Tutkiva ja kehittävä työote luennot 18.9.2017. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Virtanen, Maiju 2016. Artikkelit ”Ajoiko aika todella kehityskeskustelujen ohi?”. Viitattu 8.12.2018. <https://www.mandatumlife.fi/life-journal/artikkeli/-/article/tulisiko-kehityskeskustelut-lopettaa>

Wallerstein, Immanuel & Collins, Randall & Mann, Michael & Derluguian, Georgi & Calhoun, Craig 2013. Onko kapitalismilla tulevaisuutta? Suom. Kaisa Sivenius. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press ja Osuuskunta Vastapaino.

Waris, Kyösti 2001. Näköaloja työelämään. Kuormittuminen voimavaraksi. Helsinki: Työterveyslaitos.

Wilenius, Markku 2015. Tulevaisuuskirja. Metodi seuraavan aikakauden ymmärtämiseen. 2.painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Yrityskummit 2018. Viitattu 11.10.2018. <http://www.yrityskummit.fi>

Y-Studio 2018. Viitattu 11.10.2018. <https://y-studio.fi/>

LIITTEET

LIITE 1: Ammatillisena työvoimakoulutuksena 10.10.2018 tarjolla olleiden yrittäjäkoulutusten sanalliset sisältökuvaukset (TE-palvelut 2018b).

1. Avoin yrittäjäkoulutus (nro 680531) Luksia

- Yrittäjäominaisuudet - yrittäjäyys, elämäntapa ja oma ympäristöni
- Yritysidea ja sen potentiaalisuus - tuotteistamisen tärkeys
- Liiketoimintasuunnitelma - liikeideasta se lähtee
- Markkinointi ja myynti - kysyntä ja kilpailu, mutta mille alueelle?
- Juridiset kysymykset - työlait, sopimukset ja kuluttajansuoja
- Yrityksen talousasiat - talousarvio, laskelmat, budjetti
- Yrittäjän jaksaminen - tehokas tapa toimia, ei kuluttavin
- Kannattavuuden analysointi - kannattavuuden arviointi ja parantaminen

2. Avoin yrittäjäkoulutus iltakoulutuksena (8 iltaa) Hyria, Hyvinkää (nro 679491)

- ajankohtaista ja realistista tietoa yrittäjäydestä,
- yrittäjäyden eri aihealueet: yrittäjäominaisuudet, yritysideaat ja niiden potentiaalisuus,
- liiketoimintasuunnitelma (laaditaan käyttäen hyväksi verkosta saatavia työkaluja)
- markkinointi, myynti,
- juridiset kysymykset ja
- yrityksen talousasiat.

3. Etelä-Savon verkkoyrittäjäkoulutus (nro 679240)

1. Yrittäjäyys ja yritystoiminnan suunnittelu
2. Markkinaselvitys
3. Yritysmuodot ja yrityksen perustaminen
4. Yrityksen markkinointi, myynti, tuotteistus
5. Yritystalous ja kannattavuus, hinnoittelu
6. Yritysrahoitus
7. Vero-, laki- ja työnantajätietous
8. Yrittäjän vakuutukset ja sosiaaliturva
9. Liiketoimintasuunnitelma
10. Henkilökohtainen ohjaus

4. + 5. Haaveiletko yrittäjäydestä (nro 679626) tarjolla 2kpl samaa koulutusta

käydään läpi yrittäjäyden ja muiden tulonhankkimiskeinojen eroja yrityksen suunnitteluun ja perustamiseen liittyviä asioita ja asioita, joita yrittäjänä toimivan on otettava huomioon.

opit tunnistamaan ja tuotteistamaan omaa osaamistasi

tutustut kevytyrittäjäyden eri muotoihin (osuuskunta, laskutuspalvelut ja freelancer-työ) ja erilaisin tapoihin käynnistää varsinainen yritystoiminta.

6. Ideasta yrittäjäyteen (nro 681546)

yrittäjäyden vaatimukset
 liikeidean kehitys
 markkinoinnin perusteet
 yritysmuodot
 kannattavuuden arviointi
 rahoitus, taloushallinto
 sopimukset
 riskienhallinta.

7. Kevytyrittäjyyden kautta yrittäjäksi (nro 681247) RAJATTU TUTKIMUSAINEISTON ULKOPUOLELLE; informaatiota kevytyrittäjyydestä

realistinen kuva markkinoista ja palvelun kysynnästä ja rohkaistutaan perustamaan yritys. Kevytyrittäjyys tarjoaa mahdollisuuden kokeilla yrittäjämäistä työskentelyä ilman yrittäjyyden mukanaan tuomia byrokraatiavelvoitteita.

Kevytyrittäjyys - mitä se tarkoittaa?

8. Myynnin ja markkinoinnin verkkokoulutus yrittäjille (nro 681432) RAJATTU TUTKIMUSAINEISTON ULKOPUOLELLE; aihesidonnaista täydennyskoulutusta yrittäjille

Nykytila-analyysit ja tavoitteiden kirkastaminen 5 pv

Markkinointistrategian täsmentäminen ja markkinointisuunnitelma 5 pv

Asiakkuudet 5 pv

Tuotteet ja palvelut 5 pv

Yritysidentiteetin ja brändin rakentaminen 5 pv

Myynti 5 pv

Markkinointiviestintä 5 pv

Yhteistyö, verkostoituminen ja viestintä 5 pv

9. Nuorten yrittäjyyspaja (nro 681749)

- Johdatus yrittäjyyteen

- Liikeidean kiteytys

- Liiketoiminnan suunnittelun perusteet

- Asiakkuudet ja tuotteistaminen

- Markkinoinnin suunnittelu ja verkostot

- Myynnin suunnittelu ja verkostot

- Yrityksen talous

- Yrityksen perustaminen ja ilmoitukset

1. Yrittäjyyden monet muodot

2. Asiakkuudet ja verkostot - avaimet yrityksen menestymiseen

3. Ajankohtaista verotuksesta

4. Markkinointi sähköisessä ympäristössä ja verkkokauppa

5. Kansainvälistyminen

10. Nuorten yrittäjyyspaja, Joensuu (nro 678338)

Johdatus yrittäjyyteen, Liikeidean kiteytys.

Liiketoiminnan suunnittelun perusteet.

Asiakkuudet ja tuotteistaminen.

Markkinoinnin suunnittelu ja verkostot.

Myynnin suunnittelu ja verkostot.

Yrityksen talous.

Yrityksen perustaminen ja ilmoitukset.

asiakkuudet

verkkokauppa

verotus

kansainvälistyminen

markkinointi sähköisessä liiketoimintaympäristössä

yrittäjyyden monet muodot.

11. Nuorten yrittäjyyspaja, Pietarsaari (nro 678447)

· Johdatus yrittäjyyteen

· Liikeidean kiteytys

· Liiketoiminnan suunnittelun perusteet

· Asiakkuudet ja tuotteistaminen

· Markkinoinnin suunnittelu ja verkostot

· Myynnin suunnittelu ja verkostot

· Yrityksen talous

· Yrityksen perustaminen ja ilmoitukset

1. Yrittäjyyden monet muodot

2. Asiakkuudet ja verkostot - avaimet yrityksen menestymiseen

3. Ajankohtaista verotuksesta
4. Markkinointi sähköisessä ympäristössä ja verkkokauppa
5. Kansainvälistyminen

12. Nuorten yrittäjyyspaja, Seinäjoki (nro 679359)

- Liikeidean testaaminen ja terävöittäminen
- Yrittäjäominaisuudet
- Vuorovaikutus- ja tiimityötaidot
- Liiketoimintasuunnitelman hahmottaminen
- Liiketoiminnan suunnittelun perusteet
- Asiakkuudet ja tuotteistaminen
- Markkinoinnin suunnittelu ja verkostot
- Myynnin suunnittelu ja verkostot
- Yrityksen talous
- Yrityksen perustaminen ja ilmoitukset asiakkuudet verkkokauppa verotus, kansainvälistyminen markkinointi sähköisessä liiketoimintaympäristössä yrittäjyyden monet muodot.

13. Oman yrityksen perustaminen teemapäivät (OYP) (nro 679450)

- * Startti yrittäjyyteen
- * Yrityksen talous ja arki
- * Mistä löydän oikeat asiakkaat
- * Yrityksen perustaminen käytännössä.

14. Open Entrepreneurship Training Helsinki (Hyria) (nro 679640)

- Entrepreneurial Characteristics - Entrepreneurship, lifestyle and my own environment
- The Business Idea and Its Potential - Commercializing
- The Business Plan - It all starts with business idea
- Marketing and Sales - Demand and competition, but in what areas?
- Legal issues - Labor laws, contracts and consumer protection
- Business Economics - Budgets and Calculations
- Being an entrepreneur - an effective way to act, not the most tiring way
- Profitability Analysis - Assessing and Improving Profitability

15. Pirkanmaalaiset Polut yrittäjyyteen (nro 681249)

Koulutuksen sisältöalueet:

- Toiminnan suunnittelu
- Tuotteistaminen
- Yrityksen juridiikka ja riskienhallinta
- Yrityksen markkinointi
- Yrityksen talous
- Liiketoimintasuunnitelman laatiminen ohjatusti
- Yritystoiminnan käynnistäminen
- Syventävä kehittämisprojekti

16 + 17 + 18 + 19. Startti yrittäjäksi, ilta-monimuotokoulutus (nro 679986) 4 samaa koulutusta

- Yritystoiminnan suunnittelu ja yrityksen perustamistoimet
- Liikeidea ja yrittäjän sidosryhmät
- Yritysmuodot
- Markkinaselvitys, markkinointi ja myyntityö
- Yritystalous
- Tuotteiden ja palveluiden hinnoittelu sekä kannattavuussuunnitelmat
- Yrittäjä työnantajana
- Yrittäjän vakuutus- ja sosiaaliturva

Vero- ja lakitietous
Oman liiketoimintasuunnitelman tekeminen

20. Startti yrittäjäksi, verkko-oppimisympäristössä toteutettava yrittäjäkoulutus (nro 675403)

Yritystoiminnan peruselementit ja yrittäminen
Minustako yrittäjä, yrittäjänä toimiminen
Yrittämisen vaihtoehdot
Liikeidea ja liiketoiminnan kehittäminen
Yritysmuodot ja perustamistoimet
Markkinointi, myyntityö ja asiakaspalvelu
Yrityksen talouden suunnittelu
Yrityksen rahoitusmuodot / Mistä rahoitus
Kirjanpidon järjestäminen
Arvonlisä- ja elinkeinoverotus
Yrityksen juridiikka ja työsopimuslaki
Yrityssuomi verkkopalvelu

21. Työllisty yrittämällä (nro 681083)

- Yrittäjänä toimiminen - minä yrittäjänä ja yrittäjyyden vaihtoehdot
- Yritysideasta tuotteeksi
- Myynti ja markkinointi - mitä myyn ja kenelle?
- Yrityksen perustamistoimet - juridiikka
- Yrityksen taloushallinto, verotus- ja rahoituskysymykset
- Riskit ja niihin varautuminen
- Verkostoituminen - viestintä- ja vuorovaikutustaidot
- Yrittäjän jaksaminen - omasta hyvinvoinnista huolehtiminen

22. Työllisty yrittämällä -yrittäjäkoulutus, Järvenpää (päiväkoulutus) (nro 680047)

1. Yrittäminen - sun juttu? Sisältönä mm. tietoa yrittäjyydestä, yrittäjäominaisuuksien analysointi, yrityksen toimintaympäristön analysointia.
2. Liikeideasta se lähtee. Sisältönä mm. liikeidean tunnistaminen/jatkojalostaminen, liikeideasta liiketoimintasuunnitelmaksi.
3. Löydä ja tuotteista osaamisesi. Sisältönä mm. tuotteistaminen prosessina, tuotteen ja palvelun hinnoittelu.
4. Yrityksen lakiasiat. Sisältönä mm. sopimusoikeusasiaa, työoikeusasiaa.
5. Kaupat ja miten ne tehdään. Myynti ja markkinointi haltuun. Sisältönä mm. asiakassegmentti, markkinoinnin suunnittelu ja toteuttaminen.
6. Yrityksen talouden tehokurssi. Sisältönä mm. budjetointia, rahoituslaskelmaa, yritysverotusta.
7. There is no Business like eBusiness! Sisältönä mm. sähköinen liiketoiminta, markkinointi ja taloushallinto.
8. Näin perustan yrityksen. Sisältönä mm. eri yritysmuodot, yrityksen perustamistoimet, franchising-yrittäminen.

23. Verkkopainotteinen yrittäjävalmennus (nro 681061)

Yrittäjyys. Yritystoiminnan peruselementit. Minustako yrittäjä?
Yrittäjänä toimiminen. Yrittäjän ammattitaito.
Erilaisia tapoja yrittää
Liikeidea ja liiketoiminnan kehittäminen
Ideasta liiketoimintasuunnitelmaksi. Liiketoimintasuunnitelman sisältö ja rakenne sekä työstäminen ohjatusti verkossa.
Yritysmuodot ja perustamistoimet
Markkinointi, myyntityö
Sosiaalinen media liiketoiminnassa ja markkinoinnissa
Yrityksen talouden suunnittelu: Yrityksen talouden periaatteet ja käsitteet. Tulos- ja rahoituslaskelma. Talouden suunnittelu käytännössä. Oikeus käyttää laskureita myös valmennuksen jälkeen.
Yrityksen rahoitusmuodot. Tuet ja avustukset sekä muut

rahoitusmuodot. Rahoitushakemuksen tekeminen.
Kirjanpidon järjestäminen. Tilinpäätös ja tilintarkastus.
Yhteistyö tilitoimiston kanssa.

Arvonlisä- ja elinkeinoverotus
Yritysjuridiikka, työntekijän palkkaaminen ja IPR-asiat
Yrittäjän sosiaaliturva ja työhyvinvointi
Liiketoimintasuunnitelman tekeminen ja ohjaus

24. Yrittäjyyden Ykköskoulutus (nro 681547)

5.11. Yleiskatsaus yrittäjyyteen; Yrittäjyyden ja palkkatyön erot.
7.11. Ideasta yritykseksi; Liikeidean kehittäminen ja liiketoimintasuunnitelman käynnistyminen.
12.11. Yrittämisen muodot; Käynnistämässä ja perustamisessa huomioitavia asioita.
13.11. Yrityksen kannattavuuden arviointi; Laskelmamallit.
15.11. Yrityksen rahoituksen suunnittelu; Rahoitussuunnittelu ja rahaliikenteen hoito.
19.11. Hinnoittelun perusteet; Hinnoittelun päätöksiä ja tekniikoita.
20.11. Sopimuskäytännöt; B to B toiminnassa ja kuluttajakaupassa.
22.11. Markkinointi; Kilpailukeinot, kanavat ja välineet.
27.11. Myyntityö; Myyntityön tuloksellinen toteutus.
29.11. Digitaalisuutta markkinointiin; www-sivut ja nettimarkkinointia.
3.12. Yrityksen kirjanpito; Kirjanpidon käytäntöjen ymmärtäminen.
5.12. Yrityksen verotus; Verotus ja voitonjako eri yritysmuodoissa.
10.12. Arvonlisäverotus; Soveltamisalat, laskenta ja menettely.
11.12. Riskienhallinta; Varautuminen liike- ja vahinkoriskeihin.
13.12. Asiakaspalvelu; Asiakastyytyväisyyden synnyttäminen, vuorovaikutustaidot.
17.12. Yritys työnantajana; Yrityksen kasvu ja kehitys. Päätös.

25. Yrittäjyyskoulutus (nro 681352)

- Mitä yrittäjyys on? 7 h
- Yritystoiminnan suunnittelu: Ideasta kannattavaksi liikeideaksi 14 h
- Markkinointi ja myyntityö 28 h
- Markkinaselvitys 7 h
- Yritysmuodot ja yrityksen perustaminen 7 h
- Yritystalous ja kannattavuus, hinnoittelu 28 h
- Vero-, laki ja työnantajatietous 7 h
- Yritysrahoitus 7 h
- Yrittäjän vakuutukset ja sosiaaliturva 10 h
- Liiketoimintasuunnitelma 14 h
- Verkostoituminen ja sidosryhmät 4 h
- Yrittäjä ja kriisit/riskit ja niiden hallinta 7 h

26. Yrittäjyyskoulutus (nro 679472)

- * Startti yrittäjyyteen 7 h
- * Liiketoiminnan suunnittelu 28 h
- * Yrityksen perustaminen ja toiminta 21 h
- * Myynti ja markkinointi 28 h
- * Yrityksen taloussuunnittelu 49 h
- * Yritysesittelyt ja benchmarking 7 h

27. Yrittäjyyskoulutus, iltakoulutuksena (nro 679543)

6.11..2018 klo 17.00-21.00; Asiakasymmärrys
· Asiakkaan tarpeiden tunnistaminen
· Markkinoinnin merkitys ja sen suunnittelu yritystoiminnassa
13.11.2018 klo 17.00-21.00; Digimarkkinointi
· Digitaalinen markkinointi
· Sosiaalinen media markkinoinnin välineenä
22.11..2018 klo 17.00-21.00; Myynti- ja markkinointi
· Markkinointisuunnitelman laatiminen
· Markkinoinnin kilpailukeinot
27.11.2018 klo 17.00-21.00; Yrityslainsäädäntö
· Yritysverotus

- Yrittäjäeläke
- Vakuutusasiat
- Sopimuslainsäädäntö
- 3.12..2018 klo 17.00-21.00; Rahoitus ja talous
- Yrityksen kannattavuus ja sen muodostuminen
- Tuloslaskelma ja tase, hinnoittelu
- Kirjanpitovelvollisuus

28. Yrittäjäkoulutus iltakoulutuksena (nro 681419)

- Budjetointi ja talous
- o yrityksen kannattavuus ja sen muodostuminen
- o tuloslaskelma ja tase
- o hinnoittelu
- o kirjanpitovelvollisuus
- o tilitoimisto yrittäjän kumppaniksi
- o eri rahoitusvaihtoehdot ja rahoituksen hakeminen
- Yrityslainsäädäntö
- o yritysverotus
- o yrittäjäeläke
- o vakuutusasiat
- o sopimuslainsäädäntö
- Markkinointi, myynti ja asiakaspalvelu
- o markkinoinnin merkitys ja sen suunnittelu yritystoiminnassa
- o markkinointisuunnitelman laatiminen
- o asiakkaan tarpeiden tunnistaminen
- o digitaalinen markkinointi ja sosiaalinen media

29. Yrittäjäkoulutus iltakoulutuksena (nro 679627)

- Minustako yrittäjä? Mitä yrittäjäys on? (14 h)
- Ideasta kannattavaksi liikeideaksi (13 h)
- Markkinatilanteen selvittäminen (14 h)
- Yrityksen perustaminen (13 h)
- Myynti, markkinointi ja viestintä (34 h)
- Rahoitus ja taloudenhoito (27 h)
- Vero-, laki- ja EU-tietous sekä IPR (11 h)
- Yrittäjän sähköiset työkalut (7 h)
- Yrittäjänä toimiminen ja LTS (7 h)

30. Yrittäjäkoulutus verkossa (nro 678733)

- Yrittäjäys
- Yrityksen liiketoimintaympäristön seuranta
- Yrityksen liikeidean jalostaminen
- Yritysmuodot
- Yrittäjän eläke- ja sosiaaliturva
- Markkinointi
- Yrityksen kannattavuuslaskenta
- Yrityksen rahoitus
- Yritystoiminnan suunnittelu ja kehittäminen
- Yrityksen riskienhallinta
- Kirjanpidon perusteet
- Yrityksen oikeudelliset asiat
- Yritys- ja henkilöverotus
- Asiakaspalvelu
- Työnantajana toimiminen
- Laskutus ja saatavien perintä
- Yrityksen perustamistoimenpiteet

31. Yrittäjäkoulutus verkossa (nro 681707)

- Minä yrittäjänä
- Yritystoiminnan perusteet ja suunnittelu,

- Rahoitus- ja taloudenhoito
- Myynti, markkinointi ja viestintä ,
- Yrityksen perustaminen,
- Yrittäjänä toimiminen ja
- Yritys työnantajana
- Yrittäjä ja kriisit/riskit ja niiden hallinta

32. Yrittäjäkoulutus verkossa, 5 lähipäivää + 20 verkko-opiskelupäivää (nro 679795)

Yrittäjäyys

- yritystoiminnan peruselementit
- minustako yrittäjä, yrittäjänä toimiminen, yrittäjän ammattitaito, itsetuntemuksen merkitys
- Erilaisia tapoja yrittää
- Liikeidea ja liiketoiminnan kehittäminen
- Ideasta liiketoimintasuunnitelmaksi
- liiketoimintasuunnitelman sisältö ja rakenne
- työstäminen ohjatusti verkossa
- Yritysmuodot ja perustamistoimet
- Markkinointi ja myyntityö
- markkinoinnin kilpailukeinot, asiakassegmentointi
- Yrityksen talouden suunnittelu
- yrityksen talouden periaatteet ja käsitteet
- tulos- ja rahoituslaskelma
- yrityksen talouden suunnittelu käytännössä
- oikeus käyttää laskureita myös valmennuksen jälkeen
- Yrityksen rahoitusmuodot
- tuet ja avustukset sekä muut rahoitusmuodot; rahoitushakemuksen tekeminen
- Kirjanpidon järjestäminen
- tilinpäätös ja tilintarkastus
- yhteistyö tilitoimiston kanssa
- Arvonlisä- ja elinkeinoverotus
- Yritysjuridiikka ja sopimusoikeus
- Työntekijän palkkaaminen
- Ohjaus verkossa
- Liiketoimintasuunnitelman muodostaminen

33. Yrittäjän peruskurssi 70 h (monimuoto) (nro 681172)

- Oman osaamisen kartoitus
- Asiakaskunnan riittävyys
- Tuotteiden / palveluiden kysyntä
- Omien palveluiden tuotteistaminen
- Oikean yritysmuodon valinta
- Hinnoittelutavat ja -perusteet
- Rahoituksen järjestäminen
- Markkinoinnin kilpailukeinot ja oma markkinointisuunnitelma
- Riskien hallinta ja seuranta
- Sopimusjuridiikka ja yrittäjä työnantajana
- Monipuoliset investointi-, tuotto- ja kannattavuuslaskelmat

34. Yrittäjän ammattitutkinto **RAJATTU TUTKIMUSAINEISTON ULKOPUOLELLE; sisältö yrittäjän ammattitutkinnon perusteissa määritelty (Opetushallitus 2012)**